

OLESKELULUVAN SAANEIDEN NAISTEN KERTOMUKSIA KODIN JÄTTÄMISESTÄ JA PAKOMATKASTA SUOMEEN

Saara-Berinesh Pöllänen

Maisterintutkielma

Yhteiskuntapolitiikka

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2021

TIIVISTELMÄ

OLESKELULUVAN SAANEIDEN NAISTEN KERTOMUKSIA KODIN JÄTTÄMISESTÄ JA PAKOMATKASTA SUOMEEN

Saara-Berinesh Pöllänen
Yhteiskuntapolitiikka
Maisterintutkielma
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Ohjaaja: Tiina Silvasti
Kevät 2021
76 sivua + 2 liitettä

Maisterintutkielmani tehtävänä on selvittää, millaisia kokemuksia oleskeluluvan saaneilla naisilla oli pakomatkastaan ja Suomeen kotoutumisesta. Tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä toimii Arnold van Gennepin siirtymäriittiteoria.

Tutkielmani aineisto muodostuu viiden täysi-ikäisen oleskeluluvan saaneen naisten haastatteluista. Haastateltavat saapuivat Suomeen Afrikasta ja Lähi-Idästä pakolaiskriisin aikana. Haastattelin naisia käyttämällä teemahaastattelumenetelmää. Aineiston analyysimenetelmänä hyödynsin teorialähtöistä sisällönanalyysia. Naisten pakomatkokemukseen pohjautuva aineisto on teemoiteltu Arnold van Gennepin siirtymäriittiteorian mallin mukaisesti irtaantumisen, välitilan ja liittymisen vaiheiksi. Tutkimuksen keskeisinä käsitteinä ovat pakolaisuus, toimijuus, haavoittuvuus ja intersektionaalisuus.

Tutkielman tulokset osoittavat, että jokainen pakomatka oli ainutlaatuinen, mutta myös jaettuja kokemuksia löytyi. Yhteisiä kokemuksia olivat kumiveneellä matkustaminen, salakuljettajien armoilla oleminen, kuoleman pelko ja turvattomuuden tunne. Pakolaisuuden lisäksi naisia leikkasivat erilaiset määritelmät kuten äitiys, uskonto ja ikä.

Tutkielman tuloksista voidaan päätellä, että naiset altistuvat väkivallalle matkan aikana ihmissalakuljettajien, muiden pakolaisten ja viranomaisten taholta. Naiset ja lapset ovat paremmassa ja turvatummassa asemassa, kun heidän mukanaan on miespuolinen henkilö. Toimijuus lisääntyi sen mukaan, mitä enemmän naisilla oli vapauksia.

Avainsanat: turvapaikanhakija, pakolaisuus, toimijuus, haavoittuvuus, intersektionaalisuus, Van Gennepin siirtymäriittiteoria

Sisällys

1 JOHDANTO	2
2 KESKEISET KÄSITTEET	4
2.1 PAKOLAISUUS.....	4
2.2 TOIMIJUUS	7
2.3 HAAVOITTUVUUS	10
2.4 KOTOUTTAMINEN.....	12
3 TURVAPAIKKAPOLITIIKAN KEHITYS SUOMESSA	15
4 PAKOLAISUUS JA PAKOMATKA TUTKIMUKSESSA.....	19
4.1 SALAKULJETUS	20
5 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT.....	24
5.1 PAKOLAISUUDEN VAIHEET: SIIRTYMÄRIITTITEORIA.....	24
5.2 INTERSEKTIONAALISUUS	25
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	27
6.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	27
6.2 AINEISTON KERUU	27
6.2.1 MENETELMÄNÄ TEEMAHAASTETTELU.....	28
6.2.2 LITTEROINTI JA ANONYMITEETTI.....	30
6.3 AINEISTON ANALYYSI.....	31
6.4 EETTINEN POHDINTA.....	33
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET, ANALYYSI KOKEMUKSISTA	35
7.1 LÄHTÖALUEIDEN TILANNEKATSAUS	35
7.2 NAISET PAKOMATKALLA	36
7.2.1 AISHA.....	36
7.2.2 BIBI.....	38
7.2.3 CALIANA.....	39
7.2.4 FATIMA.....	41
7.2.5 HASNA	42
7.3 IRTAUTUMINEN ELI KODIN JÄTTÄMINEN	44
7.4 PAKOMATKA VÄLITILANA	48
7.5 KOTOUTUMISEN ALKUVAIHE LIITTYMISENÄ	59
8 YHTEENVETO JA POHDINTA	66
8.1 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA JATKOTUTKIMUSTARPEET	70
LÄHDELUETTELO.....	72
LIITTEET	

1 JOHDANTO

YK:n pakolaisjärjestön (UNHCR), YK:n väestöjärjestön (UNFPA) ja Naisten pakolaiskomission (WRC) yhteisraportissa tulee esille niitä haasteita, joita naisturvapaikanhakija saattaa kohdata matkan aikana. Suurin osa turvapaikanhakijoista matkusti Turkin kautta Kreikkaan, josta he matkustivat monen maan kautta matkakohteeseen. Haasteet alkavat jo omassa maassa, jossa he kokevat turvattomuutta. Pakomatkan aikana naiset kokivat turvattomuutta matkan jokaisessa vaiheessa. Naisten kohtaamia ongelmia on useita kuten terveydenhuollon puute ja seksuaalisen väkivallan raportointi. (UNHCR-UNFPA-WRC raportti 2016, 3, 6.)

Tutkimukseni käsittelee sitä, millaisia kokemuksia oleskeluluvan saaneilla naisilla on kodin jättämisestä ja pakomatkasta Suomeen. Minua kiinnosti erityisesti se, millaisia haasteita naiset kohtasivat pakomatallaan. Valitsin kohderyhmäksi oleskeluluvan saaneet naiset, koska heille annetaan harvoin mahdollisuus puhua elämästään. Kohdatut haasteet ovat moniulotteisia ja perustuvat sukupuoleen. Brittiläinen europarlamentaarikko Mary Honeyball on todennut, että naispakolaiset ja -turvapaikanhakijat joutuvat usein moninkertaisen syrjinnän kohteeksi, ja samalla he ovat alttiimpia erityisesti sukupuoleen perustuvalle ja seksuaaliselle väkivallalle kolmessa vaiheessa: omassa maassa, kauttakulkumaissa ja määränpäämaassa (Euroopan parlamentti 2016.)

Pakolaisten pakomatkokemusten tutkimusta voidaan pitää tärkeänä monesta syystä. Heidän kokemuksiaan pakomatkasta on tutkittu melko vähän Suomessa. Pakolaisten määrä kasvaa vuosittain, ja heidän kokemustensa kuuleminen on tärkeää, jotta tulevaisuudessa osattaisiin antaa ajoissa heille oikeanlaista apua. Tavoitteenani oli antaa ääni naispakolaisille itselleen, jotta he voivat kuvata kokemuksiaan pakomatkan varrella. Kuuntelemalla ja analysoimalla heidän tarinoitaan saamme uutta tietoa heistä ja heidän kokemuksistaan ja voimme ymmärtää paremmin heidän elämäänsä ja vastata heidän avun- ja tuentarpeisiinsa.

Naisturvapaikanhakijoiden omien kokemusten tutkiminen antaa sekä arvokasta tietoa pakomatkokemuksista, mutta myös tietoa kotoutumisesta Suomeen. Toisaalta tutkimus kuvaa myös konkreettisesti, mitä on olla naisturvapaikanhakija. ja millaisia haasteita naiset ovat kohdanneet pakomatkan ja kotoutumisen aikana. Tutkimuksellani pyrin saamaan vastauksen siihen, millaisia kokemuksia heillä on ollut naisturvapaikanhakijana, kun he ovat

lähteneet pakoon oman maan tilannetta ja kun he ovat yrittäneet parhaansa mukaan integroitua suomalaiseen kulttuuriin ja Suomeen.

Itselläni on jonkin verran kokemusta naisturvapaikanhakijoiden kohtaamisesta. Olin mukana erään vapaaehtoisorganisaation järjestämässä kielikerhossa apuopettajana. Kielikerhossa opetimme naisturvapaikanhakijoille suomen kieltä ja kulttuuria. Olin mukana kielikerhossa kahden vuoden ajan, ja silloin aloin miettiä gradun aihetta. Niiden vuosien aikana tutustuin turvapaikanhakijanaisiin. Kuulin myös muilta kielikerhon opettajilta, mitä naiset olivat heille pintapuolisesti kokemuksistaan kertoneet. Näiden kohtaamisten pohjalta syntyi ajatus, uskaltaisivatko naiset itse kertoa minulle tarinansa ja samalla näin saada sitten heidän äänensä kuuluviin. Tämä henkilökohtainen kokemus kielikerhon apuopettajana avasi minulle pääsyn näiden naisten arkiseen elämään ja siten myös tutkimuskentälle.

Tutkimuksessani hyödynnän teorialähtöistä sisällönanalyysin lähestymistapaa. Naiset saavat tuoda esille omia kokemuksia omin sanoin mahdollisimman vapaasti. Tämä antaa tutkijalle mahdollisuuden eläytyä pakomatkan kokeneiden naisten tarinoihin siten, kun he itse haluavat niistä kertoa. Tutkielmani aineisto koostuu viidestä puolistrukturoidusta teemahaastattelusta. Haastatteluaineiston perusteella voi nähdä, että jokainen nainen on käynyt saman elämänvaiheen pakolaisena, mutta joillakin pakomatkovaihe on kestänyt pitempään. Heidän kertomusten kautta voi myös havaita, että jokaisessa tarinassa on samanlaisia piirteitä. Tutkielmani rakentuu kahdeksasta luvusta. Pro gradu -tutkielmassani tuon aluksi esille keskeisimpiä käsitteitä, jotka ovat pakolaisuus, toimijuus, haavoittuvuus ja kotouttaminen. Tämän jälkeen kolmannessa luvussa tarkastelen suomalaista turvapaikkapolitiikkaa ja turvapaikkaprosessin vaihteita. Neljännessä luvussa käsittelen yleisellä tasolla pakolaismatkojen ja ylipäättänsä pakolaistutkimusta. Tämän jälkeen käyn läpi teoreettiset lähtökohdat, jotka ovat pakolaisuuden vaiheet ja intersektionaalisuus. Esittelen Arnold van Gennepin siirtymäriittiteorian mallin, jota käytän avuksi aineiston analysoinnissa. Kuudennessa luvussa käsittelen tutkimuksen toteutusta ja tutkielman eettisiä kysymyksiä. Seitsemännessä luvussa esittelen tuloksia, mutta ennen sitä esittelen naisten lähtöalueiden tilanteita ja naisten ydintarinat. Tulokset olen jakanut irtaantumisvaiheen, välitilavaiheen ja liittymisvaiheen mukaan ja tarkastelen aineistoa toimijuuden ja haavoittuvuuden, intersektionaalisuuden näkökulmista. Kun olen käynyt läpi aineistoni tulokset, kahdeksannessa eli viimeisessä luvussa teen niistä johtopäätökset ja pohdin tutkimuksen luotettavuutta.

2 KESKEISET KÄSITTEET

2.1 PAKOLAISUUS

Tutkielmassani pakolaisuuden käsite on yksi keskeinen käsite. Pakolainen on henkilö, joka on joutunut pakenemaan toiseen maahan esimerkiksi vainon, syntymäperänsä ja/tai uskonnon takia. Vuonna 2015 turvapaikanhakijoita tuli ennätysmäärä ja tähän muutokseen on monia syytä kuten konfliktit monessa maassa ja heikentynyt rajanvalvonta. Pakolaiset, jotka muuttavat paremman elämän toivossa Suomeen, eivät ole mikään uusi ilmiö. Pakolaismäärät kuitenkin olivat pieniä toisen maailman sodan jälkeen, mutta 1990-luvulla tapahtunut pakolaisten määrän lisääntyminen oli uusi asia Suomen valtiolle, koska silloin hakemuksia tuli tuhansia, kun aikaisemmin niitä oli tullut kymmenittäin. (Kanniainen 2010, 35.) Pakolaisia on saapunut Suomeen maailman eri kolkista. Kuitenkin ennen 1970-lukua suurin osa pakolaisista oli kotoisin Suomen itä- ja kaakkoispuolelta. Vuoden 1973 jälkeen pakolaisia saapui sekä Afrikasta että Lähi- ja Keski-idästä. (Kanniainen 2010, 38.)

Vuonna 2015 irakilaisten valmius hakea suojelua Suomesta kasvoi räjähdysmäisesti. Suurin maahantulijaryhmä Suomessa olivat irakilaiset, joita tuli 2015 vuoden loppuun mennessä runsaat 20 000. Sisäministeriö on sanonut, että turvapaikkahakemusten kokonaismäärän kasvulle vuonna 2015 ei ole yhtä syytä. (Juntunen 2016, 54.)

Global trends -raportissa (2018, 2–3, 14, 17) YK:n pakolaisvirasto UNHCR:n mukaan vuonna 2017 jopa 68,5 miljoonaa ihmistä on joutunut pakenemaan muun muassa vainon ja konfliktien vuoksi. Eniten pakolaisia on Turkissa, jossa heitä on arviolta 3,5 miljoonaa.

Kaksi kolmesta pakolaisista on kotoisin viidestä eri maasta: Syyria, Afganistan, Etelä-Sudan, Myanmar ja Somalia. Vuonna 2011 alkaneen sodan vuoksi ihmisiä on paennut Syyriasta yli 6,3 miljoonaa, mikä on melkein kolmasosa maailman pakolaisista.

Väkilukuun suhteutettuna pakolaisia on eniten Libanonissa. Turkin ja Libanonin lisäksi muut vastaanottojamaita ovat muun muassa Pakistan, Uganda, Sudan ja Saksa. Vastaavasti seuraavan vuoden UNHCR:n Global trends -raportin (2019, 2, 4) mukaan vuoden 2018 aikana vähintään 70,8 miljoonaa ihmistä on jättänyt kotimaansa. 70,8 miljoonaa ihmistä voidaan jakaa kolmeen suureen pääryhmään. Ensimmäisenä on pakolaiset, joita oli 25,9 miljoonaa. Tässä ovat mukana 5,5 miljoonaa palestiinalaispakolaista, jotka ovat kuitenkin YK:n palestiinalaispakolaisten avustusjärjestön UNRWA:n vastuulla. Toisen ryhmän muodostavat turvapaikanhakijat, joita on maailmanlaajuisesti 3,5 miljoonaa. Nämä turvapaikanhakijat ovat kotimaansa ulkopuolella ja odottavat päätöstä pakolaisaseman

saamisesta. Viimeinen ja suurin ryhmä koostuu 41,3 miljoonasta ihmisestä. Tämän ryhmän muodostavat oman maansa sisällä olevat siirtolaiset eli maan sisäiset pakolaiset (internally displaced people=IDP).

Maahanmuuttokeskustelussa tulee vastaan useita käsitteitä, joiden ymmärtäminen voi olla hankalaa varsinkin silloin, jos ei täysin tiedetä, mitä käsitettä tulisi käyttää. Maahanmuuttaja on henkilö, joka on muuttanut toiseen valtioon. Maahanmuuttajaksi voidaan kutsua työperäistä muuttajaa tai pakolaista. Ensimmäisen polven maahanmuuttajat ja toisen maahanmuuttajat muuttajat menevät usein sekaisin. Ensimmäinen ryhmä on syntynyt ulkomailla ja vastaavasti toisen ryhmän muuttajat voivat kutsua Suomea synnyinmaaksi. (Jauhiainen 2017, 11.)

Vapaaehtoiseen muuttoon ja pakkomuuttoon liittyy monia käsitteitä, jonka vuoksi meidän tulisi käyttää niitä oikein ja johdonmukaisesti. Vaikka Geneven pakolaissopimuksessa on määritelty käsitteiden merkitys, niin silti julkisessa keskustelussa pakolaisuudesta käytetään monia epämääräisiä käsitteitä. Pakolaistermiä (**pakolainen**=engl. refugee) termiä käytetään monessa yhteydessä ja epämääräisesti. Geneven pakolaissopimuksen ja siihen laaditussa lisäpöytäkirjassa käsite on määritelty selkeästi:” pakolaisen asemaa ei saa jokainen, joka lähtee pakoon maastaan, vaan ne henkilöt, jotka ovat joutuneet omassa maassaan vainon kohteeksi a) alkuperän, b) uskontonsa c) kansallisuutensa tai d) poliittisen ja yhteiskunnallisen aktiivisuutensa vuoksi. (Gothóni & Siirto 2016, 10–11.) Vastaavasti yleiskielellä pakolaistermi tarkoittaa heitä, jotka ovat paenneet kotimaasta, mutta myös heitä, joille on myönnetty suojeluperusteinen oleskelulupa. (Suomen pakolaisapu 2018.)

Pakolaissopimuksen ovat allekirjoittaneet sopimusvaltiot, ja sopimuksen mukaan näiden valtioiden tulisi suojella pakolaisia. Tämän myötä heidän tulisi myöntää pakolaisen asemaa ihmisille, jotka ovat siihen oikeutettuja. Vain jos henkilö on syyllistynyt sotarikoksiin tai muuten rikoksiin ihmisyyttä vastaan, valtiolla on oikeus rajoittaa pakolaisen pääsyä omien rajojen sisälle. Samaisessa sopimuksessa on myös määritelty, mitä velvollisuuksia valtioilla on turvapaikanhakijoita kohtaan ja mitä oikeuksia turvapaikanhakijoilla on. Henkilö saa pakolaisen aseman vain silloin, kun hän on täyttänyt YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n kriteerit. (Gothóni & Siirto 2016, 11.) Veera Vilkama Pakolaisavusta (2012) toteaa, että Yhdistyneiden Kansakuntien pakolaisten asemaa koskevassa yleissopimuksessa eli toisella nimellä tunnetussa YK:n pakolaissopimuksessa on määritelty monia asioita, kuten

esimerkiksi kenet voidaan määritellä pakolaiseksi ja mitä oikeuksia heillä on. Tämän lisäksi on määritelty ne velvollisuudet, mitä suojelua myöntävillä mailla on. YK:n ihmisoikeuksien yleismaallinen julistus vuodelta 1948 loi pohjan YK:n pakolaissopimukselle. Vilkama huomauttaa, että YK:n pakolaissopimus on merkittävä ja tärkein sopimus, joka säätelee pakolaisten asemaa. Pakolaissopimusta on muokattu vain kerran, kun se on tullut voimaan. (Vilkama 2012.)

Kiintiöpakolainen on henkilö, joka on joutunut paon edessä jättämään synnyinmaan tai kotimaan ja mennyt toiseen maahan. Näin hänet on määritelty pakolaiseksi YK:n pakolaisasiain valtuutetun UNHCR toimesta. Vuosina 2014 ja 2015 eduskunta päätti nostaa pakolaiskiintiötä. Yksi tärkeimmistä syistä määrän nostamiseen oli Syyrian sota. Silloin sitä nostettiin 1050:een. Pitkään pakolaiskiintiö oli 750, mutta tällä hetkellä se on 850–1050 riippuen siitä, minkä verran turvapaikanhakijoita tulee. (Suomen Pakolaisapu 2021.) Kiintiöt ovat maakohtaisia, ja jokainen maa on etukäteen määritellyt, kuinka monta henkilöä ne vastaanottavat esimerkiksi pakolaisleiriltä.

Turvapaikanhakijoita on monenlaisia, jonka vuoksi tämä ryhmä on kirjava joukko. Haastateltavani olivat Suomeen saapuessa **turvapaikanhakijoita** (eng. asylum seeker). He hakivat turvaa ja suojaa vieraasta maasta. Tämän lisäksi he hakivat oikeutta jäädä toisen valtion alueelle. Turvapaikanhakijasta tulee pakolainen silloin, kun todetaan hänen suojelunsa tarpeensa ja hänelle myönnetään turvapaikka. **Maan sisäinen pakolainen** (engl. Internally displaced) on henkilö, joka on sisäisesti siirretty tai siirtynyt, ja on joutunut pakenemaan vainoa tai väkivaltaa oman maan sisällä. (Gothóni & Siirto 2016, 12.)

Elintasopakolainen on ihminen, joka etsii parempaa elämää ja toimeentuloa. Huomioitavaa on, että käsite on epätarkka ja asenteellinen. Käsitettä voidaan käyttää paperittomista siirtolaisista. Paperiton siirtolainen voi olla esimerkiksi ilman oleskelulupaa vieraaseen maahan jäänyt maahanmuuttaja ja hänkin voi olla turvapaikanhakija. **Ympäristöpakolainen** on henkilö, joka on joutunut jättämään kotinsa tai kotimaansa ympäristön tuhouduttua elinkelvottomaksi. **Ilmastopakolaisia** ovat taas he, jotka joutuvat muuttamaan ilmastonmuutoksen vuoksi. **Valtiottomat** (engl. stateless) ovat henkilöitä, joita mikään maa ei pidä kansalaisiaan. Esimerkiksi pakolaisina syntyneet lapset, jos lähtömaa tai suojaa antava maa ei myönnä kansalaisuutta. (Gothóni & Siirto 2016,13)

Maahanmuutto- ja varsinkin pakolaiskeskustelussa on paljon käsitteitä, ja usein juuri pakolainen ja turvapaikanhakija menevät sekaisin. Omassa tutkimuksessani keskeiset käytettävät käsitteet ovat turvapaikanhakija ja pakolainen. Kun turvapaikanhakija saa turvapaikan, niin silloin hänestä tulee pakolainen. Tutkimuskohteen naiset ovat saaneet oleskeluluvan, jonka myötä he eivät ole enää turvapaikanhakijoita vaan pakolaisia.

2.2 TOIMIJUUS

Toimijuutta voi tutkia monella tavalla eri näkökulmista ja tutkimuksen aiheesta riippuen. Seuraavaksi käyn läpi eri sosiologien määritelmiä.

Toimijuuden käsitteen muotoutumiseen on vaikuttanut brittiläinen sosiologi Anthony Giddensiin ja hänen mielestään kyse on aikomuksellisesta toiminnasta, jonka ihminen tekee tai jättää tekemättä. Kun Giddens puhuu toimijuudesta, niin silloin hän liittää toimijuuden rakenteet ja toiminnan toisiinsa. Hänen toimijuusnäkökulmassaan on kyse rakenteiden kaksinapaisuudesta. Toiminnan myötä rakenteita voi rajoittaa ja määrätä, mutta samaan aikaan ne saattavat mahdollistaa ja ohjata sekä yksilön että ihmisryhmän toimintaa. Giddensin ajatuksen perustana on, että ihminen nähdään toimijana rakenteiden omaksujana, kantajana ja uusintajana. Samaan aikaan ihminen hyväksyy rakenteet. Nämä rakenteet luovat sekä rajoja että toimintamahdollisuuksia. On huomioitava, että Giddensin mukaan rakenteita ei ole olemassa vaan ne tulisi nähdä toimintakäytäntöinä, jota koostuvat sosiaalisten järjestelmien rakenteellisista ominaisuuksista. Hänen näkemyksensä mukaan yksilöt kantavat ja uusintavat rakenteita arjen toiminnoillaan ja samalla he toimivat kuten ne olisivat olemassa. (Jyrkämä 2008, 191–192.)

Sosiologi Tuula Gordon (2005) määrittelee toimijuuden niin, että kyse yksilön kapasiteetista ja päätöksien toteuttamisesta. Hän on tutkimuksissaan selvittänyt nuorten toimijuutta ja heidän kokemuksiaan toimijuuden näkökulmasta. Vastaavasti sosiologian emeritusprofessori Jyrki Jyrkämän (2008, 191) mukaan toimijuudessa on kyse siitä, kuinka ihmiset käyttäytyvät ja toimivat ja sen lisäksi ihmisten luonteesta. Jyrkämä on myös sitä, kuka ohjaa toimijuutta eli toisin sanoen joko yksilö itse tai rakenteet ja eritasoiset lainalaisuudet. Toisaalta brittiläisten sosiologien David ja Julia Jaryn (2000, 9–10) mielestä toimijuus tulisi nähdä niin, että yksilöllä on kykyä toimia huolimatta siitä, mitä yhteiskuntarakenteiden luomat rajoitukset sanovat. Tässä toiminnan muodossa korostuvat tavoitteet, ihmisen vapaa tahto, moraaliset valinnat ja ennen kaikkea kyvykkyys. Pakolaisten toimijuuteen vaikuttavat monet yksilölliset ja yhteiskunnalliset näkökulmat.

Toimijuus voidaan nähdä vapauttavana ja itsensä toteuttamisena, mutta se on mahdollista vain silloin, kun henkilöllä on resursseja siihen.

On hyvin tärkeää, että pakolaiset kokevat osallisuutta ja toimijuutta, koska se on yhteydessä henkilön mielenterveyteen. Kun tuetaan maahanmuuttajien toimijuutta, niin samalla saadaan lisättyä heidän osallisuuttansa. Osallisuutta on monenlaista. Pakolaisten kohdalla esimerkiksi poliittinen ja sosiaalinen osallisuus ovat merkittäviä osallisuuden muotoja. Toimijuus liitetään usein muun muassa aktiivisuuteen, vapaaehtoiseen osallisuuteen, sekä taitoon ja voimaan valita itse omat toimintatapansa. Toimijuus on keskeisessä asemassa henkilön onnellisuudessa ja psyykkisessä hyvinvoinnissa. On sanottu, että meidän tulisi ymmärtää toimijuuden taustalla olevaa maahanmuuttajan kulttuuritaustaa ja ympäristöjä. Jos henkilöltä puuttuu toimijuutta, niin sen puute on usein yhteydessä esimerkiksi tunteiden heikkoon säätelyyn ja mielen hyvinvointiin. (Castaneda, Mäki-Opas, Jokela, Kivi, Lähteenmäki, Miettinen, Nieminen, Santalahti & PALOMA-asiantuntijaryhmä 2018, 78–79.) Tutkimukseni naiset olivat olleet 2–3 vuotta Suomessa, joten kotoutumisen prosessi oli todennäköisesti vasta alussa ja voidaan olettaa, että toimijuuden tai vahvan toimijuuden kokemukset ovat vasta edessä.

Esikoto-hankkeen projektityöntekijä Riikka Halonen pohti artikkelissaan (2018) turvapaikanhakijoiden osallisuuden rajoja. Turvapaikanhakijoilla ei ole täysisiä kansalaisoikeuksia, jonka vuoksi heidän tukemisensa osallisuudessa näyttäytyy vaikeana. Halonen on käyttänyt aineistona esikotoutumisen kehittämishanketta Pohjanmaalla (Esikoto), ja hänen havaintonsa perustuvat näihin tuloksiin. Haastattelemani naiset olivat viettäneet eri aikoja ennen kuin heille oli myönnetty oleskelulupa, joten he olivat eläneet välitilassa, jossa he eivät ole suomalaisen yhteiskunnan täysivaltaisia jäseniä. Halonen on todennut, että yleensä kotouttamisprosessi alkaa vasta, kun henkilö on saanut myönteisen oleskelulupapäätöksen. Hänen mielestään turvapaikanhakija voi vaikuttaa omaan elämäänsä ja erilaisiin mahdollisuuksiin rajallisesti. Esikotouttavaa toimintaa eli ennen kuin henkilö on saanut oleskelulupapäätöksen, ei järjestetä turvapaikkaprosessin aikana, koska Maahanmuuttovirastolla ei ole siihen resursseja. (Halonen 2018.)

Olli Snellman, Jaakko Seikkula, Jari Wahlström ja Katja Kurri ovat kirjoittaneet sosiaalilääketieteelliseen aikakauslehteen artikkelin (2014, 203–222), jossa he ovat käsitelleet aikuisten turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten mielenterveyden ja psyykkisten ongelmien erityispiirteistä. Kirjoittajien mukaan henkilön elämässä psyykkisten

hyvinvoinnissa ja auttamisessa ovat tärkeitä perustarpeiden tyydyttäminen, toimivat stressihallintakeinot ja toimijuuden tunnon palautuminen ja saavuttaminen. Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten ruumiillista ja henkistä terveyttä ei tulisi erottaa toisistaan, koska ne liittyvät toisiinsa. Hyvänä esimerkkinä on stressi. Se voi ilmetä silloin, kun henkilö on jännittynyt tai ahdistunut, mutta toisaalta erilaisena fysiologisena reaktiona. Psykkiset häiriötilat vaikuttavat eri tavoin yksilön toimintakykyyn ja elämänlaatuun, ja tällöin ihmisen toimijuus saattaa ensin vähentyä ja sitten myöhemmin hävitä. (Snellman, Seikkula, Wahlström & Kurri 2014, 204.)

Snellman ym. (2014, 212) toteavat, että psyykkisessä hyvinvoinnissa ja onnellisuudessa keskeisessä asemassa on ihmisen toimijuus. Toimijuuden puutteella on kielteinen vaikutus ihmisen mielenterveyteen. Tällöin ihminen saattaa kokea avuttomuutta, joka ilmenee eri tavoin kuten esimerkiksi henkilö pettyy tai lannistuu helpommin. Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten toimijuuden puutteen myötä heistä tuntuu, että he eivät pysty tekemään asioita kuten säätelemään omia tunteitaan tai käyttäytymistään riittävän hyvin. Yksilöiden vaikeudet, joita he ovat kokeneet lähtömaissa ja uudessa maassa, saattavat vaikeuttaa heidän toimijuuttansa eri osa-alueilla. Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten toimijuus voi ilmentyä eri tavoin. Esimerkiksi niin, että ihminen sopeutuu muutokseen ja selviytyy siitä. Toisaalta toisen ihmisen elämässä toimijuus näkyy muutosvastarintana. Kun ihmistä määritellään toimijuuden kautta, niin tällöin häntä kuvataan muun muassa autonomiseksi, motivoituneeksi, vastuuntoiseksi, tilanteen hallitsevaksi, aktiiviseksi, kyvykkääksi ja pärjääväksi. (emt.)

Yksilöllä voi olla vaikeuksia saavuttaa hyvä toimijuus. Hyvä toimijuus ei kuitenkaan tarkoita täydellistä tilanteen ja elämän hallintaa. Turvapaikanhakijoilla ja pakolaisilla on perustarpeita, ja toimijuus on yksi henkisistä perustarpeista. Tässä tapauksessa toimijuuden voi ymmärtää niin, kyse on siitä, saavuttaako yksilö omassa elämässään asioita, joita hän arvostaa. Tähän vaikuttavat turvapaikanhakijan ja pakolaisen mahdollisuudet elämässään. (Snellman ym. 2014, 213.)

Tässä tutkielmassa tarkastellaan oleskeluluvan saaneiden naisten toimijuutta ja sen muotoutumista feministisestä näkökulmasta ja feministisestä tutkimusperinteestä käsitteellisiä välineitä ammentaen. Aineiston analyysissä selvitän, mitä oleskeluluvan saaneiden naisten pakomatkat tarinat sisältävät ja käyn läpi naisten omaa toimijuutta lähtömaissa, kauttakulkumaissa ja Suomessa. Käytän tässä tutkielmassa toimijuuden

käsitettä, jonka avulla on mahdollista analysoida naisten valintoihin vaikuttaneita tekijöitä. Mitkä ovat toiminnan ehdot ja naisten oma kyvykkyys sen suhteen, mitä he valitsevat ja miten he toimivat eri pakolaisuuden vaiheissa. Tutkimuksen kohteena ovat oleskeluluvan saaneiden naisten kokemukset niistä valinnoista, jotka ovat johtaneet heidät nykytilanteeseen.

2.3 HAAVOITTUVUUS

Pakolaisuuteen liittyvät kokemukset liittyvät usein haavoittuvuuteen. Tämän vuoksi on tärkeää pohtia, miten haavoittuvuutta tarkastellaan ja miten tämä termi ymmärretään. Kansainvälisen oikeuden yliopisto opettaja Mikaela Heikkilä ja ihmisoikeusinstituutin tutkijakoulutettava Maija Mustaniemi-Laakso mainitsevat, että ihmisoikeuksien pitäisi kuulua kaikille, mutta samaan aikaan on olemassa erikoisjärjestelmiä tietyille ihmisryhmille. Esimerkkeinä toimivat lapset ja vammaiset henkilöt, joille omat sopimukset: Yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 59/1991) ja YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26–27/2016).

Haavoittuvuuskäsite (engl. vulnerability) mielletään oikeudelliseksi käsitteeksi, jota käytetään esimerkiksi oikeuskäytännöissä. (Heikkilä & Mustaniemi-Laakso 2019, 65.) M.S.S. v Belgia ja Kreikka tapaus kuvastaa sitä näkökulmaa, jossa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) ajattelee, että turvapaikanhakijoita voidaan pitää yleisesti haavoittuvana ryhmänä. Tämä näkökulma pohjautuu sille ajatukselle, että kansainvälistä suojelua hakevat ihmiset ovat kokeneet vaikeuksia lähtömaissa ja ovat näin tyypillisesti alttiita ihmisoikeusloukkauksille ja hyväksikäytölle. Näillä ihmisillä ei ole laillisia maahanmuuttokanavia, joten he joutuvat käyttämään turvattomia reittejä ja keinoja. (Heikkilä & Mustaniemi-Laakso 2019, 67.) Turvapaikanhakijoita ei pitäisi nähdä yhtenäisenä ryhmänä vaan heidän joukossaan on moniperustaisesti haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä. Esimerkiksi lapsiturvapaikanhakija on äärimmäisen haavoittuva. (Heikkilän ja Mustaniemi-Laakson (2019, 67.)

On todettu, että yksilö voi olla haavoittuva, mutta yleensä silloin viitataan siihen, että henkilö kuuluu haavoittuvaan ryhmään. Ryhmäperustaiseen lähestymistapaan liittyy joitakin ongelmia. Alexandra Timmerin ja Joana Abrisketan mukaan ensinnäkin päähuomio on yleensä tiettyjen ryhmien haavoittuvuudessa, ja näin se leimaa määrättyihin ryhmiin kuuluvat haavoittuviksi. Lourdes Peronin ja Timmerin mielestä toinen ongelma on se, että

usein ne ryhmät, jotka ovat yleisesti ja perinteisesti miellettyjä ryhmiä, jäävät vähemmälle huomiolle. Tällainen kategorisointi vaikuttaa siihen, kuinka hyvin haavoittuvuus tunnustetaan eri tilanteissa. (Heikkilä & Mustaniemi-Laakso 2019, 75.) Heikkilä ja Mustaniemi-Laakso kyseenalaistavat ryhmäperustaisen ja kategorioihin perustuvan haavoittuvuuden ymmärtämisen. Käsitteen huomio pitäisi olla siinä, missä se on eniten tarpeen. Silloin puheen pitäisi keskittyä heihin, joiden ihmisoikeuksien toteutuminen on kaikkein suurimmassa vaarassa. Sillä ei pitäisi olla merkitystä, kuuluvatko he sillä hetkellä ennalta määriteltyihin haavoittuviksi nähtyihin ihmisryhmiin. (Heikkilä & Mustaniemi-Laakso 2019, 79.)

Haavoittuvuus tulisi ymmärtää monitahoiseksi ja – muotoiseksi. Amerikkalaisen juristin Martha Finemanin (2008, 2010) teorian mukaan jokainen ihminen on haavoittuva, mutta resilienssi vaihtelee ihmisten kesken. Resilienssi kuvaa sitä kykyä, miten hyvin sietää haavoittuvuutta ja vastoinkäymisiä. Kyse on siis haavoittuvuuden sietokyvystä. Resilienssitila vaihtelee ajassa ja tilanteessa, ja tämän vuoksi sitä ei pitäisi tarkastella synnynnäisenä tai ihmisen ominaisuuksista johtuvana pääosin ryhmäperustaisena seikkana. Näissä tilanteissa vaikuttavat ne välineet, joita ihmisellä on käytössä, kun he joutuvat vastustamaan haavoittuvuutta ja toisaalta sietämään vastoinkäymisiä. (Heikkilä & Mustaniemi-Laakso 2019, 77.)

Snellman, Seikkula, Wahlström ja Kurri ovat todenneet sosiaalilääketieteellisessä aikakauslehdessä (2014, 203–222), että psyykkisten ongelmien riski on suuri, kun puhutaan pakolaisista ja turvapaikanhakijoista. Psyykkisten häiriöiden suhteen eniten haavoittuvaisessa asemassa ovat maahanmuuttajaryhmistä turvapaikanhakijat ja pakolaiset. Kirjoittajat painottavat, että monet kantavat mukanaan traumaattisia kokemuksia, koska ovat eläneet sodan ja väkivallan keskellä. Vastaavasti jotkut ovat ehkä joutuneet kidutuksen tai muunlaisen epäinhimillisen kohtelun uhriksi. (Snellman ym 2014, 204.) Turvapaikanhakijat ja pakolaiset kuuluvat eri ryhmiin, mutta silti heidät nähdään sisäisesti yhtenäisinä ryhminä. Ryhmien vaihteluun vaikuttavat monet asiat kuten kansallisuus, kulttuuri, uskonto ja elämäkokemukset. Kirjoittajat korostavat, että turvapaikanhakijat ja pakolaiset tulisi nähdä yksilöinä. Onkin puhuttu yksilöllisestä haavoittuvuudesta, johon vaikuttavat biologiset, psykologiset, sosiaaliset ja ympäristöön liittyvät seikat. (Snellman ym. 2014, 208.)

Kestävän kehityksen alkuperäiskansatutkimuksen professori Reetta Toivanen on kirjoittanut artikkelissaan (2018), että kuka tahansa voi joutua sellaiseen tilanteeseen, jossa hänet

voidaan määritellä haavoittuvassa asemassa olevaksi. Tämä on yksi syy, miksi haavoittuvuus on sidoksissa muun muassa aikaan, paikkaan ja toisaalta onneen ja epäonneen. Toivasen mukaan moninkertainen haavoittuvuus näkyy parhaiten siinä, kuinka ihminen on haavoittuva muun muassa turvattomuudelle, syrjinnälle ja väkivallalle. Toivasen mukaan haavoittuvuus määritellään tietystä valta-asemasta ja etuoikeutuksesta näkökulmasta. Tämä näkökulma näkyy siinä, että kun joku henkilö määritellään haavoittuvassa asemassa olevaksi, niin samaan aikaan tämä henkilö nähdään toimenpiteen kohteena eli avun vastaanottajana.

Pakolaisleirit ovat olemassa turvapaikanhakijoita varten, mutta silti näissä paikoissa turvapaikanhakijat kohtaavat haasteita ja suoranaisia vaaroja. Eniten haasteita kohtaavat naisturvapaikanhakijat, jotka ovat enemmän haavoittuvassa asemassa kuin miehet, koska he kohtaavat seksuaalisuuteen ja sukupuoleen perustuvaa häirintää. (Yazid & Natania 2017, 34.) Vuonna 2015 turvapaikanhakijoista oli miehiä 70 % ja vastaavasti seuraavana vuonna lapsia ja naisia oli jopa 60 % turvapaikanhakijoista. He, jotka matkustavat samaa reittiä pitkin kohti Eurooppaa, kohtaavat samanlaisia haasteita Euroopan mantereella. Matkan teko on kuitenkin vaikeampaa naisilla, koska naiset ja lapset ovat haavoittuvassa asemassa, sillä he voivat muun muassa joutua ihmiskaupan uhriksi tai heitä voidaan käyttää hyväksi. UNHCR:n raportissa on määritelty naisturvapaikanhakijat haavoittuviksi. Tämän vuoksi on hyvin tärkeää, että määritellään erityiset apukeinot, joilla voidaan parantaa heidän suojeluaan. Tämä onnistuu vain silloin, jos ja kun naiset kategorisoidaan olosuhteiden mukaan. (Yazid & Natania 2017, 36.)

2.4 KOTOUTTAMINEN

Kotouttaminen ja kotoutuminen ovat kaksi eri asiaa, mutta ovat yhteydessä toisiinsa. Suomessa työ- ja elinkeinoministeriö vastaa maahanmuuttajien kotoutumisesta. Kansalaisjärjestöt tekevät osaltaan kotouttamistyötä erilaisten palvelujen tuottamisen yhteydessä. (Sisäministeriö 2021.) Lain mukaan **kotoutuminen** tarkoittaa ”maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen”. Vastaavasti laissa **kotouttaminen** tarkoittaa ”kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista

viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla”. (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386 3§.)

Projektitutkijan Ville-Samuli Haverisen (2018, 11) mukaan kotoutuminen termiä käytetään hallinnossa, lainsäädännössä ja yleiskielessä, mutta sillä viitataan usein eri asioihin. Laajemmassa mielessä kotoutuminen tarkoittaa sitä, että yksilö löytää uudessa ympäristössä paikkansa yhteiskunnassa. Vastaavasti -suppeammassa merkityksessä kotoutuminen on kehitystä, joka joko onnistuu tai epäonnistuu, ja se on seurausta toteutusta kotouttamispolitiikasta. Kotouttamisessa on kyse enemmän viranomaisista ja eri tahoista ja heidän toimistaan, joilla ne pyrkivät auttamaan maahan muuttanutta. Kotouttamisen voi nähdä työllistymistä laajempänä ilmiönä kuten esimerkiksi henkisenä hyvinvointina, itsensä hyväksytyksi kokemisena, kielen ja kulttuuristen käytäntöjen oppimisena, sosiaalisten suhteiden ja verkostojen rakentumisena ja luottamuksena poliittiseen järjestelmään ja osallistumisena siihen. (Haverinen 2018, 311.)

Maahanmuuttovirastoa kohtaan on esitetty kritiikkiä siitä, että turvapaikanhakijoita ei kotouteta kunnolla. On sanottu, että Maahanmuuttoviraston tehtäviin ei kuulu kotouttaminen. Henkilöt, jotka asuvat vastaanottokeskuksessa, ovat ikään kuin välitilassa, koska he odottavat tietoa siitä, saavatko he jäädä Suomeen. Henkilön varsinainen kotouttaminen alkaa myönteisen päätöksen jälkeen ja kotouttaminen tapahtuu kunnissa. Kotouttamista ja vastaanottotoimintaa säätelevät eri lait. (Järvinen 2016.) Vuonna 2016 oli paljon puhetta kotoutumisesta ja kotouttamisesta mediassa, ministeriöissä ja myös turvapaikanhakijoiden parissa työskentelevien keskuudessa. Esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry:stä Saara Pihlaja on maininnut, että virallisesti kotouttamistoimet alkavat jo vastaanottovaiheen päätyttyä, mutta todellisuudessa vastaanottoprosessin aikana henkilön kotoutuminen alkaa jo ennen kuin turvapaikanhakijat on saanut oleskelulupapäätöksen. Tämän vuoksi hän ehdottaa, että kotoutumista pitäisi edistää jo vastaanottovaiheessa. Se on tärkeää kotoutumisen kannalta sekä yksilölle että yhteiskunnalle. (Pihlaja 2017, 39.)

Suomeen saapui vuonna 2015 yli 30 000 turvapaikanhakijaa, ja tämän vuoksi alettiin puhumaan siitä, että kotouttamistyö tulisi aloittaa vastaanottokeskuksen asumisen aikana. Asiantuntijoiden ja muiden paikallisten viranomaisten näkemykset saivat tukea hallituksen turvapaikkapoliittisesta toimenpideohjelmasta (2015). Ohjelmassa luvattiin monia asioita, mutta mainitsen tässä vain muutaman. Niitä ovat esimerkiksi turvapaikanhakijoiden

työntekomahdollisuuksien parantaminen ja suomen kielen opetuksen lisääminen vastaanottokeskuksissa. (Haverinen 2019, 309.)

Turvapaikanhakijoiden esikotoutuminen termille ei ole virallista määritelmää suomalaisessa lainsäädännössä. Esikotoutuminen ymmärretään suhteellisen laajasti turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksessa (tai muu majoitus) viettämänä aikana. Tämä sisältää esimerkiksi kielen opiskelun ja työnteon mahdollisuuksia. (Puustinen ym. 2017, 47.) Haverisen (2018,312) mukaan on huomioitavaa, että tutkimuksissa esikotoutuminen ja -kotouttaminen eivät ole vakiintuneita tai ainoita termejä, joita käytetään, kun puhutaan turvapaikanhakijoiden kotoutumisesta.

Sanotaan, että henkilön kotoutuminen tapahtuu vasta, kun hän saa oleskeluluvan, jonka jälkeen hän muuttaa uuteen kotikuntaansa. Turvapaikkaprosessit kestävät yleensä pitkään, ennen kuin henkilö saa tietää päätöksestään. Esikotoutumisen vaihe on ennen kotoutumista ja se on yksi syy, miksi tämä vaihe merkittävä henkilön hyvinvoinnille, mutta erityisesti psyykkiselle hyvinvoinnille. Tässä vaiheessa henkilö sopeutuu uuteen kulttuuriin ja toimintatapoihin samalla kieltä opetellen ja rakentaen identiteettiänsä. Tämä kaikki tapahtuu maahan saapumisen jälkeen. (Luotojoki 2018, 96.)

OTTO-hankkeen projektipäällikön Leila Nisulan ja yhteiskuntatieteiden lisensiaatin Tuija Ketolan (2018, 17) mukaan esikotoutumisen vaihe liittyy osallisuuteen ja toimijuuteen ja sen takia olisi tärkeää, että turvapaikanhakijaa tuetaan eri keinoin erityisesti kotoutumisessa ja integroitumisessa. Vastaanottokeskusten nopea vaihtuvuus asettaa haasteita vastaanottokeskuksissa asuville osallisuuden ja toimijuuden toteutumisessa. Vastaanottokeskusten määrä vaihtelee riippuen silloisesta turvapaikanhakijoiden määrästä. Vastaanottokeskukset nähdään laitospäiväyksinä yksikköinä, ja sen vuoksi asuminen siellä saattaa tuottaa ongelmia yksilön osallisuudelle ja toimijuudelle. Turvapaikanhakija rakentaa omaa arkeaan näissä oloissa, mutta samaan aikaan hän ei voi aina vaikuttaa siihen, miten hänen toimintaympäristönsä muotoutuu. (Nisula & Ketola 2018, 19, 21.)

Kotoutuminen voi tapahtua myös ilman erityisiä toimenpiteitä kuten kielen opiskelut. Tässä tutkimuksessa kotoutuminen ei pääse kunnolla alkuun, koska naiset ovat olleet Suomessa vasta 2–3 vuotta haastattelun aikana.

3 TURVAPAIKKAPOLITIIKAN KEHITYS SUOMESSA

Seuraavaksi käyn läpi tärkeimpiä käsitteitä, joita käytetään turvapaikkapolitiikassa. Maantieteen professorin Jussi S. Jauhiaisen (2017,12) mukaan **Dublin- menettelyssä** on kyse siitä, että EU:n jäsenvaltioiden lisäksi Islanti, Liechtenstein, Norja ja Sveitsi, ovat velvollisia käsittelemään henkilön turvapaikkahakemusta.

Oleskeluluvan perusteita on ollut kolme, mutta tässä mainitsen vain kaksi niistä, jotka ovat vielä voimassa. Turvapaikkapolitiikan kehitys Suomessa -luvussa käyn läpi tarkemmin, miksi **humanitaarista suojelua** ei enää ole olemassa. Kansainvälisen suojelun perusteella myönnettävät oleskeluluvat ovat turvapaikka ja toissijainen suojelu. Ensinnäkin **turvapaikka** tarkoittaa, että henkilöllä on pakolaisasema. Maahanmuuttovirasto myöntää turvapaikan neljäksi vuodeksi (Maahanmuuttovirasto 2021a). Toinen oleskeluluvan muodoista on **toissijainen suojelu**. Tämän henkilön saa silloin, kun turvapaikan saamisen edellytykset eivät täytä oleskeluluvan perusteita. Toissijaisen suojelun voi saada silloin, kun henkilöä uhkaa kuolemanrangaistus, teloitus, kidutus tai muu epäinhimillinen tai ihmisarvoa loukkaava kohtelu tai rangaistus, vakava tai henkilökohtainen vaara. (Ulkomaalaislaki 8.5.2009/323 §88.)

Turvapaikkamenettelyn käy läpi henkilö, joka hakee turvaa Suomesta. Se on myös henkilön turvapaikkahakemuksen yksilöllinen viranomaiskäsittely. Sen maan viranomaiset, josta henkilö hakee turvaa, tutkivat henkilön eli tässä tapauksessa turvapaikanhakijan oikeutuksen turvapaikkaan siinä valtiossa. Kestoltaan turvapaikkamenettely on kuukausia, mutta vuonna 2015 ja sen jälkeen Suomen tulleiden kohdalla se saattoi kestää yli vuoden. (Jauhainen 2017, 11–12.) Jauhainen (2017, 12) mainitsee, että **turvapaikkaprosessi** ei sisällä vain turvapaikanhakijan lähtemisen vaan myös matkan, turvapaikkamenettelyn, kielteisen tai myönteisen turvapaikkapäätöksen seuraukset ei pelkästään hakijalle vaan myös yhteisölle ja yhteiskunnalle. **Vastaanottokeskus** on paikka, jossa majoitetaan ne henkilöt, jotka hakevat kansainvälistä suojelua tai saavat tilapäistä suojelua. Vastaanottokeskuksessa järjestetään näille ihmisille vastaanottopalveluja. (Maahanmuuttovirasto 2021b)

Henkilön turvapaikkaprosessin alku tapahtuu silloin, kun hän tulee Suomen rajalle, jossa hän ilmoittaa Suomen rajanviranomaiselle tai poliisille, että hakee turvapaikkaa. Henkilön hakemus käsitellään, jolloin turvapaikanhakijalle myönnetään turvapaikka ja myöhemmin hän saa joko myönteisen tai negatiivisen päätöksen. Jos hän saa negatiivisen päätöksen, niin hänet palautetaan kotimaahan.

Turvapaikkaprosessiin liittyy monta vaihetta. Aikaisemmin mainitsin Dublin-menettelyn (vastuunmäärittämisasietus), jonka mukaan henkilön turvapaikkahakemuksen käsittely pitäisi tapahtua yhdessä valtiossa. Jos henkilö on hakenut aiemmin turvapaikkaa jostain edellä EU:n jäsenvaltioista, Islannista, Liechtensteinista, Norjasta tai Sveitsistä, niin hänet palautetaan sinne. On kuitenkin muistettava, että esimerkiksi Kreikkaan ja Unkariin ei ole tehty Dublin-palautuksia. Käytössä on ollut yhteinen Eurodac-sormenjälkirekisteri, josta Maahanmuuttovirasto voi tarkistaa onko hakijoista merkintöjä muualla, EU:n tai yllämainitsemien maiden maiden rekisterissä. (Jauhiainen 2017, 43.) Näiden maiden viranomaisten tulisi tallentaa henkilön sormenjäljet siinä maassa, josta joko henkilö on hakenut turvapaikkaa tai ylittänyt maan ulkorajat laittomasti.

Pakkomuuttotutkimuksen tutkijatohtorin Eveliina Lyytisen (2019, 16–17) mukaan ihmiset liikkuvat vapaaehtoisesti tai pakosta kotimaan sisällä tai maasta toiseen, mutta tätä jakoa ei voi pitää selkeänä, koska usein on niin, että ihmisillä saattaa olla samanaikaisesti päällekkäisiä syitä liikkumiseen. Nykyään pakkomuuttajia on enemmän kuin koskaan toisen maailmansodan jälkeen. Lyytikäinen (2019, 18) toteaa, että vuodesta 1999 Suomi on ollut mukana kehittämässä yhtenäistä eurooppalaista turvapaikkapolitiikkaa. Suomen maahanmuuttopolitiikan tärkeimmät osat ovat hallitusohjelma, maahanmuuttoliittiset toimenpiteet ja turvapaikkapoliittinen toimenpideohjelma. Näiden lisäksi on olemassa Maahanmuuton tulevaisuus 2020-strategia. Maahanmuuttoliittisissä toimenpiteissä on kyse siitä, että hallitsematon muuttoliike on saatava hallintaan, mikä tapahtuisi niin, että turvapaikanhakijat ohjataan laillisille ja turvallisille reiteille. Päättäjien huolena on turvapaikanhakijoiden määrän kasvu Suomessa ja myös EU:n tasolla. (Euroopan muuttoliikeverkosto 2017, 11.)

Maahanmuuttovirastolla on vastuu turvapaikkatutkinnasta ja -päätöksestä, ja sen tarkoitus on myös selvittää turvapaikkahaastattelussa hakijan henkilöllisyys, matkareitti ja tämän lisäksi perusteet kansainväliselle suojelulle. Maahanmuuttovirasto voi käsitellä turvapaikkahakemuksen joko normaalissa tai nopeutetussa menettelyssä.

(Pakolaisneuvonta 2021.) Tämä haastattelu on hyvin tärkeä turvapaikanhakijoiden elämässä, koska tämän perusteella Maahanmuuttovirasto päättää, saako turvapaikanhakija myönteisen vai kielteisen päätöksen kuukausien, ellei vuosien odotuksen jälkeen.

Vuoden 2015 lopulla (8.12.) Juha Sipilän hallitus julkaisi turvapaikkapoliittisen toimenpideohjelmansa. Ohjelman tarkoituksena on vähentää turvapaikanhakijoiden tulo

Suomeen ja samalla myös vähentää turvapaikkakustannuksia. Ohjelmassa on 80 kohtaa, mutta pääkohtia on kahdeksan, ja tässä yhteydessä mainitsen vain muutaman. Yksi pääkohdista liittyy siihen, että Suomi pyrkii yhdenmukaistamaan turvapaikkaa koskevia käytäntöjä EU:n ja Pohjoismaiden kanssa. Toiseksi valtion tarkoituksena on tukea monin tavoin oleskeluluvan saaneita turvapaikanhakijoita, kun heidät siirretään kuntiin, ja myös kotouttaa kustannustehokkaasti. (Euroopan muuttoliikeverkoston 2017, 12.)

Turvapaikka (ulkomaalaislaki 87 §) ja oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella (ulkomaalaislaki 88 §) ovat enää ainoat oleskeluluvat, joita myönnetään turvapaikanhakijoille. Aikaisemmin oli mahdollista saada humanitaarista suojelua, mutta ulkomaalaislakiin tuli muutos vuonna 2016. Humanitaarista suojelua on voinut saada silloin, kun on voitu todeta, että henkilö ei voi palata lähtömaahansa. Syitä tähän ovat esimerkiksi huono turvallisuustilanne tai ympäristökatastrofi. (Maahanmuuttovirasto 2016.) Samaisessa artikkelissa kerrottiin, että Maahanmuuttovirasto on julkaissut päivitetty niin sanotut turvallisuuskatsaukset. Näissä turvallisuuskatsauksissa mainittiin, että Afganistan, Irak ja Somalia eivät ole enää turvattomia maita.

Lyytisen mukaan käytännössä on käynyt niin, että Suomen ulkomaalaislainsäädäntö on kiristynyt. Tämä näkyy muun muassa siinä, että paperittomien määrä on kasvanut Suomessa. Paperittomat ovat ilman oleskelulupaa asuvia ihmisiä. Näiden lisäksi ”uuspaperittomien” eli lainvoimaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneita voi olla jopa tuhansia. Tutkija Lotta Koistisen ja Jauhiaisen (2017, 40) mukaan vuoden 2015 pakolaiskriisi johti muutokseen muun muassa valvonnan tarpeessa, sisällössä ja vaatimuksissa. Tämä on yksi syy sille, miksi Sipilän hallitus julkaisi turvapaikkapoliittisen toimenpideohjelman, josta mainitsin aikaisemmin. Lyytinen toteaa, että nämä ulkomaalaissäädännön kiristykset ovat linjassa hallituksen turvapaikkapoliittisen toimenpideohjelman kanssa. Kaikki, jotka ovat saaneet oleskeluluvan, ovat oikeutettuja saamaan perheenjäsenensä Suomeen, mutta vain tietyin edellytyksin. Perheenyhdistäminen on tehty hyvin hankalaksi, jonka myötä myönteisten päätösten määrä on romahtanut. (Lyytinen 2019, 20–21.)

Sisäministeriö vastaa maahanmuuttopolitiikasta, maahanmuutosta ja kansalaisuutta koskevan lainsäädännön valmistelusta. Sisäministeriön alaisuudessa toimii Maahanmuuttovirasto eli Migri, jolla on monta tehtävää, mutta tässä yhteydessä mainitsen tärkeimpiä tehtäviä, joita ovat oleskelupien myöntäminen, turvapaikkahakemusten

käsittely, vastaanottokeskusten ohjaus, ihmisten käännäyttäminen ja karkottaminen. (Sisäministeriö 2021.) Näiden lisäksi poliisi valvoo ulkomaalaislain noudattamista ja vastaavasti rajavartiolaitos valvoo maahantuloa ja maasta lähtemistä.

Kun turvapaikanhakija saapuu Suomeen, niin hänet voi nähdä monen hallinnan (engl.governance.) kohteena. Hallinnan harjoittajia ovat muun muassa kansainväliset, valtiolliset, alueelliset, paikalliset ja ruohonjuuritason toimijat. Turvapaikanhakija on osa prosessia, jossa hän saa erilaisia määritelmiä, ja näiden perusteella toimijat päättävät, onko henkilöllä oikeutta olla ja sijaita Suomessa. (Koistinen & Jauhiainen 2017, 31.) Seuraavaksi pyrin käymään läpi niitä turvapaikanhakijoiden hallinnan keskeisiä ylikansallisia, valtiollisia, alueellisia ja paikallisia toimijoita. Nämä sopimukset ovat niitä ylikansallisia hallinnan muotoja, jotka vaikuttavat turvapaikanhakijaan. Eduskunta, valtioneuvosto, ministeriöt ja poliisi ovat Suomen keskeisiä kansallisen hallinnan toimijoita, joihin vaikuttavat merkittävästi ylikansalliset sopimukset ja säädökset. On ollut tärkeää, että turvapaikanhakijoiden hallinta on ollut vallan kolmijako-opin mukaista, mutta tähän tuli muutos vuoden 2015 jälkeen, jolloin suuri turvapaikanhakijoiden määrä hämärsi eri toimijoiden suhdetta. (Koistinen & Jauhiainen 2017, 38.)

Paikallisen hallinnan muoto tapahtuu vastaanottokeskuksissa, jotka sijaitsevat eri puolilla Suomea. Vastaanottokeskuksen tehtävänä on hoitaa julkisia hallintotehtäviä, ja tämä perustuu vastaanottolakiin. Turvapaikanhakijoiden määrän kasvaessa Suomeen perustettiin vuosina 2015 ja 2016 kymmeniä uusia vastaanottokeskuksia ympäri Suomea. On tullut kritiikkiä siitä, että joissakin näissä paikoissa käytännöt eivät olleet toimivia ja jotkut oli tarkoitettu lyhytaikaiseen oleskeluun, mutta oleskelu saattoi kestää niissä pitkään. Kotoutuminen on saattanut hankaloitua myös siitä syystä, kun jotkut turvapaikanhakijat ovat joutuneet vaihtamaan vastaanottokeskusta toiselle paikkakunnalle. Tiivistettynä voisi sanoa, että paikallisen hallinnan käytännöt riippuivat vastaanottokeskusten paikkakunnista. (Koistinen & Jauhiainen 2017, 42.) Alueellista tasot läpäisevää hallintaa harjoittavat kansalaisjärjestöt kuten Suomen Punainen Risti (SPR) ja Pakolaisneuvonta. (emt.)

4 PAKOLAISUUS JA PAKOMATKA TUTKIMUKSESSA

Maahanmuuttajista on tehty paljon erilaisia tutkimuksia, mutta erityisesti pakolaistutkimus on jäänyt vähemmälle. Keskeisiä pakolaistutkimuksia Suomessa on esimerkiksi Marja Pentikäisen (2005) väitöskirjatutkimus, jossa hän on perehtynyt vietnamilaisten ja somalialaisten pakolaisten elämään ja elämäntapaan Suomessa. Tutkimuksessaan Pentikäinen analysoi pakolaisuuden prosessia ja pakolaisten kerrottua elämää haastattelemalla turvapaikanhakijoina, kiintiöpakolaisena ja perheen yhdistämisen kautta tulleita ihmisiä. Marja Tiilikainen (2003) on keskittynyt väitöskirjatutkimuksessaan Suomessa elävien somalialaisten arkielämään. Tutkimus on etnografinen tutkimus, jossa Tiilikainen on haastatellut ja ottanut osaa naisten elämään. Hän on tutkinut sitä, miten somalialaiset elävät muslimina omissa arjessaan.

Suomenkieliseen ja Suomea koskevaan turvapaikkahakututkimukseen on kiinnitetty enemmän huomiota vuosina 2015–2018. Tästä esimerkkinä on Raili Gothóni ja Ulla Siirron kirja nimeltään Pakolaisuudesta kotiin (2016). Teoksen kirjoittajat ovat tutkijoita ja pakolaistyön ammattilaisia, jotka käyvät läpi monia näkökulmia kuten pakolaiskysymysten lainsäädännöllisiä, poliittisia ja ekologisia näkökulmia. Näiden lisäksi kirjassa käydään läpi sosiaalityöhön, terveydenhuoltoon, ihmisoikeuksiin, uskuntoon ja etiikkaan liittyviä kysymyksiä.

Pakolaistutkimus (engl. refugee studies) ja pakkomuuttotutkimus (engl. forced migration studies) mielletään yhdeksi tutkimusalaksi. Molemmat ovat kasvaneet tutkimuskenttinä ja ovat ne nähdään osana laajempaa muuttoliiketutkimusta (engl. migration studies).

Pakolaisuustutkimusta alettiin tehdä jo 1920-luvulla, ja tutkimuksessa ovat esiintyneet tyypilliset kysymykset muun muassa kuka on pakolainen ja mikä aiheuttaa pakolaisuutta.

1990-luvulla pakkomuuttotutkimus muuttui aiheiden lisäksi teoreettiselta lähestymistavaltaan. Lyytinen huomauttaa, että pakolaistutkimus on luonteeltaan globaali tutkimusala. Tämän myötä tutkimusala tuo haasteita tiedontuottamisen politiikkaan.

(Lyytinen 2019, 22–23.)

Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa -kokoelmateos on yksi ensimmäisistä vertaisarvioituista tieteellisistä suomenkielisistä teoksista pakolaistutkimuksen saralla. 2000-luvun alusta lähtien on tutkittu erityisesti pakolaisina Suomeen tulleita somaleja.

Näistä esimerkkinä toimii Marja Tiilikaisen väitöskirja (2003). Tämän lisäksi julkaistiin muita väitöskirjoja kuten Outi Lepolan (2000), joka käsitteli pakolaisten monikulttuurisuutta ja suomalaisuutta. Turvapaikanhakijoiden asumista vastaanottokeskuksissa ovat tutkineet Marko Kelahaara ja Markku Mattila (2017). Uusimpana tutkimussuuntana ovat kielteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden käännytysten kriittinen tutkimus, jota ovat tehneet Jukka Könönen ja Niina Vuolajärvi (2016). Karina Horsti (2017) on kirjoittanut analyyseja turvapaikanhakijoiden mielenilmauksista. Väitöskirjat, jotka on kirjoitettu 2005 ja sen jälkeen, käsittelevät muun muassa pakolaisten omia näkemyksiä pakolaisuudesta ja sosiaaliseen ympäristöön kiinnittymisestä. Marja Pentikäisen tutkimus (2005) käsittelee vietnamilaisten ja somalialaisten kertomuksia pakolaisuudesta. 2010-luvun molemmiin puolin pakolaisten terveyteen liittyvää tutkimusta on tehty yhä enemmän. Siksi myös omalla tutkimuksellani on merkitystä ja oikeutuksensa. Salakuljettajien mukana tulneiden pakolaisten kokemuksia ovat tutkineet Minna Lähteenmäki (2010) ja Tiilikainen (2010). Myöhemmät tutkimukset kuten Markus Himasen (2012), Jukka Könösen ja Himasen (2011) tutkimukset käsittelevät turvapaikanhakijoiden työelämään liittyviä piirteitä ja heidän omia kokemuksiaan työelämästä. Lyytinen korostaa, että lisää tutkimustietoa pakolaisuudesta tarvitaan, jotta voidaan dokumentoida ja ymmärtää 2015 pakolaiskriisin jälkimaininkeja. (Lyytinen 2019, 22–27.)

Pakolaismatkoja on tutkinut esimerkiksi Lähi-idän tutkija Marko Juntunen (2016), joka tutkimusraportissaan Poikkeustilan sukupolvet -irakilaispakolaisuus Suomessa on haastatellut irakilaisia ja samalla selvittänyt niitä syitä, jotka johtivat irakilaisilla pakolaisuuteen. Samalla hän käy läpi sitä, millaista elämää irakilaistaustaiset pakolaiset elävät nyt Suomessa. Irakilaiset olivat ylivoimaisesti suurin maahantulijaryhmä vuonna 2015. Pakolaismatkojen ja vastaanottokeskuksien tutkimus on lisääntynyt.

4.1 SALAKULJETUS

Marko Juntunen (2016) on arabimaihin ja islamiin perehtynyt sosiaaliantropologi, joka on tehnyt kolmiosaisen tutkimuksen Suomeen saapuneista irakilaisista, heidän maanpakolaisuutensa syistä, matkareiteistään ja asettumisestaan Suomeen. Tutkimuksen nimi on Poikkeustilan sukupolvet –irakilaispakolaisuus Suomessa. Tämä on yksi ensimmäisistä tutkimuksista, jossa tarkastellaan Suomeen suuntautuvaa

irakilaispakolaisuutta ja maan historiaa. Raporttia varten kerättiin etnografinen havainnointi- ja haastatteluaineisto, jota varten haastateltiin kymmenen vuoden ajan irakilaisia.

Siirtolaisten salakuljettamista pidetään maailmanlaajuisena ongelmana. Ilmiön taustalla on vaikuttanut muun muassa nopea globalisoituminen ja laajentuminen ja sitä voidaan pitää miljardiluokan liiketoimintana. Juntunen mainitsee, että tutkimuskirjallisuudessa siirtolaisten salakuljetus on katsottu osaksi luvatonta siirtolaisuutta. **Luvatonta siirtolaisuutta** tapahtuu silloin, kun ihmiset liikkuvat kansainvälisten rajojen yli ilman valtioiden tarjoamaa laillista valtuutusta. Tämän vuoksi luvatonta siirtolaisuutta pidetään hyvin moniulotteisena ilmiönä. Vastaavasti **salakuljetus** on määritelty valtioiden rajat ylittävänä liikkuvuutena. Salakuljetus tapahtuu joko vapaaehtoisesti tai ihmiset maksavat salakuljettajille. Silloin kun henkilö on pakotettu matkaan vastoin hänen tahtoaan, on kyse **kansainvälisestä ihmiskaupasta**. (Juntunen 2016, 44.)

Siirtolaisten salakuljetus on hyvin monimuotoinen ilmiö, josta on jäljitelty seuraavat lajityypit: **kertaluontoinen, transnationaalinen, asteittainen ja ennakkoon organisoitunut** sekä **yksilökeskeinen salakuljetus**. Salakuljetuksen toiminta voi perustua ainakin kolmeen erilaiseen strategiaan. Ensimmäinen on kätkeyty salakuljetus, jossa on mukana salakuljettajat. He hankkivat väärin perustein lailliset asiakirjat asiakkailleen. Toisena on väärennettyihin asiakirjoihin perustuva salakuljetus. Tässä salakuljetuksen muodossa salakuljettajat auttavat ihmisiä liikkumaan asiakirjaväärennösten avulla. Jotkut matkustavat ilman salakuljettajia, mutta toisaalta toiset joutuvat tukeutumaan maksettuihin avustajiin matkalla. Kolmas toiminnan muoto perustuu ”humanitäärisen salakuljetukseen”, jossa ystävillä ja sukulaisilla on merkittävä rooli. Juuri tässä salakuljetuksen muodossa voi ilmetä tapauksia, jossa raja rikollisen liiketoiminnan ja avustamisen välillä hämärtyy. (Juntunen 2016, 45.)

Usein meillä on sellainen kuva, että salakuljetettavat ovat rutiiniomaisesti salakuljettajien armoilla. Salakuljettajien rooli on toimia pelkästään palvelun tarjoajana, mutta toisaalta on kuitenkin hyvin yleistä, että matkakertomuksissa kerrotaan väkivallan ja uhkan kokeminen. Juntunen kertoo haastatteluaineistossaan tulleen esille, että vuoden 2015 pakolaisaallon myötä turvapaikanhakijat puhuivat avoimesti matkastaan. Tällä hän tarkoittaa sitä, että silloin Euroopan läpi pääsi kulkemaan suhteellisen vaivattomasti ja tämän vuoksi ei ollut enää tarvetta salakuljettajille. (Juntunen 2016, 46.)

Seuraavaksi käyn läpi niitä syitä, miksi pakolaismatkan tutkiminen on tärkeää ainakin kolmesta syystä. Gadi Benezerin ja Roger Zetterin (2015) mielestä pakolaismatkojen tutkiminen eri vaiheissa ja muodoissa on tärkeää. Tutkimuksien avulla voidaan ymmärtää turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten kokemuksia. Pakomatka nähdään yksilön syvällisenä ja perustavanlaatuisena kokemuksena, joka tarjoaa tutkijalle näkökulman heidän tilanteeseensa. Pakolaistilanteet vaikuttavat eri tavalla yksilöön ja yhteisöön. Toiseksi tämänkaltaisen tutkimuksen avulla turvapaikanhakijat ja pakolaiset on helpompi tuoda osaksi tutkimusta ja näin antaa heille ääni. Kolmanneksi tutkimuksen teolla eri vaiheissa on hyötyä siinä mielessä, että tällöin voidaan kehittää parempia ja toimivia suojalinjauksia pakomatkan eri vaiheissa. (Lyytinen 2016, 78.)

Matka alkaa usein ennen kuin ihminen muuttaa pois. Ensimmäkin se alkaa tapahtumien ennakoinnista. Toiseksi matkan alkuun liittyy suunnittelua ja valmistelujen tekoa joko ennen tai vähän ennen matkaa. (Benezer & Zetter 2015, 305.) Matka saattaa loppua fyysisenä tapahtumana, kun pakolainen saapuu pakolaisleirille tai jopa vastaanottokeskukseen, mutta kuitenkin saapumisen hetkeä ei ole selvästi määritelty. (Benezer & Zetter 2015, 306) Tämän lisäksi on ehkä mietittävä tarkemmin fyysistä loppua ja huomata, että tärkeämpää olisi tutkia, kuinka ja milloin lähtijät rakentavat matkan lopun mielessään. Toisin sanoen he saattavat rakentaa matkan loppua, silloin kun he saapuvat kohdemaahan ja myös silloin, kun he ovat paenneet vaaroja tai saapuneet ensimmäiseen kohteeseen. (Benezer & Zetter 2015, 306)

Matkan käytäntö saattaa vaikuttaa matkan merkitykseen ja sen vaikutukseen yksilön kohdalla. Esimerkiksi tehdäänkö matka lentäen vai veneellä. Toinen merkittävä asia matkan piirteissä on sosiomaantieteellinen alue kuten kulttuurilliset ja kielelliset piirteet. Kolmas tärkeä ulottuvuus matkoista on se, että se saattaa olla erilaista olemassaolon käytäntöä. ja tämä näkyy kävelyosiossa ja pakolaisleirillä olemisena. Tähän ulottuvuuteen voi ottaa mukaan sen, että ihmiset viettävät eri pituisia aikoja eri maissa. (Benezer & Zetter 2015, 309.) Neljäs kohta on lähtijöiden ominaisuudet. On tärkeää tutkia, miten ihmiset yksilöinä tai ryhminä reagoivat ja ovat vuorovaikutuksessa matkan aikana ja kuinka nämä vuorovaikutustilanteet määrittävät heidän matkan kokemuksensa ja merkityksensä. Tämä sisältää esimerkiksi sen, miten matka muokkaa identiteettiä. Benezerin ja Zetterin mukaan tätä voidaan ehkä pitää yhtenä tärkeimpänä asiana pakomatkan tutkimuksessa. (Benezer & Zetter 2015, 310.)

Seuraavaksi käyn läpi lähtijöiden ominaisuuksia. Ensimmäisenä on demografinen (väestötieteellinen) ja sukupuolen ulottuvuus. Ikä esimerkiksi voi vaikuttaa kokemukseen ja matkan merkitykseen. Toisin sanoen lapset ja nuoret, nuoret aikuiset, aikuiset ja vanhemmat ihmiset voivat tarjota erilaisia kulmia sille, miten pakomatkoja voi tutkia. Yhtä lailla naisten ja miesten kokemukset matkasta, heidän tapansa nähdä ja ilmaista näitä kokemuksia ovat hedelmällinen kohde tutkimukselle. Erityisesti naiset ovat haavoittuvaisempia matkalla. Toisaalta matkat voivat olla naisille mahdollisuus päästä eroon naisten sosiaalisista normeista ja näin antaa heille mahdollisuuden myös henkikohtaiselle kasvulle. (Benezer & Zetter 2015, 310.) Toinen potentiaalisesti oivaltava ja palkitseva kehys pakomatkoja tutkiessa olisi vertailla matkoja, joissa on mukana ystäviä ja sukulaisia tai vastaavasti näitä henkilöitä ei olisi. Nämä matkat saattavat erota monella tapaa kuten yksilön sosiaalisessa tukemisessa sekä siinä, millaisia voimavaroja henkilöllä on käytössään uhkatilanteissa. (Benezer & Zetter 2015, 311.)

5 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

5.1 PAKOLAISUUDEN VAIHEET: SIIRTYMÄRIITTITEORIA

Tutkimuksessa analysoidaan naisten kertomuksia Van Gennepin siirtymäriittiteorian (1960) näkökulmasta. Haastateltavien naisten tarinat pakomatka-ajasta voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: lähtö, pakomatka ja pakomatkan jälkeinen aika. Valitsemani van Gennepin siirtymäriittiteoria jäsentää naisten kertomuksien havaittua prosessimaisuutta.

Arnold van Gennepin siirtymäriittiteoriaa on käyttänyt myös Ulla Salovaara, joka käsitteli väitöskirjatutkimuksessaan (2019) rikostaustaisten naisten elämää. Salovaaran käsitteli aihetta kolmesta näkökulmasta, joita olivat yhteisöstä erottaminen, liminaalinen ja takaisinliittäminen. Antropologin Arnold van Gennepin siirtymäriittiteorian avulla voi myös käsitellä ja analysoida oleskeluluvan saaneiden naisten elämää eri näkökulmista. Siirtymäriittien prosessimaisuus sopii hyvin kuvaamaan pakolaisuuteen kuuluvia liittymis- ja irtaantumisprosesseja. Van Gennepin (1960) siirtymäriiteissä on kyse siirtymisestä tilasta tai olosuhteesta toiseen. Aineisto on kerätty haastatteluin, ja näistä hahmottuu jokaisen naisen elämäntarina. Tarinoissa esiintyy kolme vaihetta: alkutila, muutos ja lopputila.

Marja Pentikäinen on kirjoittanut väitöskirjan (2005), jossa hän on käyttänyt Arnold van Gennepin (1873–1957) kehittämää siirtymäriittiteoriaa. Väitöskirja kuvaa hyvin pakolaisuuden prosessia pakolaisten omasta näkökulmasta. Pentikäisen mukailema Van Gennepin siirtymäriittiteoria kuvaa henkilöiden elämässä tapahtuvia muutoksia saman kaavan mukaisesti ja nämä muutokset eivät riipu kulttuurista tai elämänkaudesta.

Ensimmäinen vaihe on irtaantuminen, jonka jälkeen ihminen joutuu välitilaan, jolloin hänellä ei ole paikkaa tai asemaa. Viimeinen vaihe on liittyminen, jossa hänelle on uusi asema eli tila. Nämä kolme vaihetta ovat van Gennepin teorian perusta. (Pentikäinen 2005, 35.) Seuraavaksi käyn läpi tarkemmin, mitä nämä vaiheet sisältävät Pentikäisen mukaan.

Ihan ensimmäisenä tapahtuu irtaantuminen, joka nähdään pakolaisuuden alkuna.

Käytännössä se tarkoittaa sitä, että ihminen jättää kotimaansa ja kodin, ja lähtee pakoon. (Pentikäinen 2005, 72.) Irttaantumisen jälkeen tulee välitila, ja tällöin henkilö on kahden aseman ja rajan välissä. Kun ihmiset pääsevät välivaiheeseen, he ovat ylittäneet monia rajoja, joista Pentikäinen mainitsee elämän ja kuoleman rajan ja myös kulttuuri-, uskonto-

ja kielirajat. Tässä vaiheessa ihmisten tila on rajautunut kotimaan ulkopuolelle, koska he ovat ylittäneet valtakunnan rajan. Kukaan ei tiedä, miten pitkään välitila kestää, mutta toisaalta Van Gennepin teorian mukaan välivaihe kestää siihen asti, että liittyminen käynnistyy. (Pentikäinen 2005, 109, 111, 147.) Kolmantena vaiheena on liittyminen, joka tarkoittaa henkilön elämässä oikeudellisen aseman vakiintumista eli henkilölle myönnetään oleskelulupa. Oleskeluluvan lisäksi hän saa asianmukaiset paperit, asunnon ja kotikunnan ja tällöin hänen uusi elämänvaiheensa voi alkaa. Pentikäisen mukaan pakolaisuuden liittymisvaiheessa kaikkein tärkeintä on se, että henkilöstä tulee uuden yhteisön jäsen, jolla on kaikki oikeudet ja velvollisuudet. Tämä tulee myös esille Van Gennepin teoriassa. Liittymistä ei tulisi suoraan ymmärtää sopeutumisenä yhteiskuntaan vaan ymmärtää tutustumisena suomalaiseen yhteiskuntaan. (Pentikäinen 2005, 71, 149, 192–193.)

Pentikäinen on muokannut Van Gennepin siirtymäriittiteoriaa lisäämällä neljännen vaiheen, joka on asettuminen. Asettumisvaiheessa hän on käsitellyt turvapaikanhakijoiden ja kiintiöpakolaisten elämää Suomessa. Pentikäisen mukaan asettumisessa on kyse ihmisen paikantumisesta ja kiinnittymisestä uuteen yhteiskuntaan. Aikaisemmat henkilön kulttuuriset ja sosiaaliset ulottuvuudet kiinnittyvät yhteen, ja ihminen ottaa uuden tilansa haltuun. Rajanylitys asettumiseen tapahtuu silloin, kun yksilö löytää oman paikansa ja hänen asemansa selkiytyy. (Pentikäinen 2005, 37–38, 195.)

Tutkimukseni tavoitteena on kuvata pakolaisuuden prosessia niin, että käytän Van Gennepin siirtymäriittiteorian kolmivaiheista tutkimusmallia. Pentikäisen neljäs vaihe eli asettuminen ei ole aineistoni tulkinnassa, koska naiset ovat asuneet Suomessa vasta pari vuotta.

5.2 INTERSEKTIONAALISUUS

Tarkastelin haastateltavieni pakomatkatarinoita hyödyntämällä intersektionaalisuus tutkimusotetta. Tavoitteena on osallistua keräämälläni tutkimusaineistolla tutkimuskeskusteluun pakolaistutkimuksen ja sukupuolentutkimuksen kentällä. Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten pakomatkaa tarkastelevia tutkimuksia on tehty jonkin verran Suomessa. Oma aineistoni keskittyy vuoden 2015 jälkeisiin pakomatkakertomuksiin.

Kirjallisuuden professori Sanna Karkulehto, lihavuustutkija Hannele Harjunen, filosofian tohtori Tuija Saresma ja politiikan tutkija ja sukupuolen tutkimuksen professori Johanna Kantola kirjoittavat, että intersektionaalisuutta voidaan pitää yhtenä keskeisempinä

feminististä tutkimusta ohjaavista käsitteistä. Perinteisesti sitä on sovellettu naisiin kohdistuvan sorron analysoimisessa. Intersektionaalisuus on tehnyt näkyväksi toisiinsa liittyvät perustavanlaatuiset sorron muodot, jotka liittyvät maahanmuuttoon ja siirtolaisuuteen. Intersektionaalisuuden huomio on liitetty muun muassa sukupuoleen, luokkaan, etnisyyteen, seksuaalisuuteen, rotuun ja ikään. Intersektionaalisuuden ongelmana voidaan pitää sitä, että sitä pidetään epätarkkana ja epämääräisenä. Jonkin verran on myös mietitty, kuka voi olla intersektionaalinen. (Karkulehto, Harjunen, Saresma & Kantola 2012, 16–17, Bastia 2014, 238.) Pohjoisamerikkalainen ihmisoikeusvaikuttaja ja lakitieteen professori Kimberly Crenshaw (1989, 1991) lanseerasi intersektionaalisuuden käsitteen, kun hän kirjoitti lähisuhdeväkivallasta kärsivien mustien naisten erityisestä tilanteesta. Hänen mukaansa erilaiset sosiaaliset erot pitäisi ottaa huomioon väkivaltaan puuttumisessa ja ennaltaehkäisyssä. Tutkija Tanja Bastian mukaan (2014, 238–239) intersektionaalisessa lähestymistavassa pyritään analysoimaan sitä, miten erilaiset erot leikkaavat ja siten selittävät tiettyjen naisryhmien kokemuksia samanaikaisesti muun muassa heidän sukupuolensa, rotunsa ja luokkansa perusteella. Tämän lähestymistavan tavoitteena on antaa ääni niille naisille, jotka on aiemmin suljettu feminististen lähestymistapojen ulkopuolelle.

Intersektionaalisuudelle ei ole vakiintunutta yhtä suomenkielistä termivastinetta, mutta sen voi suomentaa erojen leikkaamiseksi, risteämiksi ja yhteisvaikutukseksi. Kysymys on siitä, että esimerkiksi sukupuoli ei ole enää riittävä eikä ainoa identiteetin kysymysten analyysiperusta. Muita huomioon otettavia tekijöitä ja muuttujia ovat yhteiskuntaluokka, ikä, etnisuus tai ihonvärien monimutkainen merkityksellisyys. (Rossi 2008, 28.) Yliopistolehtori Elina Valovirta (2010, 94) toteaa, että intersektionaalisuus tarkoittaa sosiaalisten tekijöiden risteytymistä. Nämä tekijät ovat muun muassa taloudellisia, poliittisia, psyykkisiä, subjektiivisia ja kokemuksellisia. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2021b) mukaan intersektionaalisuus ei ole vain monien eri yhteiskunnallisten erontekojen yhtäaikaista vaikuttamista vaan tämä termi viittaa siihen, miten ne vaikuttavat toisiinsa.

Tutkimukseni merkittävä käsite on intersektionaalisuus käsite, jolla tarkoitetaan risteäviä eroja. Kaikki naiset ovat pakolaisia, joksi heidät määritellään, mutta sen ei pitäisi olla ainoa vaikuttava kategoria heidän elämässään. Intersektionaalisuuden avulla voi huomata, että haastattelemani naiset eivät kuulu yhtenäiseen kategoriaan vaan heitä leikkaavat muutkin ihmistä määrittävät kategoriat kuten ikä, kansallisuus ja sosiaalinen asema. Muita naisten identiteettejä ovat muun muassa äitinä oleminen ja muslimina oleminen.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kuvaan tutkielmani toteutusta. Aluksi esittelen tutkielmaani määrittävän tutkimustehtävän. Tämän jälkeen kerron aineiston keruusta, siinä käyttämästäni menetelmästä ja kuvailen aineiston. Seuraavaksi kuvaan aineiston analyysia ja tutkielman raportointia. Lopuksi pohdin tutkielmaprosessiin liittyneitä eettisiä kysymyksiä.

6.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimustehtävänä tässä tutkielmassa oli selvittää:

- 1. Millaisia kokemuksia oleskeluluvan saaneilla naisilla on kodin jättämisestä ja pakomatkasta Suomeen?*
- 2. Mitä naiset kertovat pakomatkastaan ja kotoutumisestaan Suomeen?*

6.2 AINEISTON KERUU

Tutkielmani aineisto koostui viiden turvapaikanhakijana Suomeen tulleen naisen haastatteluista. Aineiston keräsin teemahaastatteluin. Haastatteluhetkellä jokainen nainen oli täysi-ikäinen. Haastattelut nauhoitettiin, minkä jälkeen litteroin ne tekstin muotoon ja poistin tunnistetiedot.

Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2009, 85) huomauttavat, että kun valitaan haastateltavat, niin heidät tulisi valita harkinnanvaraisesti ja myös niin, että heillä on kokemusta tutkittavasta aiheesta. Koska määritin tutkimuskohteekseni naisturvapaikanhakijat, niin etsin haastateltaviksi naishenkilöitä, jotka ovat tulleet pakolaisina Suomeen vuonna 2015 tai sen jälkeen. Kaikki haastateltavat ovat saapuneet pakolaiskriisin aikana Suomeen.

Etsin haastateltavaksi naisia, jotka olivat saaneet oleskeluluvan Suomessa. Aloitin haastateltavien etsimisen kyselemällä suomalaisilta, joihin olin tutustunut vapaaehtoistyössä pakolaisten parissa, tunsivatko he naisia, jotka olivat saaneet oleskeluluvan. Muita kriteereitä minulla ei ollut kuin, että henkilö oli saanut oleskeluluvan ja osasi suomea tai englantia sen verran, että minun ei tarvinnut käyttää tulkkia. Aikaisemmin tutkimuksessani kerroin, että Suomeen tuli monta kymmentä tuhatta turvapaikanhakijaa, mutta vain pieni osa sai oleskeluluvan. Aluksi oli vaikeaa saada tarpeeksi naisia mukaan tutkimukseen, koska kriteerinä oli melko hyvä suomen tai englannin kielentaito, jota monella ei vielä tutkimusta

aloittaessani ollut. Valitsemani naiset olivat olleet Suomessa vasta 2–3 vuotta haastatteluni tekemisen aikaan.

Keräämäni haastatteluaineisto sisälsi viisi haastattelua, joten lukumäärällisesti se ei ole suuri, mutta mielestäni nämä haastattelut tarjosivat hyvän kuvan siitä, millaista naisten elämä oli kotimaassa ja pakomatalla. Vaikka naiset eivät puhuneet omaa äidinkieltään vaan Suomea, jota he olivat opiskelleet vasta pari vuotta Suomeen tulonsa jälkeen, yllätyin siitä, miten hyvin he osasivat kuvailla asioita. Aineistosta nousee esille mielenkiintoisia näkökulmia esimerkiksi siitä, mitä on olla musliminainen vieraassa länsimaisessa kulttuurissa. Käytin etsimistä varten omia verkostojani, joiden kautta sain minulle sekä tuttuja että tuntemattomia naisia haastateltavaksi. Kysyin jokaiselta suostumuksen ja pyysin heitä allekirjoittamaan tutkimusluvan. Uskon, että jokainen nainen koki minua kohtaan jonkinlaista luottamusta, koska uskaltautuivat mukaan haastatteluihin.

Haastattelemiini naiset olivat kotoisin Iranista, Afganistanista, Syyriasta ja Afrikasta. Vaikka suurin turvapaikanhakijaryhmä olivat irakilaiset, niin tutkimuksessani ei ole mukana irakilaisia. He, joilta kysyin, eivät halunneet mukaan tutkimukseen. Haastateltavat puhuivat monia eri kieliä, mutta jokainen oli opiskellut suomea sen verran, että pystyi kertomaan minulle kokemuksistaan. Yksi haastatteluista tehtiin englanniksi. Haastateltavien ikäjakauma vaihteli 20 ja 40 ikävuoden välillä. Oleskeluluvan saamisaika vaihteli jonkin verran, ja tämä on tutkielman kannalta tärkeää, koska aineistosta voidaan nähdä se, miten kauan naiset joutuivat odottamaan päätöstä.

Olin laatinut valmiiksi teemahaastattelun rungon (LIITE 1), ja esitin kysymykset sellaisenaan, mutta tarpeen mukaan tarkensin niitä tai esitin tarkentavia kysymyksiä. Tällöin haastattelutilanne oli omaehtoinen ja sisälsi vapaata kerrontaa haastateltavan omista kokemuksista. Vapaa kerronta on tärkeää, koska tällöin jokainen valitsemani haastateltava saa päättää, miten haluaa tuoda esille omat kokemuksensa.

6.2.1 MENETELMÄNÄ TEEMAHAASTATELUN

Tutkimushaastattelut jaetaan haastatteluun eli lomakehaastatteluun, teemahaastatteluun ja avoimeen haastatteluun. Toteutin tutkimushaastattelut puolistruktuoituina haastatteluina eli toisin sanoen teemahaastatteluina.

Sirkka Hirsjärvi, Pirkko Remes ja Paula Saravaara (2013, 204–206) sanovat, että haastattelu on ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, koska tutkija ja tutkittava on ”suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa”. He määrittelevät haastattelun suurimmaksi etudeksi joustavuuden, kun tutkija kerää aineistoa. Haastattelulla on muitakin etuja. Joustavuuden lisäksi haastattelija voi määritellä missä järjestyksessä kysymykset esitetään. Tällöin on myös mahdollista tulkita vastauksia paremmin kuin esimerkiksi postikyselyssä. He ovat määritelleet seitsemän syytä sille, miksi haastattelu valitaan tiedonkeruumenetelmäksi. Mainitsen vain muutaman tässä yhteydessä. Tutkija haluaa korostaa, että haastateltava on subjekti, aktiivinen osapuoli. Tarkoituksena on tutkia arkaa ja/tai vaikeaa aihetta. Tässä on kuitenkin huomioitava, että joidenkin mielestä aineiston kerääminen olisi parempi tehdä kyselylomakkeella. Näin tutkittava jäisi anonyymiksi ja tarkoituksellisesti etäiseksi. (emt.)

Lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välissä on teemahaastattelu. Kun tutkija valitsee teemahaastattelun, hän tietää tällöin valmiiksi haastattelun aihepiirit, mutta hänellä ei vielä tiedä kysymysjärjestystä tai edes kysymyksiä. (Hirsjärvi ym. 2014, 208.) Tarkoituksena oli saada tietoa teemahaastattelun avulla oleskeluluvan saaneiden naisten kokemuksista. Tutkimuskysymykseni käsittelivät pakolaisuutta, johon liittyivät seuraavat osa-alueet: kodin jättäminen, pakomatka ja kotoutuminen. Edellä mainitsemien osa-alueiden mukaan muotoilin alustavan haastattelurungon kysymykset jättäen samalla tilaa haastateltavien omalle kerronnalle. Jos kysymykset olivat liian vaikeita haastateltavien mielestä, esitin aina tarkentavan kysymyksen niin, että haastateltava ymmärsi kysymyksen. Lisäkysymysten muotoilu on tärkeää tehdä niin, että tutkija ei johdattelisi vastaajaa mihinkään suuntaan vaan tärkeintä olisi vapaa kerronta.

Päädyin tekemään haastattelut yksilöhaastatteluina, koska ensinnäkin naisia oli vain viisi. Toiseksi aiheena oli pakomatkaan liittyvät kokemukset, joista voi olla helpompi puhua yksin kuin ryhmässä. Tutkijana oletin, että kun henkilö saa itse kertoa kokemuksistaan, niin tällöin hänen vastauksensa saattavat olla monimuotoisempia. Neljä haastattelua tehtiin suomen kielellä ja viides englannin kielellä. En halunnut käyttää tulkkia, koska se olisi saattanut vaikuttaa haastattelun toteutukseen ja haastateltavien kertomuksiin, koska naiset puhuivat arkaluontoisista asioista. Naistulkkija olisi myös ollut vaikeaa löytää. Kaikki haastattelut nauhoitin yliopistolta lainaamallani nauhurilla. Haastattelujen jälkeen siirsin sanelimesta tallenteen omalle tietokoneelleni, joka on suljettu salasanalla. Ensimmäisen haastattelun tein marraskuussa 2018 ja viimeisen tein tammikuussa 2019. Haastattelun pituudet vaihtelivat 40 minuutista 1h 20 minuuttiin. Ennen haastattelua kävin läpi haastateltavan kanssa

tutkimuslupalomakkeen, jossa kerroin tutkielman tekemisestä, valitsemastani aiheesta ja sen perusteluista ja haastattelun käytännön toteutuksesta.

Aluksi kysyin naisilta taustatietoja heistä itsestään ja perheestään. Matkakertomusten alussa kysyin, miksi he olivat alun perin lähteneet matkalle. Kenen valinta oli lähteä? Varsinaisen matkan kuvauksessa pyysin haastateltavia vapaasti kertomaan siitä, miksi he lähtivät matkalle ja sitten etenemään kertomuksessaan siihen, mitä matkalla tapahtui. Haastateltavat kertoivat vapaamuotoisesti matkansa vaiheista ja korostivat niitä seikkoja, jotka olivat merkityksellisiä heidän näkökulmastaan. Kysyin sitten tarkentavia kysymyksiä liittyen hyviin ja huonoihin kokemuksiin. Haastattelut tehtiin vaihtelevasti naisten kotikaupunkien kirjastoissa tai minun tai heidän kotonaan.

6.2.2 LITTEROINTI JA ANONYMITEETTI

Litterointi tarkoittaa aineiston puhtaaksi kirjoittamista. Kun aineisto on kerätty, se kirjoitetaan helppoon muotoon tekstinkäsittelyohjelmalla. Tutkija saattaa miettiä, miten tarkkaan esimerkiksi haastattelu tulee kirjoittaa puhtaaksi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Suoritin haastatteluaineiston litteroinnin yhdessä vaiheessa, koska haastattelin naisia vain yhden kerran. Litterointia tehdessäni kävin läpi aineistoa monta kertaa. Kun olin tehnyt haastattelut, niin saman tien pyrin litteroimaan aineiston, mikä ei aina onnistunut. Litteroin naisten tarinat sanatarkasti, koska en halunnut jättää mitään pois litterointivaiheessa. Kaiken kaikkiaan puhtaaksi kirjoitettua materiaalia tutkielmaani varten kertyi 50 sivua, joissa rivivälinä oli 1.

Tutkimusaineistoon liittyvät tunnisteet voi jakaa joko suoriin tai epäsuoriin tunnistetietoihin. Ensinnäkin suoria tunnisteita ovat esimerkiksi henkilön nimi, sosiaaliturvatunnus ja osoite. Jälkimmäisiä tunnistetietoja ovat sosiaalinen ja kulttuurinen tieto, joista hyviä esimerkkejä ovat haastateltavien syntymäaika ja asuinpaikka. Tutkijoiden Rannan ja Kuula-Luumin mukaan henkilö on tunnisteeton, kun voi huomata, että muillakin tutkimukseen osallistuvilla on samoja piirteitä kuin haastateltavalla. Pääasialliset anonymisoinnin keinot ovat tiedon muuttaminen, sen poistaminen ja erilaiset yleistävät kategorisoinnit. Tällä tavoin henkilön yksittäinen tieto katoaa laajempaan kokonaisuuteen. (Ranta & Kuula-Luumi 2017, 418–419.) Tässä tutkielmassa oli perusteita käyttää erittäin vahvaa anonymisointia tiedon muuttamisessa. Annoin haastatelluille naisille ensin salanimet, jotta heidän alkuperäiset nimensä eivät tulisi ilmi. Toiseksi poistin tuloksista naisten asuinpaikkakunnat, jotta heidän

tunnistamisensa olisi paikallistamalla mahdotonta. Tutkielman yhteydessä haastatelluista paljastuu heidän sukupuolensa. Tämän lisäksi tutkimuksesta käyvät ilmi ne valtiot, josta he lähtivät matkalle kohti Suomea ja myös minkä valtioiden kautta he saapuivat Suomeen.

Koska aihe on poikkeuksellisen sensitiivinen ja pakolaisnaiset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa, haastatteluista on analyysia varten tiivistetty naisten kodista irtautumista, pakomatkaa ja Suomeen asettumista kuvailevat ydintarinat. Yhteiskuntapolitiikan professori Tiina Silvasti (2014, 46–47) kehottaa perustelevaan, miksi tutkimuksessa käytetään tai ollaan käyttämättä sitaatteja. Tässä tutkielmassa ratkaisua tuki naisten suomen kielen taidon taso, joka ei tehnyt sanatarkkojen sitaattien käytöstä mielekäästä. Sitaatit mahdollisesti myös lisäisivät henkilöiden tunnistettavuutta. Tutkielmassani en siis käytä suoria lainauksia aineistosta.

6.3 AINEISTON ANALYYSI

Tässä luvussa esittelen laadullista tutkimusta yleisellä tasolla ja tutkimuksessa käytettyä analyysimenetelmää eli teorialähtöistä sisällönanalyysia.

Von Wright (1970b) on jaotellut laadullisen tutkimuksen aristoteeliseen ja galileiseen perinteeseen, ja näiden ”perinteiden erottelu perustuu tietämisen tapaan; ilmiötä voi joko ymmärtää tai selittää”. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 27–28.) Tutkimukseni lähtökohtana oli tarkoitus ymmärtää valitsemaani tutkittavaa asiaa. Tutkimukseeni sopii parhaiten kvalitatiivinen tutkimus, koska sen tarkoituksena on ymmärtää eikä niinkään yleistää tutkittavaa asiaa.

Laadullisessa aineiston analyysissa on tarkoituksena luoda aineistoon selkeyttä, ja samalla tutkijan tehtävänä on tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Pyrkimyksenä on tiivistää aineisto niin, että aineiston informaatiota ei kadotettaisi. Tarkoituksena on myös kasvattaa informaatioarvoa luomalla aineistosta selkeä ja mielekäs. Tutkijan oma looginen päättely aineistosta johtaa siihen, että hänen oma tulkintansa korostuu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Tutkielmani aineiston analyysimenetelmänä käytin teorialähtöistä analyysia. Tavoitteenani oli saada analyysistä sanallinen, tiivis ja yleinen kuvaus naisten kokemuksista pakolaisuudesta niin, että aineiston oleellinen informaatio säilyy. Sisällönanalyysia voi soveltaa sellaisiin aineistoihin, jotka ovat kirjallisessa muodossa tai kirjalliseen muotoon

sovellettavissa. Aineistoina voivat olla primaari- tai sekundaariaineistot, ja nämä mahdollistavat hyvin erilaisten aineistojen hyödyntämisen sisällönanalyysissa. (Silvasti 2014, 33, 36.) Tutkimuksen alussa tutkijan tavoitteena on perehtyä aineistoon. Analyysi tarkoittaa suomeksi erittelemistä, jäsentämistä tai tarkastelemista. Analyysin tekeminen aloitetaan usein koodaamalla aineistoa, kun aineistoa luetaan toisen kerran. Koodaaminen tarkoittaa aineiston jäsentämistä ja luokittelua. Koodina voi olla jokin avainsana, käsite tai yhteinen nimittäjä eli koodi. Aineiston koodaustapoja on kolmenlaisia. Nämä tavat ovat aineistolähtöinen, teorialähtöinen ja teoriaohjaava eli abduktiivinen koodaus. (Silvasti 2014, 37–39.)

Tämän tutkimuksen analyysivaihetta voidaan kuvata teorialähtöiseksi sisällönanalyysiksi. Analyysin teorialähtöisyydellä tarkoitetaan sitä, että se nojaa johonkin tiettyyn teoriaan, malliin tai auktoriteettiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 97.) Tutkimukseni analyysia ohjasi siis aiempi tieto esimerkiksi pakolaisuudesta. Tarkoitus oli viedä keskustelu uuteen kontekstiin, joka tässä tapauksessa oli pakolaisuuden erityispiirteet, tarkemmin naisturvapaikanhakijoiden kokemukset. Aineiston teorialähtöisen sisällönanalyysin päätavoite oli sen ymmärtäminen aiemmin tiedetyn valossa.

Teorialähtöisessä sisällönanalyysissa aineiston teorialähtöinen koodaus lähtee liikkeelle jostakin valmiista koodistosta, joka on johdettu eli operationalisoitu tietystä teoriasta. Koodeja on rajallinen määrä, koska ne on muodostettu teorian pohjalta jo ennen aineiston analyysia. Kun tutkija on löytänyt aineistostaan teorian antamia luokitteluja, hän voi pohtia teorian soveltuvuutta omaan aineistoonsa ja nykyhetkeen. Koska koodisto on operationalisoitu teoriasta, se saattaa rajoittaa tutkijan tulkinnallista vapautta. Käytännössä se lukitsee tutkijan tulkinnan ennalta valittuun teoriakehykseen. Kaikkein oleellisinta on koodien ominaisuuksien, osien ja piirteiden tarkastelu, niin että se suhteutetaan toisiinsa, aineistoon ja aiempaan tutkimukseen. Tällöin kyse on deduktiivisesta lähestymistavasta. (Silvasti 2014, 40.) Tässä lähestymistavassa analyysissa kuljetaan yleisestä yksityiskohtiin. Analyysin kuluessa koodi tavallaan puretaan osiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 13, Silvasti 2014, 43.) Omassa tutkimuksessani selvitin, millaisista osista siirtymäriittiteorian vaiheet rakentuvat aineistossani.

Aineistolähtöisessä ja teorialähtöisessä sisällönanalyysissä koodaamisen jälkeen tutkija teemoittelee aineistoa. Teema ymmärretään koodia laajemmaksi asiakokonaisuudeksi, puhekehyyksi tai yhtenäiseksi aihepiiriksi. Joskus käy niin, että jotkut aineiston tuottajat

tuottavat puheessaan enemmän yhteen teemaan liittyviä merkityksiä kuin toiset. Analyysissa ja tulkinassa on tärkeää panostaa empirian ja teorian yhteyksien etsimiseen. Toisaalta teorian ja empirian vuorovaikutus tekstissä voilla teorian testaamista tai avoimempaa keskustelua teorian kanssa. (Silvasti 2014, 44–46.)

6.4 EETTINEN POHDINTA

Pakomatkojen tutkiminen on herättänyt jonkin verran keskustelua eri tutkijoiden kesken. Koska tutkielmani aihepiiri käsitteli arkaluonteisia aiheita, minun oli tutkijana tärkeää ottaa huomioon eettiset näkökohdat koko tutkimusprosessini aikana. Haastattelujen aikana minun oli tärkeää kiinnittää huomioni naisten hyvinvointiin. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeissa (2009, 7) käsiteltiin henkisten haittojen välttämistä. Näiden haittojen välttäminen voidaan tehdä niin, että tutkittavia kohdelleen arvostavasti ja samaan aikaan raportissa kirjoitetaan heistä kunnioittavaan sävyyn.

Kaikilta naisilta kysyin samat kysymykset eli käsiteltiin samaa aihetta haastateltavien kanssa. Haastattelutilanteissa huomasin, että henkilöt käyttäytyivät eri tavoin. Joillekin ikävien kokemusten muistelu oli vaikeampaa kuin jollekin toiselle. Tämän takia minun tuli tarkkailtava haastateltavien käytöstä ja reaktioita hyvin tarkkaan. Vain yhdessä haastattelutilanteessa eräs nainen alkoi itkeä, minkä vuoksi minun täytyi keskeyttää haastattelu saman tien. Tutkijana minun tuli varmistaa, että haastateltava on kunnossa ja haluaa jatkaa haastattelua. Koska tämä oli toinen haastattelu, jonka tein, niin osasin ehkä paremmin varautua seuraaviin haastatteluihin.

Kun tutkielman aiheena ovat henkilökohtaiset kokemukset ja niiden tutkiminen, niin on tärkeää ottaa huomioon sensitiivinen lähestymistapa tutkielmaa tehdessä. EU:n tietosuoja asetukset ja yliopiston aineiston keräämiseen liittyvät ohjeet vaativat kirjallisen suostumuksen (LIITE 2), jolla varmistetaan vapaaehtoinen osallistuminen haastatteluun.

Haastattelujen päätteeksi painotin haastateltaville, että jos ilmenee ahdistusta tai muuta pahaa oloa, niin ottavat minuun yhteyttä, jotta voidaan yhdessä ottaa yhteyttä esimerkiksi vastaanottokeskuksen työntekijään. Naiset olivat kertoneet aikaisemmin saman tarinan maahanmuutonviraston haastattelussa. Yhden haastattelun jälkeen annoin yhdelle naiselle nollalinjan puhelinnumeron, johon hän voi soittaa, jos tarvitsee apua. Hän oli kokenut henkistä väkivaltaa ex-miehensä toimesta. Haastattelujen jälkeen naiset olivat

huojentuneita, koska saivat kertoa jollekin kokemuksistaan. Ymmärsin, että heidän mielestään oli tärkeää, että saivat kertoa matkastaan, vaikka he joutuivatkin käsittelemään kipeitä muistoja.

Maisteritutkielmani tekemisessä noudatan Jyväskylän yliopiston käytäntöä, jonka mukaan valmiit tutkielmat siirretään Jyväskylän yliopiston julkaisuarkistoon (JYX).

Tarkoitukseni oli kirjoittaa tutkielmani Jyväskylän yliopiston Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunnan ohjeistuksen mukaan. Tärkeää oli myös huolehtia haastateltavieni anonymiteetistä, koska tutkielmani aihe oli arkaluonteinen. Tutkimuksen jälkeen tuhoan aineiston. Näin takaan, että aineisto ei päädy ”vääriin käsiin” myöskään tulevaisuudessa.

Seuraavaksi esittelen tutkielmani tuloksia. Tulen esittämään eri käsityksiä naisten pakomatkoista ja Suomeen kotoutumisesta. Aineistoni on vain yksi otos eräiden naisten kertomuksista.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET, ANALYYSI KOKEMUKSISTA

1. Millaisia kokemuksia oleskeluluvan saaneilla naisilla on kodin jättämisestä ja pakomatkasta Suomeen?

2. Mitä naiset kertovat pakomatkastaan ja kotoutumisestaan Suomeen?

7.1 LÄHTÖALUEIDEN TILANNEKATSAUS

Esittelen seuraavaksi haastateltavieni naisten lähtöalueiden tilannetta.

Afrikka: Viime vuosina Afrikan talous on kasvanut vauhdilla, mutta silti nuorilla on ollut vaikeuksia työllistyä. Afrikkalaiset muuttavat, koska he haluavat muuttaa olosuhteitaan. Valtaosa muuttajista on nuoria miehiä. Moni turvautuu laittomiin reitteihin ja salakuljettajiin, koska usein viralliset maahantuloväylät ja oleskeluluvat on varattu varakkaille ja koulutetuille afrikkalaisille. Eurooppa on monen lähtijän kohde, koska se on lähellä. Väestönkasvun myötä muuttohalut saattavat lisääntyä. (Kirkas 2016.)

Vapaaehtoisen muuton lisäksi esiintyy ihmiskauppaa ja jopa orjuutta. Syinä ihmiskaupalle ja orjuudelle ovat muun muassa köyhyys, väestönkasvu ja taloudenkasvun hitaus. Ihmiskauppa kohdistuu erityisesti naisiin ja lapsiin. On tyypillistä, että naisille tai lapsille tai heidän perheilleen luvataan koulutuspaikka tai työtä muualla Afrikassa tai Euroopassa, mutta työ saattaa olla esimerkiksi seksityötä. (Kananoja 2015, 14.)

Syyria: Arabikevät levisi Syyriaan vuonna 2011 ja moni ajatteli, että valta vaihtuisi kohtuullisen rauhanomaisella tavalla niin kuin esimerkiksi Egyptissä, mutta näin ei tapahtunut. Syitä tähän ovat Syyrian geostrateginen asema ja liittolaisuussuhteet. Toimittaja Hannu Reime kirjoittaa Pax-lehdessä (Suomen sadankomitean ja Suomen rauhanliiton julkaisema nettilehti), että Syyriassa asuu noin 20 miljoonaa ihmistä ja yli puolet asukkaista on joutunut jättämään kotinsa ja lähtemään evakkotielle. Syyrialaisia asuu pakolaisleireillä muun muassa Turkissa ja Libanonissa, Heistä moni on pyrkinyt Eurooppaan asti, koska siellä on turvallisempaa. Reime painottaa, että Syyrian sota tulisi nähdä sotana, jossa monella maalla on mukana niiden tukemat aseelliset ryhmät. Sodan ihmisuhreja on paljon, ja arvioiden mukaan yli 80 % olisi menehtynyt eri pommituksissa. Hän toteaaakin, että sodan suurimman hinnan ovat maksaneet kansalaiset eli syyrialaiset. (Reime 2018.)

Iran/Afganistan: Vuosikymmenten ajan Iranissa on ollut paljon afgaanipakolaisia. Syitä tähän ovat muun muassa Afganistanissa tapahtunut vallankaappaus 1978, kommunistihallinnon valtaannousu ja Neuvostoliiton sotilaallinen invaasio. Tämän vuoksi afgaanit pakenivat Iraniin suurin määrin, ja jo 1980-luvun puoliväliin mennessä afgaaneja oli kaksi miljoonaa afgaania (Hugo, Abbasi-Shavazi & Sadeghi 2012, 265). Ennen ja jälkeen 1978 afgaanit ovat muuttaneet Iraniin taloudellisista syistä, kun kuivuus tuhosi maatalouden. Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen Iranin hallitus kehotti afgaaneja palaamaan eikä enää automaattisesti myöntänyt afgaaneille pysyvää oleskelulupaa ja pakolaisstatusta. Kuitenkin levottomuudet johtivat sisällissotaan, ja myöhemmin sunnalainen ääriliike Taliban otti vallan eri alueilla Afganistanissa. Afgaanit jatkoivat pakoan Iraniin, ja samalla Iran alkoi vähentää julkisten palveluiden, erityisesti koulutus- ja hoitopalvelujen tarjoamista afgaaneille. Talibanin vallan vähentymisen myötä vuonna 2001 Iranin hallitus rajoitti afgaanien tuleamista pakolaisina ja tuki niitä afgaaneja, jotka lähtivät takaisin kotimaahansa Iranista. (Jauhiainen & Eyvazly 2018, 15–16.)

Vuonna 2003 Iran julkaisi uuden tyyppisen rekisteriöintijärjestelmän, amayesh-henkilöllisyyskortin kaikille afgaaneille, jotka olivat saaneet oleskeluluvan Iranissa. Tämä perustui kansalaisuuteen vuonna 1980- ja 1990-luvuilla. He saivat lyhytaikaisen oleskeluluvan, mutta afgaanien piti uusina se säännöllisesti. Suurin osa vuoden 2003 jälkeen Iraniin saapuneista pakolaisista ei ole ollut oikeutettu saamaan henkilöllisyyskorttia. Tämän pitkän historian tuloksena vuonna 2017 afgaanit olivat suurin ryhmä laittomista maahanmuuttajista Iranissa. Kaikkiaan afgaaneja on Iranissa kolme miljoonaa. (Jauhiainen & Eyvazly 2018, 16–17.)

7.2 NAISET PAKOMATKALLA

Seuraavaksi esittelen aineistoni naiset haastatteluiden pohjalta tekemiäni lyhyiden referaattien muodossa. En käyttänyt suoria lainauksia näissä tarinoissa, koska tällä tavoin pystyn turvaamaan paremmin naisten anonyymisyyden.

7.2.1 AISHA

Aisha ja hänen miehensä olivat Iranissa afgaanipakolaisina. He päättivät yhdessä, mihin maahan he haluavat tulla. Iranissa heidän elämänsä oli todella haastavaa, koska esimerkiksi lapset eivät käyneet koulua. Tämä häiritsi Aishaa paljon. Hän ei halunnut lapsilleen samanlaista elämää, kuin mitä hän itse oli elänyt Iranissa. Aishan tärkein syy pakomatkalle

lähtemiselle oli saada turvapaikka Euroopasta, jonka myötä lapsilla tulisi olemaan parempi tulevaisuus kuin hänellä. Hänen mielestään lapset ansaitsevat paremman elinympäristön kuin mitä hänellä ja hänen puolisoillaan oli kotimaassa. Pakomatalla käveleminen oli hidasta, koska täynnä olevat reput painoivat todella paljon. Aishaa pelotti lähteä kotimaastaan, koska oli nähnyt uutisista, mitä heille voi tapahtua pakomatkan aikana. He tiedostivat riskit, mutta halusivat silti lähteä pois Iranista. Aishan lapsi kysyi usein vaikeita kysymyksiä siitä, miksi heille tapahtuu pahoja asioita kotimaassa. Näihin kysymyksiin hän ei osannut aina vastata.

Turkista he matkustivat kumiveneellä Kreikkaan. Kumiveneellä matkustaminen oli hengenvaarallista, ja matkan teko tuntui kestävän ikuisuuden. Aisha pelkäsi lastensa puolesta eikä osannut ajatella muuta kuin lapsiaan matkan aikana. He olivat viikon verran Kreikan pakolaisleirillä, jossa olot olivat huonot. Toinen perheen lapsista sairastui leirillä. Aisha ei voinut äitinä tehdä muuta kuin toivoa, että lapsi paranee. Lapsen sairastelun lisäksi Aisha koki fyysistä väkivaltaa kuten lyömistä joidenkin turvapaikanhakijoiden toimesta. Koko ajan hän sai pelätä, että lapsille käy jotain. Aisha oli kuullut, että Serbiassa lapsia varastetaan vanhemmilta, ja tämän vuoksi Aishan ja hänen miehensä huolehtivat lapsistaan vielä aiempaa tarkemmin.

Aishan mielestä pakomatka on vaikeampi, jos nainen matkustaa yksin. Hän oli onnellinen siitä, että hänen miehensä oli mukana, mutta silti hän pelkäsi koko ajan, että jotain tapahtuu erityisesti hänen lapsilleen. Hän toivoi, että poliisi olisi ollut enemmän heidän puolellaan kuin heitä vastaan. Pakolaisten parissa toimivien järjestöjen tulisi myös auttaa naisia enemmän kuin mitä he auttavat tällä hetkellä, Aisha kertoi. He saapuivat Suomeen talvella. Silloin ei ollut lunta, mutta oli kuitenkin hyvin pimeää. Aisha kertoi, että hänellä oli tosi kylmä ja häneen iski epätoivo siitä, miten erilaista täällä on.

Turvapaikanhakijoiden pakomatka vaihtelee paljon, koska joillakin se saattaa kestää vielä pitempään kuin Aishan perheellä. Aisha korosti, että matkan teko ei ole kenellekään helppoa ja monet eivät saa edes kunnolla nukuttua matkan aikana, koska eteenpäin oli mentävä koko ajan. Matka eteni suurimmaksi osaksi kävellen. Aishan positiivinen asenne matkan aikana auttoi heidän perhettään todella paljon. Lapsilleen he kertoivat valkoisia valheita siitä, että matkan teko loppuu kohta, vaikka päämäärä oli hyvin kaukana.

Aisha asui perheineen vastaanottokeskuksessa kuukausia ja tämä aika oli hyvin haastavaa hänelle. Ympäriällä oli paljon vieraita ihmisiä, ja lähtömaan ja suomen kulttuurit olivat hyvin erilaiset. Hän kuvaili tuntemuksiaan niin, että samaan aikaan hän oli onnellinen lastensa puolesta, mutta surullinen itsensä puolesta. Hänestä tuntui, että hän oli kuin mykkä. Kukaan ei ymmärtänyt häntä, koska hän ei osannut suomen kieltä. Suomea hän pitää hyvänä ja rauhallisena maana, jossa hänen lapsillaan on tulevaisuus. Suomessa hänelle on valitettu hänen pukeutumisestaan, ja jotkut ihmiset ovat olleet vihaisia hänelle siitä, että hän käyttää huivia. Välillä hänestä on tuntunut, ettei hän ole tervetullut Suomeen, koska hän on pakolainen.

7.2.2 BIBI

Bibi on afgaani, joka muutti Iraniin paremman tulevaisuuden toivossa, mutta sielläkään elämä ei ollut helppoa afgaanipakolaisena. Hänen mielestään Iranissa eläminen oli vaikeaa ja erityisesti naisten ja tyttöjen elämä oli hyvin rajoitettua. Niinpä hän puolisoineen päätti lähteä. Silloin kun Bibi oli vielä kotimaassaan Afganistanissa, hän mietti paljon erityisesti elämän tarkoitusta, koska heidän elämänsä siellä oli haastavaa. Afganistanissa oli sota, jonka vuoksi elämässä oli paljon vastoinkäymisiä. Bibi oli hyvin stressaantunut, koska hän ei koskaan tiennyt, mitä seuraavana päivänä tapahtui.

Pakomatkan aikana Turkissa Bibin puoliso katosi ja haastattelua tehtäessä hänellä ei ollut tietoa siitä, mitä hänen miehelleen on tapahtunut. Bibin täytyi matkustaa yksin kolmen lapsen kanssa kumiveneellä Kreikkaan. Kaksi lapsista oli hänen omiaan. He olivat alle kouluikäisiä ja kolmas lapsi oli jo teini-ikäinen. Matkustajamäärä ylitti kumiveneen maksimihenkilömäärän. Bibi kuvaili matkaa pelottavaksi, koska monet matkustajista eivät osanneet uida. Kuolemanpelko teki matkasta hyvin haastavaa, mutta hänen oli taisteltava elämänsä ja lastensa puolesta. Bibi kertoo, että lapset ovat hänen elämässään kaikkein tärkeimmät. Hän näki myös erään matkustajan hukkuvan matkan aikana.

Yksi Bibin lapsista sairastui Turkissa, kun he olivat pakettiautossa, joka oli ahdettu täyteen ihmisiä. Lapsi oli hetken tajuton, ja silloin Bibi ajatteli, että hän menettää lapsensa. Lapset olivat sairaana useita kertoja, mikä huoletti ja stressasi häntä paljon. Hän puhui paljon lastensa terveydestä, mutta ei maininnut omasta terveydestään juuri mitään. Bibi kertoi myös, etteivät heidän perustarpeensa täytyneet matkan aikana. Tämä näkyi siinä, että heillä ei ollut aina mahdollisuutta syödä tarpeeksi tai edes juoda silloin, kun heillä oli jano.

Bibi matkusti kolmen lapsen kanssa, mutta hän pelkäsi silti, koska hän matkusti ilman omaa miestänsä. Hän kertoi, että monet halusivat auttaa häntä, mutta hän ei uskaltanut ottaa aina apua vastaan, koska hän ei voinut olla varma siitä, mitä miehet saattaisivat tehdä hänelle, koska hän on nainen. Hän kertoi, ettei mitään ikävää tapahtunut hänelle, mutta koska hän oli yksinhuoltajana liikkeellä, häntä pelotti todella paljon matkan aikana. Äitinä hän sai pelätä koko ajan, että hänen lapsilleen käy jotain, ja tämä aiheutti stressiä matkan jokaisena päivänä. He eivät saaneet levätä missään vaiheessa, koska oli mentävä koko ajan eteenpäin kohti päämäärää. He pääsivät Suomeen kolmen kuukauden matkan jälkeen talvella vuonna 2015.

Elämä Bibin maassa oli hyvin erilaista naisena ja tyttönä. Suomalainen yhteiskunta on hyvä lapsille ja naisille, kun taas Afganistan on vaarallinen erityisesti naisille ja tytöille. Hän kertoi, että hänen kotimaassaan tytöt ovat vähempiarvoisempia kuin pojat ja pojille sallitaan enemmän asioita. Bibi oli tottunut siihen, että kun hän menee ulos, niin aina pitäisi olla mukana miespuolinen henkilö. Suomessa hänellä kesti kauan, ennen kuin hän uskalsi liikkua yksin, koska hän oli tottunut aina liikkumaan jonkun kanssa. Hän myös pelkäsi, että hänelle sattuisi jotain ikävää, kun hän on ulkona. Musliminaisena Bibi pukeutuu vähän eri lailla ja hänellä on huivi, jota hän käyttää muiden seurassa. Hän oli miettinyt paljon, miten huivi tulee vaikeuttamaan työnsaantia.

7.2.3 CALIANA

Caliana syntyi Pohjois-Afrikassa. Hänen isänsä kuoleman jälkeen sukulaismies lähetti Calianan toiseen Afrikan maahan, jossa hänen piti tavata äitinsä. Asiat siellä eivät sujuneet toivotulla tavalla, ja lopulta Caliana löysi itsensä libanonilaisesta perheestä, jossa hän työskenteli kotiapulaisena. Hän teki töitä perheessä joka päivä vuoden ajan. On huomioitava, että hänen osaltansa pakomatkalta lähtö ei ollut vapaaehtoista niin kuin muilla naisilla, vaan hänet pakotettiin lähtemään. Caliana matkusti Afrikasta Kreikkaan yksin, ja tällöin hän oli vielä alaikäinen. Hän oli yllätynyt siitä, kun ihmiset auttoivat häntä eri tilanteissa, mutta hän ei kuitenkaan voinut luottaa sokeasti ihmisiin, koska he saattoivat käyttää pakomatalla olevaa hyväkseen. Caliana myös luotti siihen, että Jumala suojelee häntä matkan aikana. Kun hän pääsi Kreikkaan, siellä työnteko jatkui eräässä perheessä monta vuotta. Kreikan talous huononi ja poliittinen ilmapiiri kiristyi, jonka vuoksi hänen oli päästävä sieltä, mutta hän ei

tiennyt vielä, minne hän lähtisi. Kreikassa Caliana sai kuulla, että hänen äitinsä on menehtynyt. Tällöin hän ymmärsi menettäneensä kaiken.

Caliana kertoi, että mies voi suojella itseään, mutta nainen ei. Matkan aikana ei ollut aina mahdollista peseytyä tai juoda puhdasta vettä. Peseytyminen olisi kuitenkin tärkeää silloin, kun naisella on kuukautiset. Toisin sanoen hygieniasta huolehtiminen oli haastavaa monelle naiselle. Caliana puhui paljon naisten erityistarpeista, jotka ovat erilaiset kuin miehillä. Hänen mukaansa kaikkein pelottavinta oli ajatella, että naisena sinut saatetaan raiskata. Hän painotti haastattelussa, että on parempi kuolla kuin tulla raiskatuksi. Caliana sanoi, että kuolemanpelko oli läsnä joka ikinen hetki. Salakuljettajat pelottivat häntä, koska he kävivät ihmisiin käsiksi välillä. Sillä ei ollut väliä oliko kyseessä mies, nainen tai lapsi. Salakuljettavat saattoivat myös heittää ylimääräiset matkustajat pois veneestä veteen. Kukaan ei siis ollut turvassa, ja tämän takia minkä tahansa pakomatkan vaiheen aikana, kuka tahansa voi menettää henkensä. Jotkut salakuljettajat kohtelevat turvapaikanhakijoita kuin eläimiä. Caliana ei rohkaise ketään lähtemään matkalle, koska matka on aina hyvin pelottava ja vaarallinen.

Caliana saapui Suomeen Pohjoismaiden kautta pakolaiskriisin aikana. Koska salakuljettajia on joka puolella, niin heihin oli helppo saada yhteys, ja he hoitivat turvapaikanhakijoiden asiakirjat. Kun Caliana saapuu Helsinkiin, niin hänet lähetetään pohjoiseen vastaanottokeskukseen. Tämän jälkeen hänet tuotiin kaupunkiin A, ja seuraavana vuonna hän sai oleskeluluvan. Vastaanottokeskuksessa häntä kohdeltiin hyvin ja hänestä tuntui, että hänestä välitettiin. Tämä lisäsi hänen turvallisuuden tunnettaan, jota hän ei ollut kokenut pakomatkan aikana. Caliana menetti perheensä hyvin nuorena ja kärsii siksi masennuksesta. Hän käy puhumassa terapeutille kokemuksistaan ja muun muassa siitä, miksi hän pelkää erityisesti miehiä.

Caliana kertoi, että kun hän oli kotimaassaan, niin naisena hänen piti olla aina taka-alalla ja aina ei edes annettu mahdollisuutta puhua, koska hän oli nainen. Hänen kulttuurissaan miehet kontrolloivat sitä, mitä naiset saavat tehdä ja muutenkin naiset ovat kontrollin alla. Suomessa naisena eläminen on Calianan mielestä hyvin erilaista. On monia syitä, miksi ihmiset lähtevät pakomatkalle. Caliana toivoo, että ihmiset ymmärtäisivät, miksi naiset jättävät kotimaansa. Heillä, joilla ei ole ongelmia lähtömaissa, eivät pakene. Caliana toteaa

myös, että ihminen haluaa kuolla siellä, missä on syntynyt. Tällä hän tarkoitti, että monelle kotimaa on hyvin tärkeä, ja hän toivoo, että ihmiset ymmärtäisivät tämänkin näkökulman.

7.2.4 FATIMA

Fatima oli afgaanipakolainen Iranissa. Hän asui siellä miehensä, vanhempiensa ja sisarustensa kanssa. Fatima meni naimisiin hyvin nuorena. Perhe asui Iranissa pitkään, mutta heidän tilanteensa muuttui niin paljon, että heidän oli pakko lähteä pakomatalle. Fatiman isä tiesi, ettei matkasta tule helppo, mutta hänen mielestään oli parempi lähteä kuin jäädä Iraniin. Tämä matka muutti Fatiman elämän.

Aluksi perhe saapui Turkkiin, jossa he olivat monta viikkoa. Heillä ei ollut ruokaa eikä tarpeeksi vaatteita, jonka vuoksi heillä oli hyvin kylmä. Kreikkaan he matkustivat kumiveneellä niin kuin monet turvapaikanhakijat. Fatima kertoi, että ihmiset taistelivat venepaikastaan kynsin ja hampain, koska halukkaita oli paljon enemmän kuin paikkoja veneessä. Kreikassa hän näki suuren pakolaisleirin. Joillakin ihmisillä ei ollut tavaroita, koska jotkut salakuljettajat pakottivat heidät heittämään ylimääräiset tavarat veteen. He olivat todella väsyneitä, ja ruokaa ja juotavaa ei ollut aina tarjolla. He halusivat tulla Suomeen, mutta Ruotsi oli myös hyvä vaihtoehto, koska siellä oli paljon afgaaneja. Fatiman äiti ei kuitenkaan halunnut sinne. Ennen kuin he pääsivät Suomeen, he matkustivat monen maan kautta. Fatima mainitsi Kroatian, jossa heitä kohdeltiin hyvin huonosti ja jossa poliisiviranomaiset olivat todella väkivaltaisia turvapaikanhakijoita kohtaan.

He lähtivät matkalle pakolaiskriisin aikana ja olivat pakomatalla noin puolitoista kuukautta. Hän muistaa tarkasti matkustuspäivät. Vastaanottokeskuksessa he viettivät puolisen vuotta, jonka jälkeen he saivat oleskeluluvan. Positiivisen päätöksen jälkeen he olivat vielä jonkin aikaa vastaanottokeskuksessa ennen kuin muuttivat omaan asuntoon. Fatima kertoi huomanneensa, että Suomi on hyvin erilainen maa verrattuna hänen kotimaahansa ja ihmiset ovat hyvin erilaisia. Kun hän lähti matkaan, hän ei vielä tiennyt mihin maahan he päätyisivät. Kun hän saapui Suomeen, hänen oli hyvä olla. Hänellä on jonkinlainen rauha sydämessään, koska hän koki olonsa turvallisemmaksi naisena täällä kuin omassa kotimaassaan. Hän sanoi suoraan, että hänen ei tarvitse pelätä täällä mitään.

Fatiman mukaan kotimaassaan Afganistanissa tapahtuu paljon huonoja asioita. Siellä ihmiset riitelevät uskontoasioista, ja samaan aikaan siellä on sota. Suomessa on taas demokratia ja ihmisillä on oikeus valita, mitä tehdä elämässään. Hän mainitsee, että täällä voit kehittyä ihmisenä ja mennä elämässä eteenpäin. Tämä ei aina ole mahdollista hänen kotimaassaan. Fatima toteaa, että nainen nähdään siellä kuin roskana. Tämä ajatus kuvastaa sitä, millaista hänen kokemustensa perusteella on elää tyttönä, naisena ja muslimina Afganistanissa. Fatima käyttää huivia asusteenaan. Hän sanoo suoraan, että ei vihaa huivin käyttöä, mutta ei myöskään tykkää pukeutua siihen. Hänellä on huonoja kokemuksia siitä, miten muut näkevät hänet, kun hän on pukeutunut huiviin julkisilla paikoilla. Esimerkiksi kun hän on kaupassa tai vaikka vain ulkona, ihmiset saattavat huudella hänelle loukkauksia.

7.2.5 HASNA

Hasna syntyi Syyriassa ja muutti Syyrian sisällä toiseen kaupunkiin opiskelujen ja töiden perässä. 2010-luvun alkupuolella hän muutti Libanoniin, jossa hän ajatteli, että on vain pari kuukautta, mutta oleskelu venyi pariin vuoteen. Hän tiesi silloin, ettei Syyriaan voi mennä takaisin, koska siellä oli paljon ongelmia. Hän matkusti miehensä kanssa Turkkiin, jotta pääsisi Eurooppaan, koska oli kuullut, että Angela Merkel toivottaa syyrialaiset tervetulleiksi Saksaan. Seuraava kohde oli Kreikka, johon he matkustivat kumiveneellä. Tämä matkustusmuoto oli hyvin yleinen turvapaikanhakijoiden keskuudessa. Matkan tekeminen oli paljon halvempaa kuin aikaisemmin, koska Merkel oli sanonut, että rajat ovat auki syyrialaisille. Hasna kuvailee Makedoniaa ja Serbiaa hankaliksi paikoiksi turvapaikanhakijoille, koska siellä heitä kohdeltiin huonosti. Esimerkiksi Makedonia sulki rajansa, minkä vuoksi turvapaikanhakijat joutuivat odottamaan siellä useita päiviä.

Kun Hasna matkusti kumiveneellä, hänen täytyi heittää laukkunsa mereen. Sateella hänellä ei ollut vaihtovaatteita, minkä vuoksi hänellä oli kylmä. Kerran hän pyörtyi, mutta onneksi apua oli lähellä. Hän kärsi myös anemiasta. Matkan aikana Hasna joutui kävelemään paljon, minkävuoksi hänen varpaansa olivat tunnottomat jonkin aikaa. Hänellä oli myös hengitysvaikeuksia. Hasna kertoi haastattelun aikana tarkasti terveysongelmistaan.

Hasna lähti pakomatkalta talvella, ja hän saapui Pohjoismaiden kautta Suomeen. Aluksi hän oli eräässä vastaanottokeskuksessa, jonka jälkeen hänet lähetettiin toiseen vastaanottokeskuksessa. Hän asui pienessä huoneessa neljän eri naisen kanssa, jotka tulivat

eri kulttuureista. Tämä oli haastavaa aikaa hänelle. Hän muutti pois siitä vastaanottokeskuksesta, jossa hän oli miehensä kanssa. Oltuaan Suomessa vähän aikaa hän haluaa erota aviomiehestään, mutta mies ei halua virallista eroa. Mies alkaa uhkailemaan Hasnaa väkivallalla, jos Hasna yrittäisi erota hänestä. Tämän jälkeen Hasna pelkäsi miestä vielä enemmän kuin aikaisemmin. Oleskeluluvan saamisessa meni melkein vuosi. Hasna opiskeli jonkin aikaa. Hän oli kouluttautunut opettajaksi kotimaassaan ja näin hän pääsi mukaan erääseen yliopiston projektiin, mutta hänelle tuli paljon poissaoloja miehensä takia. Hänellä oli tarkoitus täydentää jo opiskelemaansa tutkintoa suomalaisten pätevyysvaatimusten mukaiseksi.

Hasna kuvailee itseään sosiaaliseksi, ja hän viihtyy ihmisten seurassa. Suomessa on kuitenkin vaikeaa tutustua uusiin ihmisiin. Kotimaassaan hänellä oli paljon ystäviä. Suomessa ihmiset menevät baareihin viikonloppuisin, mutta hän ei mene, koska ei juo alkoholia. Hän toivoo, että pääsisi Saksaan, jossa elämä olisi parempaa kuin täällä, koska siellä on paljon syyrialaisia, ja hänellä on siellä myös sukulaisia.

Hasna ei ymmärrä, miksi ihmiset eivät hyväksy musliminaisten huivia. Hän vertaa huivin käyttöä siihen, että jotkut käyttävät kaulahuivia. Hänen mielestään ei ole väliä käyttävätkö naiset huivia vai ei. Olemme kaikki loppujen lopuksi ihan samanlaisia. Hän on maahanmuuttaja, pakolainen, muslimi ja nainen. Hän toteaa, että nämä termit määrittävät sen, mitä hän on. Hän kysyykin, että onko hänen vanhempiensa antamalla nimellä mitään arvoa, koska Suomessa häntä ei kutsuta nimellä vaan hänet nähdään pakolaisena. Hän haluaa kirjoittaa kirjan, jossa hän kuvailisi, millaista on olla syyrialainen maahanmuuttaja ja musliminainen. Syyrian sota on kestänyt jo seitsemän vuotta, mutta sodalle ei näy loppua, minkä vuoksi hän ei ehkä koskaan pääse takaisin kotimaahansa. Myös hänen sisaruksensa asuvat ympäri maailmaa.

Tutkimuskysymykset

Seuraavaksi käyn läpi Van Gennepin siirtymäriittiteorian kolmea vaihetta naisten tarinoiden kautta.

1. Millaisia kokemuksia oleskeluluvan saaneilla naisilla on kodin jättämisestä ja pakomatkasta Suomeen?

2. Mitä naiset kertovat pakomatkastaan ja kotoutumisestaan Suomeen?

7.3 IRTAUTUMINEN ELI KODIN JÄTTÄMINEN

Van Gennepin siirtymäriittiteorian avulla voidaan pohtia naisten elämän vaiheita monipuolisesti. Lähtö kotimaasta (irtautuminen), matka (välitila), saapuminen Suomeen ja turvapaikan hakeminen ja sen saaminen (liittyminen) muodostavat siirtymäriittiteorian kokonaisuuden. Ennen kuin naiset pääsivät Suomeen, he olivat käyneet läpi kaksi siirtymävaihetta. Tässä luvussa vastaan analyysini pohjalta ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni ”Millaisia kokemuksia oleskeluluvan saaneilla naisilla on kodin jättämisestä ja pakomatka Suomeen?”

Aluksi tarkastelin turvapaikanhakijoina tulleiden naisten pakolaisuuden alkua. Naiset kertovat elämästään kotona ja avaavat elämäänsä kotimaassaan ennen lähtöä ja lähdön hetkellä. Haastateltavat puhuivat aluksi elämästään kotimaassa ja siitä millainen yhteiskunnallinen tilanne siellä oli. Naiset kertoivat myös paon syistä. Naiset lähtevät pakomatalle ja heistä tulee turvaa ja kansainvälistä suojelua hakevia ihmisiä. Kellään haastateltavistani ei ollut mitään oikeudellista statusta pakomatkan alussa, kun he ylittivät oman maansa rajan.

Kodin jättämisen syyt

Turvapaikanhakijat lähtevät kotimaastaan monista syistä. Syitä ovat muun muassa pakoon sotaa, vainoa tai turvattomuutta. Aisha, Bibi ja Fatima olivat alun perin afgaaneja, mutta eri elämänvaiheissa he olivat muuttaneet Iraniin, jossa he olivat afgaanipakolaisia ennen kuin lähtivät pakomatalle Eurooppaan. Afgaanipakolaisten suuri määrä Iranissa johtuu muun muassa Afganistanissa tapahtuneen vallankaappauksen 1978, kommunistihallinnon valtaannousun ja Neuvostoliiton sotilaallisen invaasion vuoksi (Hugo, Abbasi-Shavazi & Sadeghi 2012, 265). Tutkimusaineistoista ilmenevä moninkertainen pakeneminen on afgaanipakolaisten yhteinen kokemus. Heille ei enää riitä rajan ylitys toiseen Lähi-idän maahan, vaan heidän tulee päästä muualle tässä tapauksessa Eurooppaan.

Hasna lähti matkalle Syyriasta miehensä kanssa, ja hän oli tehnyt päätöksen lähtemisestä toiseen maahan miehensä kanssa. Vaikka he siis yhdessä päättivät lähteä matkaan, niin haastattelun alussa hän ei puhunut miehestään kuin muutamissa tilanteissa. Vasta kertoessaan pääsytään Suomeen, hän avautui enemmän elämästään miehensä kanssa.

Koska hän ei puhunut miehestään, niin en saanut selville, tekikö hänen miehensä jotain hänelle jo matkan aikana. Hasna oli muuttanut Syyrian sisällä muutaman kerran opiskelujen ja töiden vuoksi. Hän ehti toimia opettajana kotimaassaan, mutta hän joutui lähtemään Syyriasta, koska maassa oli sota ja hän ei tiennyt kuinka pitkään sota jatkuisi. Kuten Hannu Reime (2018) mainitsee, niin yli puolet Syyrian väestöstä on joutunut jättämään kotinsa Syyrian sodan vuoksi. Voidaankin todeta, että Hasna on yksi heistä. Hän oli elänyt kymmeniä vuosia kotimaassaan, ja nyt hänen oli jätettävä kotimaa taakseen. Päätös ei ollut helppo, mutta hänen oli valittava joko jäädä sodan jalkoihin tai jatkaa elämäänsä toisessa valtiossa. Syyriasta Hasna muutti Libanoniin, jossa hän ehti olla pari vuotta ennen kuin hän jatkoi matkaa. Hänelle Libanonissa oleminen oli haastavaa, koska hän kohtasi siellä paljon rasismia, koska hän oli syyrialainen. Hänestä tuntui, että libanonilaiset kohtelivat häntä huonosti, koska hän pukeutui huiviin.

Caliana oli ainoa naisista, jonka matka alkoi Pohjois-Afrikasta. Hänen päätöksensä lähteä kotimaastaan ei ollut vapaaehtoinen kuten muilla naisilla. Hänellä itsellään ei ollut mahdollisuutta vaikuttaa elämäänsä sen jälkeen, kun hänen toinen vanhemmista kuoli. Hän oli alaikäinen, jolta oli riistetty oikeus vaikuttaa omaan tulevaisuuteen. Nuorena teini-ikäisenä hänen toimijuuttansa rajoitettiin siinä mielessä, että häneltä ei kysytty mitä hän haluaa, vaan hänen tapauksessaan sukulainen värväsi hänet kotimaastaan toiseen Afrikan maahan. Tämän jälkeen hänet lähetettiin Pohjois-Afrikasta Lähi-itään, Libanoniin. Kangaspunta ym. (2006, 76) mainitsevat, että ihmiskauppa kohdistuu erityisesti naisiin ja lapsiin. Ihmiskaupan ilmenemismuotoja on useita, mutta Calianan tapauksessa puhutaan työvoiman hyväksikäyttöön liittyvästä ihmiskaupasta. Libanonissa aika meni todella hitaasti, koska hänen täytyi työskennellä kotiapulaisena viikon jokaisena päivänä. Koko sen ajan mitä hän oli Libanonissa, hän oli hyvin haavoittuvaisessa asemassa, koska hänellä ei ollut minkäänlaisia oikeuksia työntekijänä vaan hän oli perheen armoilla. Loppujen lopuksi hän itse päätti, että hän ei halua enää jäädä Libanoniin. Hän sai apua muilta ihmisiltä ja erinäisten vaiheiden kautta hän päätyi Kreikkaan, jossa hän asui ja työskenteli useita vuosia.

Parempi tulevaisuus lapsille

Aisha ja Bibi perheineen lähtivät pakomatalle paremman tulevaisuuden toivossa. Haastatteluissa tuli esille, että he, jolla oli lapsia eli tässä tapauksessa Aisha ja Bibi, päättivät puolisoittensa kanssa, että lähtevät Iranista, jotta lapset voisivat saada paremman

tulevaisuuden. Heidän oli tehtävä tärkeä päätös, millaisen tulevaisuuden he halusivat lapsilleen. Kumpikaan äiti ei halunnut samanlaista tulevaisuutta lapsilleen kuin mitä heillä itsellään oli. Aisha oli hieman opiskellut Iranissa, mutta opinnot olivat jääneet kesken. Hän ei kertonut suoraan, että mikä se syy oli, mutta naisena hänen oli vaikeaa jatkaa opintoja. Hän halusi, että hänen tyttäriensä ei tarvitsisi taistella näiden asioiden kanssa. Vastaavasti Bibi ei ollut saanut mahdollisuutta opiskella, vaikka hän olisi halunnut mennä kouluun nuorempana. Molemmat tulivat eri taustoista, mutta äiteinä he halusivat lapsilleen helpomman elämän kuin mitä heillä oli ollut nuoruudessa. Näiden äitien tuli tehdä vaikea päätös elämässään, koska he tiesivät, etteivät he pääse koskaan takaisin Afganistaniin ja Iranissa elämä oli hyvin haastavaa lapsille ja erityisesti naisena eläminen oli hyvin rajoittunutta. Molemmat kertoivat, että erityisesti naisena eläminen Lähi-Idässä oli vaikeaa, koska heitä kohdeltiin huonosti. Nämä naiset eivät antaneet muita esimerkkejä, millaista eläminen naisena oli, kuin että naisina heillä ei ollut samoja mahdollisuuksia kuin miehillä. Iranissa ei ole tasa-arvoa niin kuin Suomessa. Aishasta tuntui, että afgaanipakolaiset olivat kuin robotteja, koska monet heistä olivat halpatöissä. Nämä ihmiset viettivät paljon aikaa töissä ja sitten tulivat kotiin ja sama juttu uudestaan joka päivä. Molemmat naiset miettivät paljon elämän merkitystä. Bibi korosti, että kotimaahan ei ole enää paluuta, koska Afganistanissa on sodassa ja he ovat kokeneet paljon ongelmia siellä. Hän painotti sitä, että jokainen haluaisi asua kotimaassaan, mutta mitä voit tehdä, jos sinne ei voi enää mennä. Tämän vuoksi Bibi mietti usein, miksi hän on elossa, kun elämä on näin vaikeaa. Iranin valtio ei huolehdi asukkaistaan tai tässä tapauksessa afgaanipakolaisista, vaan heidän tulee taistella kaikesta, koska eivät ole Iranin kansalaisia. Aisha toteaa moneen otteeseen, että siellä ei tunneta tasa-arvoa vaan kaikkein suurin merkitys on sillä, oletko mies vai nainen ja sen mukaan sinua kohdellaan joko hyvin tai huonosti. Jary ja Jary (2000, 9–10) puhuivat toimijuudesta niin, että yhteiskuntarakenteiden rajoituksista huolimatta ihminen itse pystyy toimimaan. Tällöin otetaan huomioon yksilön tavoitteet, oma vapaa tahto, moraaliset valinnat ja varsinkin kyvykkyys. Vahva toimijuus näyttäytyi siinä, että naiset päättivät miestensä kanssa lähteä pakomatalle. Vaikka heillä ei ollut samanlaisia mahdollisuuksia kuin miehillä Iranissa, niin päätös jättää maa taakse, osoittaa meille millaista toimijuutta he naisina ja äiteinä toteuttivat.

Fatiman isä päätti, että perhe ei voi jäädä Afganistaniin, jossa lapset olivat syntyneet, vaan heidän on muutettava Iraniin. Elämä Iranissa ei ollut helppoa afgaanipakolaisena, ja isä sanoi Fatimalle, että heille on tapahtunut niin paljon ikäviä asioita muslimimaassa monen

kymmenen vuoden ajan, että tähän on tultava muutos. Fatiman isä ja äiti perheineen päättivät lopullisesti jättää Lähi-Idän ja mennä kohti Eurooppaan.

Eveliina Lyytinen on todennut (2017, 17), että pakkomuutto voidaan jakaa kolmenlaiseen muuttoon: kansainvälinen, maan sisäinen ja moninainen muutto. Niin sanottuun moninaisen pakkomuuton kategoriaan kuuluu Caliana, koska hän on ihmiskaupan uhri. Hasna on ainoa naisista, joka kuuluu maan sisäisen pakkomuuttajan kategoriaan. Jokainen haastattelemani nainen kuuluu kansainväliseen pakkomuuttajien ryhmään, koska he ovat turvapaikanhakijoita.

Naiset kokivat toivottomuutta kotimaissaan ja usein päivät toisensa jälkeen olivat taistelua. He eivät tieneet, mitä seuraavana päivänä saattaisi tapahtua, koska kotimaassa oli sota meneillään ja elinolosuhteet olivat huonontuneet vuosien saatossa. Naiset tiesivät, että matkasta ei tule helppoa, mutta oli parempi lähteä kuin jäädä kotimaahan. Kotimaan jättämisestä perusteltiin sillä, että elämä oli hyvin haastavaa kotimaassa. Lapset eivät käyneet koulussa ja naiset huolehtivat perheestä ja kodista. Pakomatkan kustannukset eivät olleet enää niin korkeat, minkä vuoksi lähteminen oli helpompaa kuin aikaisemmin. Yli miljoona turvapaikanhakijaa ja siirtolaista matkusti Eurooppaan vuonna 2015.

Aisha, Bibi, Fatima ja Hasha lähtivät pakomatalle vapaaehtoisesti, jolloin heidän toimijuutensa oli vahvempaa kuin Calianalla, joka pakotettiin lähtemään. Naiset olivat kullekin jotain matkan vaaroista, mutta he lähtivät silti. He luopuivat kaikesta ja mukaansa he ottivat vain vaatteita ja vähän ruokaa. He joutuivat heti kosketuksiin pakomatalla nälän ja janon kanssa. Tarinoista kumpusi pelko, ahdistus ja jatkuva pula juomavedestä ja ruuasta. Tämän vuoksi heidän oli vain keskityttävä elossa pysymiseen. Martha Fineman (2009, 2010) puhui siitä, että jokainen ihminen on haavoittuvainen, mutta ihmisen resilienssi on se, joka vaihtelee jokaisella. Jotkut turvapaikanhakijat sietivät haavoittuvuutta ja vastoinkäymisiä paremmin kuin toiset. Aishan ja Bibin tuli huolehtia lapsistaan, mutta muut naiset huolehtivat pelkästään itsestään. Aishalle ja Bibille oli tärkeää, että heidän lapsensa voivat hyvin, jolloin naiset eivät aina muistaneet huolehtia itsestään.

Benezer ja Zetter (2015, 305–310) ovat pohtineet pakomatkan erityispiirteitä. He ovat käyneet läpi muun muassa niitä asioita, kuten miten ihmiset ennakoivat tapahtumia, ja suunnittelevat ja valmistelevat pakomatkojaan. He ovat käyneet läpi myös matkan käytännön ulottuvuuksia, joita ovat matkustusmuodot, kielelliset ja kulttuuriset piirteet, kävelyosiot ja pakolaisleirillä oleminen. Heidän mielestään lähtijöiden ominaisuudet ja se

miten pakomatka muokkaa lähtijöiden identiteettiä on tärkein ulottuvuus. Haastatteluissa ilmeni, että naisten elämä irtaantumisvaiheessa oli ristiriitaista. He halusivat jäädä, mutta heille ei jäänyt vaihtoehtoja. Seuraavaan vaiheeseen eli välitilaan pääseminen vaati naisilta uhrauksia. Aineiston perusteella pako oli kertojille muutakin kuin vain pakoon lähtö, koska se kesti pitkään ja oli monimutkaisempi. Naiset jättivät kotimaansa, mutta eivät tietäneet, milloin pakomatka loppuu, ja vasta erilaisten vaiheiden jälkeen he pääsevät Suomeen turvaan.

Yhteenvetoa

Naiset päättivät lähteä pakomatkalta, mutta he eivät miettineet asiaa pitkään. Päätöksenteon myötä Eurooppaan pääseminen oli pitkä prosessi, jolle ei heti näkynyt loppua. Naisille irtaantuminen määrittäytyi irrallisuudeksi kaikesta kuten sukulaisistaan ja kotimaasta. Koska neljä viidestä naisesta lähti vapaaehtoisesti, niin voidaanko todeta, että paot olivat heidän suunniteltuja tavoitteitaan Jokainen, joka on jättänyt kotimaansa taakseen, tietää että se jättää loppuelämäksi jälkiä ja juurten katkeamista. Naiset kaipaavat takaisin sinne mistä lähtivät, mutta he tietävät, ettei heillä ole mahdollisuutta palata kotimaahansa. Aineistosta tulee esille, että kotimaan taakse jättäminen eli lähtö ja saapuminen Suomeen olivat yhteisiä kokemuksia pakomatkastasta.

7.4 PAKOMATKA VÄLITILANA

Tässä luvussa vastaan analyysini pohjalta toiseen tutkimuskysymykseeni ”Mitä naiset kertovat pakomatkastaan ja kotoutumisestaan Suomeen”?

Tässä kappaleessa tarkastelen naisten pakolaisuutta välitilassa – ihminen on kahden aseman tai rajan välissä. Marja Pentikäisen (2005, 209) mukaan Van Gennepin siirtymäriittiteorian mukaan rajojen ylittämiseen kuuluvat statuksen muutokset. Näissä siirtymissä muutokset ”pannaan julki ” eli ritualisoidaan. Pakolaisuuden edetessä näin ei kuitenkaan tapahdu. Naisten jatkaessa matkaa he ylittivät useita rajoja, eivätkä he voi juhlia tai ritualisoida ylirajaisia tapahtumia. Lähtijät tiesivät, että heillä oli vielä paljon edessä. He olivat ylittäneet elämänsä kannalta tärkeimmän (elämän/kuoleman) rajan ja säilyneet hengissä. Kun he saapuivat välivaiheeseen, he olivat jo ylittäneet monia rajoja: elämän/kuoleman, kulttuuri-, uskonto- ja kielirajat.

Matkustaminen kumiveneellä Turkista Kreikkaan

Tarinoista välittyi heidän yhteinen kokemuksensa siitä, millaista oli matkustaa kumiveneellä Kreikkaan. Jokainen näistä naisista kertoi siitä, kuinka kuolemanpelko valtasi heidät merimatalla. Matkustaminen Välimeren kautta voidaan kokea kuoleman ja elämän rajana. Jokainen, joka astui kumiveneeseen, ei voinut olla varma, että pääsikö hän elossa perille. Anthony Giddens (1984) määritteli toimijuuden niin, että ihminen voi valita, mitä tekee. Jos naiset olisivat toimineet toisella tavalla eli eivät olisi uskaltaneet hypätä veneeseen, he eivät olisi ehkä koskaan päässeet Eurooppaan. Siinä tilanteessa heidän tuli päättää nopeasti, mitä tehdä.

Hyvin harva turvapaikanhakijoista osasi uida, ja tämä vaikeutti monen matkaa, mutta toiselle puolelle merta oli päästävää. Naiset kertoivat, että kumiveneet oli ahdettu liian täyteen. Aishan matkustamassa kapeassa veneessä turvapaikanhakijoita oli 40, joista moni oli lapsia. Hän itse ei osannut pelätä siinä tilanteessa, koska hän oli vain huolissaan omista lapsistaan, jotka itkivät hysteerisesti. Vasta kun he pääsivät maihinsa, hänen miehensä kertoi hänelle, että veneeseen oli päässyt vettä ja tuntui siltä, että he hukkuvat, mutta Aisha ei vaan sillä hetkellä osannut pelätä. Suurin pelko oli se, että hänen lapsensa hukkuvat. Aishan lisäksi Bibi pelkäsi lastensa puolesta. Hänellä oli mukana kaksi omaa lasta ja sukulaispoika. Hän oli kadottanut miehensä Turkissa. Hän ei tiennyt, mitä hänen miehelleen oli käynyt. Kun Bibi oli kumiveneessä, hän ajatteli, ettei hänen elämällään ollut merkitystä, mutta kun hän katsoi poikiaan, he muistuttivat elämän tärkeydestä. Hän muisti, että matkan aikana ainakin yksi mies hukkui ja tämä oli hyvin pelottava kokemus. Heillä oli pelastusliivit, mutta harva turvapaikanhakija osasi uida. Kaiken kaikkiaan matkustajia heidän veneessään oli 65. Bibi ei eritelty, kuinka moni heistä oli lapsia. Hän muistaa, kuinka vaarallinen paikka kumivene oli, mutta hän tiesi, että seuraavaan maahan ei pääsisi muuten kuin matkustamalla kumiveneellä. Bibin lapset myös itkivät hysteerisesti matkan aikana, ja hänellä ei ollut muuta mahdollisuutta kuin yrittää rauhoitella lapsiaan parhaansa mukaan. Sekä Aisha että Bibi pelkäsivät lastensa puolesta. He tiesivät, että he olivat päättäneet lastensa puolesta lähteä vaaralliselle ja pelottavalle matkalle ja tämä etappi oli yksi niistä vaarallisimmista vaiheista matkan aikana. Taas kerran he miettivät, että mikä on elämän tarkoitus ja oliko hyvä asia lähteä pakomatalle.

Ainoastaan Fatima kertoi, kuinka paljon he maksoivat siitä, että pääsivät kumiveneellä Kreikkaan. Hänen mielestään matka oli hyvin kallis. Hän ei puhunut kovin

yksityiskohtaisesti veneellä matkustamisesta. Vaikka ihmiset olivat maksaneet venematkasta, niin se ei aina tarkoittanut sitä, että kaikki mahtuivat veneeseen. Tämän takia hän kuvaili joitain ihmisiä villeiksi, koska he taistelivat venepaikastaan kynsin ja hampain. Joillakin oli paremmat edellytykset päästä veneeseen kuin toisilla. Tässä voi huomata sen, että erityisesti naiset ja lapset olivat haavoittuvammassa asemassa kuin miehet, koska naisilla ja lapsilla ei ollut yhtä paljon voimaa taistella venepaikoista. Hänestä tuntui, että ihmiset käyttäytyivät kuin eläimet. Vasta Kreikassa Fatima huomasi, että kaikilla ei ollut kauheasti tavaroita mukana, koska monet heistä olivat joutuneet heittämään venematkan aikana tavaroitaan mereen.

Hasna kertoi, että matkan teko oli halvempaa kuin aikaisemmin, koska Merkel oli sanonut, että rajat ovat auki. Hänen kumiveneessään oli paljon lapsia ja naisia, ja kaiken kaikkiaan heitä oli noin 50. Hänen sylissään istui yksi poika ja toinen jalkojen juuressa. Kun hän pääsi Kreikan saarelle, oli hyvin pimeää. Hän käveli ja näki paljon ihmisiä. Hän huomasi myös pitkän jonon, jossa oli esimerkiksi naisia ilman kenkiä ja takkia, vaikka olikin hyvin kylmä.

Turvapaikanhakijoiden salakuljetus

Turvapaikanhakijat olivat salakuljettajien armoilla, koska he saattoivat heittää ihmisten ylimääräiset tavarat mereen, mutta joskus he heittivät ihmisiäkin veneestä pois Välimeren, kertoi Caliana. Caliana ei puhunut veneen matkustajamääristä, mutta hän korosti sitä, että salakuljettajat kohtelivat turvapaikanhakijoita oman mielensä mukaan. Kun Caliana oli kumiveneessä, hän mietti pelkästään kuolemaa, koska hän ja matkustajat eivät voineet olla varmoja, pääsevätkö he koskaan perille eli tässä tapauksessa Kreikkaan asti. Salakuljettajat kohtelivat ”asiakkaitaan” eri tavoin ja heille maksettiin pakomatkoista suuria summia. Koskaan ei voinut tietää, ketkä olivat hyviä ja ketkä pahoja salakuljettajia. Kesken matkan he voivat pyytää esimerkiksi lisää rahaa tai vaikka kultaa, ja jos sinulla ei ole, niin he voivat tehdä sinulle mitä vaan. Caliana pelkäsi eniten juuri tätä, koska hän ei voinut etukäteen tietää, mitä salakuljettajat saattaisivat vaatia häneltä. Hänen mielestään pahinta oli se, että voi menettää hengen missä vaiheessa tahansa.

Salakuljettajien rooli oli toimia palveluntarjoajana, mutta kuten Juntunen omassa tutkimuksessaan (2016, 46) toteaa, oli hyvin yleistä, että turvapaikanhakijoiden matkakertomuksissa tuli esille väkivallan ja uhkan kokeminen. Omassa aineistossani naiset kuvailivat myös sitä, kuinka he olivat hyvin haavoittuvassa asemassa, koska heidän tuli

totella salakuljettajia ja jos he eivät totelleet, niin he olisivat voineet menettää henkensä ja matkan teko pysähtyä siihen. Tällaisessa tilanteessa toimijuus oli hyvin niukkaa, koska naiset olivat muiden armoilla ja heidän tuli tehdä juuri niin kuin muut käskevät.

Haastateltavat saapuivat Kreikkaan, jossa he viettivät eri pituisia aikoja. Caliana asui ja työskenteli siellä vuosia. Loput naisista olivat Kreikan pakolaisleirillä päiviä ja jopa viikkoja, ja yöpyivät kylmissä teltoissa.

Turvapaikanhakijoiden kohtelu kauttakulkumaissa

Tässä kappaleessa voi huomata, että naiset olivat hyvin haavoittuvassa asemassa ja pakomatkan aikana naisten toimijuus oli ajoittain hyvinkin rajoittunutta. Esimerkiksi pelko ja haavoittuvuus kavensi joissain tilanteissa mahdollisuutta aktiiviseen toimijuuteen. Aineiston perusteella naiset olivat muiden armoilla, mikä tarkoitti sitä, että he eivät voineet itse toimia muuten kuin tottelemalla viranomaisia.

Ihmisen toimijuus tulee esille siinä, että hän on muun muassa motivoitunut, vastuuntuntoinen, aktiivinen, pärjäävä ja tilanteen hallitseva. (Snellman ym. 2014, 212). Nämä kaikki piirteet eivät päde tutkimukseni naisiin varsinkaan silloin, kun he olivat Euroopassa, koska usein he olivat muiden armoilla, jolloin heidän oli vaikea hallita tilannetta. Turvapaikanhakijoita kohdeltiin eri tavoin Euroopan eri valtioissa. Kohtelu riippui siitä, olivatko he maissa, joissa turvapaikanhakijoihin suhtauduttiin myönteisesti vai kielteisesti.

Seuraavaksi käyn läpi niitä asioita, mitä tapahtui eri kauttakulkumaissa.

Kreikka

Naiset saapuivat Kreikan pakolaisleirille, jossa he viettivät eri aikoja. Ainoastaan Caliana vietti siellä vuosia. Pakolaisleirin muut turvapaikanhakijat kohdistivat Aishaan väkivaltaa. Hän kertoi haastattelussa, että Kreikassa häneltä varastettiin vaatteita. Hän yritti puolustaa itseään, jolloin häntä hakattiin ja potkittiin. Hän muisti, että naisten lisäksi häneen kävi kiinni myös mies. Hän luuli kuolevansa siihen paikkaan. Hän ei voinut kertoa asiasta viranomaisella, koska hän ei uskonut, että he voisivat häntä auttaa. Hänen mielestään pahinta oli se, että hänen lapsensa näkivät, mitä hänelle tapahtui. Miten hän selittäisi asian lapsilleen, hän mietti sillä hetkellä. Naisena hänen oli vaikeaa puolustaa itseään siinä tilanteessa, koska hänellä ei ollut tarpeeksi voimia puolustautua.

Caliana asui Kreikassa, jossa myös työskenteli monta vuotta kotiapulaisena eräässä perheessä. Calianan mukaan perhe kohteli häntä melko hyvin. Joskus hän kävi kirkossa, joka oli toisella paikkakunnalla. Tämä ei ollut sallittua ja kerran hän jäi kiinni siitä. Calianan jouduttua pidätetyksi perheen äiti sai puhuttua poliisin ympäri ja Caliana pääsi vapaaksi. Oltuaan Kreikassa useita vuosia, Kreikan talous heikkeni paljon ja samaan aikaan poliittinen ilmapiiri kiristyi. Laman iskettyä Kreikkaan, ihmiset alkoivat vihata ei-kreikkalaisia yhä enemmän. Lähtiessään Caliana ei tiennyt, mikä hänen päämääränsä oli, mutta hänen oli päästävä sieltä pois mahdollisimman pian.

Makedonia, Serbia, Kroatia, Slovenia, Itävalta

Ennen kuin Fatima perheineen pääsi Suomeen, hän puhui muutamasta maasta, joissa turvapaikanhakijoita kohdeltiin huonosti. Hän mainitsi erityisesti Makedonian ja Kroatian. Kreikasta matka jatkui Makedonian rajalle kävellen. Kroatian ja Makedonian välissä on Serbia, josta Fatima ei mainitse mitään muuta kuin, että he olivat siellä jonkin aikaa.

Hasnan matka jatkui myös Kreikasta Makedoniaan, jossa hän joutui odottamaan monta päivää, koska Makedonia sulki rajansa turvapaikanhakijoilta. Hasna kuvailee Makedoniaan ja Serbiaa hankaliksi paikoiksi turvapaikanhakijoille. Serbiakin sulki rajansa joksikin aikaa, koska turvapaikanhakijoita saapui sinne niin paljon. Serbiasta Hasna kertoi myös, kuinka vettä satoi ja hänen vaatteensa kastuivat ja hänellä oli todella kylmä. Hän muistaa pyörtyneensäkin siellä, koska ei ollut syönyt ja juonut kunnolla moneen päivään. Nälkä ja jano olivat esillä montakin kertaa naisten tarinoissa. Hasnan keho oli hyvin väsynyt matkustamisesta ja erityisesti kävelystä.

Aishaa pelotti erityisesti Serbiassa, jossa hän kuuli, että lapsia saatetaan varastaa vanhemmilta. Perheellä oli kaksi lasta, joista molemmat vanhemmat huolehtivat pitämällä heistä tiukasti kiinni. Koska oli yö, he eivät nähneet mitään ja tämä oli hyvin hankalaa, koska he eivät voineet tietää, milloin joku saattaisi viedä heidän lapsensa. Hän huomasi, että perheet, joilla oli lapsia, pelkäsivät yhtä paljon lastensa puolesta kuin Aisha miehensä kanssa. Omalla toiminnallaan hän yritti puolustaa lapsiaan, koska lapset olivat vaarassa.

Fatiman mielestä Kroatiassa oli paljon hulluja ja väkivaltaisia ihmisiä. Tässä yhteydessä hän tarkoitti viranomaisia. Hän muisti, kuinka heidän piti odottaa junaan Kroatiassa noin 10 tuntia ja tämä oli heille todella raskasta niin kuin monelle muullekin turvapaikanhakijalle. Hän matkusti suuren perheen kanssa, jossa oli monta alaikäistä lasta. Heille ei ollut ruokaa eikä myöskään mahdollisuutta mennä vessaan. Hänen jalkansa oli hyvin väsyneet seisomisesta

ja hän mietti, miten hänen sisaruksensa ja muiden lapset jaksavat odottaa. Jos jonosta lähti pois, niin silloin saattoi menettää paikkansa. Poliisit olivat väkivaltaisia, mutta he olivat onnekkaita siinä mielessä, että poliisit eivät hakanneet heitä pampuilla kuten muita turvapaikanhakijoita.

Slovenian kautta Hasna pääsi Itävaltaan. Sloveniasta hän kertoi, että siellä häntä ja muita turvapaikanhakijoita kohdeltiin kuin vankeja, koska he joutuivat olemaan aitojen sisällä. Koska oli niin kylmä, ihmiset laittavat vaatteensa tuleen, jotta he voisivat lämmittää käsiään. Hän muistaa, kuinka jotkut afgaanit ja arabit tappelivat jostakin, mutta poliisi ei tullut väliin vaan katsoi sivusta tappelua. Silloin hän huomasi, että erityisesti naiset ja lapset itkivät, koska tilanne oli hyvin pelottava. Jossain vaiheessa poliisi sitten ampui kyynelkaasua, jotta tappeleminen loppuisi. Hän tiesi, että Slovenia on pieni valtio, jossa silloin oli paljon turvapaikanhakijoita ja tämän vuoksi nämä ihmiset eivät halunneet jäädä Sloveniaan. Jossain vaiheessa portti aukeaa ja matka voi jatkua.

Fatima ja Hasna mainitsevat Itävallan, jossa heitä kohdeltiin tosi hyvin. Siellä viranomaiset auttavat heitä ja heistä ei tuntunut, että kukaan viranomaisista oli heitä vastaan niin kuin aikaisemmissa valtioissa, joissa he olivat. Kumpikaan heistä ei jää Itävaltaan eli he eivät jätä sormenjälkiään sinne. Hasna kertoi, että hänen miehensä ei halunnut jäädä Itävaltaan vaan halusi matkustaa Suomeen asti. Tässä voi huomata sen, että Hasnalla ei ollut muuta mahdollisuutta kuin totella miestänsä. Vaikka he olivat tehneet yhdessä päätöksen lähteä pakomatkalta, niin hänen miehensä kuitenkin päätti, mikä heidän päämääränsä on. Hän ei edes tiennyt, missä Suomi on. Hän tiesi kuitenkin sen, että kaikki syyrialaiset menivät esimerkiksi Saksaan ja Ruotsiin. Hän oli kuullut, että Suomi on kaukana ja kylmä maa ja tämän vuoksi hän olisi halunnut mennä Saksaan. Fatima perheineen jatkoi matkaansa Itävallasta Ruotsiin. He olisivat voineet jäädä sinne, koska siellä on paljon afgaaneja, mutta hänen vanhempiensa mielestä Suomi oli parempi vaihtoehto.

Itä-Euroopan valtioissa kohtelu oli paljon huonompaa kuin Keski-Euroopan maissa, joissa heitä kohdeltiin kuin ihmisiä. Naiset olivat hyvin haavoittuvia erityisesti paikallisten poliisien edessä. Heidän toimijuuttansa rajoitettiin paljon, jonka vuoksi heillä ei ollut muuta vaihtoehto kuin totella viranomaisia, jotka halusivat heidät pois siitä maasta, mihin olivat saapuneet.

Kotimaassa eläminen oli rajoitetumpaa, koska he olivat naisia, mutta pakomatkan aikana, toimijuutta rajoitettiin eri tavalla. Pakomatalla he olivat muiden armoilla. Heillä oli valtaa

siinä mielessä, että voivat valita jatkavatko matkaa vai eivät, mutta he eivät koskaan tienneet milloin he saattaisivat kuolla.

Pakomatkan haasteet naisena

Tutkimukseni kohderyhmänä olivat naisturvapaikanhakijat. Intersektionaalisuus käsitteen avulla voi huomata, että naiset eivät kuulu yhtenäiseen kategoriaan vaan heitä leikkaavat monet muut kategoriat. Heitä yhdistävät maahanmuuttajuus ja naiseus. Näiden lisäksi he ovat muun muassa eri-ikäisiä, perheettömiä ja perheellisiä. Matkan teko oli haastavaa naisille ja heidän lapsilleen, koska he olivat haavoittuvassa asemassa. Matkan haastavuus ilmeni eri tavoin.

Seuraavaksi käyn läpi niitä asioita, mitkä yhdistivät ja erottivat naisia. Sosiologi Tuula Gordon (2005, 114–118) mainitsee, että yhteiskuntajärjestelmä rajoittaa, mutta samaan aikaan voi mahdollistaa toimintaa. Hän liittää toimijuus käsitteen vaikutuksen ja voiman käsitteeseen, koska toimijuuden kautta voi tarkastella yksilön mahdollisuuksia tehdä päätöksiä ja niiden toteuttamista. Haastateltavistani vain yksi matkusti yksin, Caliana. Hän oli alaikäinen, kun lähti kotimaastaan. Hän ei voinut luottaa kehenkään, mutta hän otti apua vastaan silloin kun sitä tarjottiin. Fatimalla oli lapsuuden perhe ja oma mies mukana matkan loppuun saakka. Suuren joukon lähtemisessä vaaralliselle matkalle kohti tuntematonta oli omat haasteensa. Heidän tavoitteenaan oli pakomatkan aikana pysyä yhdessä, mikä oli välillä haastavaa, mutta heidän onnekseen koko perhe pääsi yhdessä Suomeen. Hasna matkusti miehensä kanssa Suomeen asti, mutta Suomessa hän ei ole enää tekemisissä miehensä kanssa. Aisha oli ainoa, joka matkusti miehensä ja lapsensa kanssa koko matkan ajan. Bibillä oli lapset ja mies mukana, mutta miehen katoaminen vaikeutti matkan tekoa siinä mielessä, että hänen tuli huolehtia kolmesta lapsesta yksin. Aishaa ja Bibiä yhdisti äitiys. Molemmilla oli kaksi omaa lasta mukanaan matkan aikana, ja he pelkäsivät lastensa puolesta enemmän kuin oman elämänsä puolesta.

UNHCR-UNFPA-WRC:n raportin (2016, 6) mukaan naisten kohtaamia ongelmia olivat terveydenhuollon puute ja seksuaalinen väkivalta ja sen uhka. Turvattomuutta koettiin matkan jokaisessa vaiheessa. Sylvia Yazid ja Lydia Natania (2017, 34) mainitsevat tutkimuksessaan, että pakolaisleirit ovat juuri turvapaikanhakijoita varten, mutta eniten haasteita kohtaavat siellä naiset, jotka kohtaavat seksuaalisuuteen ja sukupuoleen perustuvaa häirintää. Naiset eivät puhuneet erityisesti näistä kohtaamistaan haasteista pakolaisleirillä, mutta ylipäättänsä matkan varrella heitä pelotti eri tavalla kuin miehiä. Kuoleman pelon

lisäksi he miettivät, mitä heille voidaan tehdä, koska he ovat naisia. Caliana sanoi suoraan, että hänen oli parempi kuolla kuin tulla raiskatuksi. Raiskatuksi tulemisen pelko kuului naisten elämään pakomatkan aikana. He tiedostivat, että naisina he eivät voi puolustautua samalla lailla kuin miehenä. Kukaan naisista ei kertonut, että olisi itse joutunut raiskatuksi, mutta Caliana muistaa tapauksen, jossa eräs toinen tyttö joutui raiskatuksi. Caliana oli pakettiautossa, kun salakuljettaja otti yhden henkilön ulos ajoneuvosta. Hän ei tiedä tytön ikää, mutta tyttö vaikutti hyvin nuorelta. Tämä nuori nainen vietiin puskaan, jossa hänet raiskattiin ja kukaan kyydissä olevista naisista ja miehistä eivät voineet tehdä muuta kuin kuunnella tytön huutoa, vaikka he olisivat halunneet pelastaa tytön. Sillä hetkellä Caliana halusi vain pois tilanteesta, mutta hänellä ei ollut mitään muuta mahdollisuutta kuin jäädä autoon ja toivoa, että kaikki olisi pian ohi. Hän sanoi suoraan, että on vaarallista olla naispakolainen ja että miehille harvemmin käy näin. Hänen mielestään naisia voi kohdella miten vaan.

Naisilla ei myöskään aina ollut mahdollisuutta huolehtia hygieniastaan pakomatkan aikana. Tämä olisi ollut hyvin tärkeää ainakin silloin, kuin heillä oli kuukautiset. Fatima ja Hasna mainitsevat, että vasta Itävallassa he pääsevät kunnolla suihkuun, koska aikaisemmin he eivät uskaltaneet peseytyä tai siihen ei ollut mahdollisuutta, koska leirillä oli puutteita perusasioissa kuten vesi- ja viemärijärjestelmissä.

Avun saaminen ja vastaanottaminen

Haavoittuvuus tulisi nähdä monitahoisena ja -muotoisena. Martha Finemanin (2008, 2010) teorian mukaan jokainen henkilö on haavoittuva, mutta resilienssi on se, mikä vaihtelee ihmisten välillä. Naiset sietivät haavoittuvuutta ja vastoinkäymisiä eri tavoin. Joillekin matkan teko oli helpompaa, koska ei tarvinnut huolehtia muista kuin itsestään, kun taas joillekin matkan teko oli vaativampaa.

Naisten kokemat vastoinkäymiset olivat erilaisia riippuen siitä, missä valtiossa he olivat eri aikoina ja mitkä olivat heidän lähtökohtansa. Aishan ja Bibin vastoinkäymiset olivat erilaiset kuin vaikka Calianan, Fatiman ja Hasnan. Kahden ensimmäisen naisen vastoinkäymiset liittyivät lapsiin ja heidän sairasteluihinsa. Bibi mainitsi ikävän tilanteen Turkissa, jossa toinen hänen lapsistaan meni tajuttomaksi pakettiautossa. Lapsi ei vastannut äidin huutoon vaan kesti hetken ennen kuin lapsi heräsi. Bibi ajatteli, sillä hetkellä, että mitä hän tekesi, jos hänen lapsensa ei koskaan heräisi. Tämä oli ensimmäinen kerta matkan aikana, kun hänen

lapsensa sairastui. Hän ei pystynyt ajattelemaan itseään oikeastaan missään vaiheessa, vaan lapset oli laitettava aina ykkösprioriteetiksi.

Kuten olen maininnut, Caliana matkusti ilman perhettään. Hänen piti olla aktiivinen siinä, jos halusi apua muilta, mutta yleensä häntä autettiin. Hän sanookin, että ihmiset näkivät hänet nuorena tyttönä, joka matkusti yksin, minkä vuoksi ihmiset halusivat auttaa häntä. Bibin mies oli kadonnut Turkissa, niinpä hän joutui matkustamaan kolmen pienen pojan kanssa yksin Suomeen asti. Hän ei voinut luottaa miehiin. Monet huomasivat, että hän oli naisena yksin liikkeellä, jonka vuoksi moni mies yritti auttaa häntä. Hän sanoi suoraan, että hän ei voinut luottaa kehenkään ja varsinkaan miehiin, koska hän ei voinut tietää, mikä oli avun hinta. Hän tiesi, että olisi ollut turvallisempaa matkustaa oman miehen kanssa, mutta hänellä ei ollut siihen mahdollisuutta. Hänen tavoitteensa oli vain huolehtia lapsistaan. Bibi mietti myös, mitä olisi tapahtunut, jos hän olisi antanut jonkun miehen auttaa heitä. Caliana ja Bibi matkustivat ilman miespuolista matkaseuraa, ja tämä oli molemmille hyvin stressaavaa. Stressi oli läsnä koko matkan ajan, mutta erityisesti silloin, kun heidän piti naisina huolehtia itsestään.

Suomeen tulo ja asuminen vastaanottokeskuksessa

Kun haastateltavat tulivat Suomen rajalle, heillä oli oikeus hakea kansainvälistä suojelua ja turvapaikkaa. Tällöin he olivat siirtyneet laillisuuden kategoriaan, ja laillisuuden myötä naiset saivat oikeudellisesti turvapaikanhakijan aseman. Naisten saapuminen Suomeen ja välitilassa eläminen oli haastavaa monelle. Naiset saapuivat Suomeen pakolaiskriisin aikana eli vuosina 2015 ja 2016. Ensimmäinen paikka, johon heidät laitettiin asumaan, oli vastaanottokeskus, jossa he asuivat ilmaiseksi. Naiset asuivat vastaanottokeskuksissa tietyn ajan. Jotkut asuivat puolisen vuotta, ja toiset taas yli vuoden. Maahanmuuttovirasto ohjaa ja koordinoi vastaanottokeskusten toimintaa. Usein vastaanottokeskukset sijaitsevat syrjäisillä seuduilla. Tällöin turvapaikanhakijoilla on rajalliset mahdollisuudet osallistua yhteiskunnan toimintaan. Saatuaan myönteisen päätöksen he joutuvat odottamaan kuukausia ennen kuin saavat kuntapaikan. (Könönen & Himanen 2020, 60.) Riikka Halonen on myös samaa mieltä siitä, että turvapaikanhakija pystyy vaikuttamaan omaan elämänsä kulkuun ja mahdollisuuksiin rajallisesti, koska on normaalia, että turvapaikanhakijoita siirrellään vastaanottokeskusten välillä. Hasna ja Caliana joutuivat vaihtamaan parikin kertaa vastaanottokeskuksia. Hasna ei voinut asua enää samassa vastaanottokeskuksessa aviomiehensä kanssa, ja vastaavasti Calianan ensimmäinen vastaanottokeskus suljettiin.

Muutto uuteen vastaanottokeskukseen tarkoitti uutta kaupunkia ja tutustumista toisiin turvapaikanhakijoihin ja työntekijöihin.

Eläminen vastaanottokeskuksissa ei ollut helppoa. Syrjäisen sijainnin lisäksi vastaanottokeskuksen huoneet olivat pieniä, ja huoneissa saattoi asua jopa neljä ihmistä Hasnan mukaan. Hänen huoneessaan olevat naiset olivat kaikki eri kulttuureista. Tämä tuotti heti ongelmia, koska aluksi heillä ei ollut käytössä esimerkiksi yhteistä kieltä. Ensimmäisenä aamuna Hasna huomaa, että ympärillä on vain metsää ja vain muita turvapaikanhakijoita. Erityisesti Hasnasta tuntui, että vastaanottokeskus on kuin vankila, josta ei pääse koskaan pois. Hän halusi keskustaa, mutta sinne piti kävellä, jos ei halunnut maksaa bussilipusta. Koska vastaanottokeskuksen ruoka oli pahaa, niin hänen oli mentävä ruokakauppaan ostamaan jotain, mitä hän voi syödä. Näiden vastoinkäymisten vuoksi hänestä tuntui, että hän haluaisi Saksaan, jossa asiat ovat paremmin. Aikaisemmin hän jo mainitsi, että hän olisi halunnut jäädä Saksaan. Hänellä oli paljon terveydellisiä haasteita, joista hän puhui todella suoraan. Psykkiset oireet tulivat esille vahvemmin, kun hän halusi erota miehestään, mutta oltuaan Suomessa vähän aikaa, hän joutui käymään usein lääkärissä erilaisten naistenvaivojen takia. Hän olisi toivonut, että olisi saanut enemmän tukea ja apua, kun hän asui vastaanottokeskuksissa. Hänestä tuntui, ettei hänen psyykkisiä ja fyysisiä oireitaan otettu vakavasti.

Vaikka Caliana joutui vaihtamaan kerran asuinpaikkaansa, niin hän oli tyytyväinen siihen, miten häntä kohdeltiin vastaanottokeskuksissa. Hänestä tuntui, että hän oli turvassa siellä, koska häntä kohdeltiin kuin ihmistä ja sillä ei ollut väliä, että tulisiko hän saamaan oleskeluluvan vai ei. Aina kun joku muu sai oleskeluluvan, niin silloin hän mietti omaa kohtaloaan, mutta muuten hän ei miettinyt asiaa, vaan yritti elää elämäänsä päivä kerrallaan.

Aisha oli onnellinen siitä, että pääsi turvalliseen ja rauhalliseen maahan Suomeen, mutta samaan aikaan surullinen. Hänestä tuntui, että ihan kuin hän olisi ollut mykkä, koska harva ymmärsi häntä. Aluksi asuminen vastaanottokeskuksessa tuotti haasteita, koska se oli uusi paikka hänelle ja muutenkin ympäristö oli erilainen mihin hän oli tottunut. Hänen ympärillään oli paljon ventovieraita ja kulttuurikin oli uusi. Hän oli kaukana sukulaisistaan ja omasta kodistaan, mutta hän tiesi, että hän teki oikean päätöksen, koska lapset voivat saada hyvän elämän täällä. Tässä voi nähdä sen, että alku oli hänelle haastavampaa kuin hänen lapsilleen, jotka oppivat suomen kielen nopeasti ja kotoutuivat helpommin suomalaiseen yhteiskuntaan.

Kun Fatima pääsi perheineen Suomeen, he olivat hyvin kiitollisia siitä. Tietysti aluksi muutto Suomeen oli shokki, koska kaikki oli erilaista. Hän ei kokenut sitä huonona asiana. Hänestä tuntui, että hänelle tuli jonkinlainen rauha sydämeen, kun hän saapui Suomeen. Koska Suomi on rauhallinen maa, niin hänen ei ole tarvinnut eikä hän myöskään ole kokenut, että hänen tarvitsisi pelätä mitään täällä. Moneen kertaan hän painottaa haastattelun aikana sitä, miten hyvä hänen ja hänen perheensä on olla Suomessa.

Vaikka naisilla oli jonkinlaiset päivärutiinit, niin elämä oli hyvin rajoittunutta vastaanottokeskuksessa. Tämä voi olla yksi syy siihen, miksi pakolaiset eivät kokeneet osallisuutta ja toimijuutta vahvana. Haastateltavat pohtivat siellä myös koko ajan sitä, saavatko he jäädä Suomeen vai joutuvatko he takaisin kotimaahan. Paloma -käsikirjassa (2018) puhuttiin osallisuudesta ja toimijuudesta ja niiden yhteydestä mielenterveyteen. Ylipäättänsä välitilassa eläminen voi olla monelle turvapaikanhakijalle raskasta, koska kukaan ei tiedä saavatko he kielteisen vai myönteisen päätöksen.

Naiset elivät pitkään epävarmassa asemassa eli välitilassa, ennen kuin saivat oleskeluluvan. Oleskelulupa mahdollisti heille elämän uudelleen rakentamisen, koska sen jälkeen heidän ei tarvinnut pelätä takaisin kotimaahan joutumista. Usein ymmärretään niin, että kotoutuminen alkaa vasta sitten kun henkilö saa myönteisen päätöksen, mutta toisaalta vapaaehtoinen kotoutuminen alkaa heti, kun pääsee Suomeen. Tässä naiset erosivat siinä, että esimerkiksi Hasna halusi lähteä pois Suomesta, koska hänestä tuntui, että hän ei pysty olemaan täällä. Vastaavasti Aisha yritti tutustua suomalaisiin ihmisiin, jotta pääsisi harjoittelemaan suomen kieltä. Nämä ovat vain muutamia esimerkkejä siitä, miten eri lailla he halusivat kuulua joukkoon.

Yhteenveto

Välivaiheessa tapahtui hallinnon näkökulmasta ratkaiseva siirto, koska naiset ylittivät valtakunnan rajan ja tämä merkitsi laillisuuden rajaa. Toisin sanoen naiset saivat ensin laillisen statuksen, ja heistä tuli turvapaikanhakijoita. Myöhemmin he saivat myönteisen turvapaikkapäätöksen eli pakolaisen aseman ja samaan aikaan oleskeluluvan Suomeen. Kun he saivat oleskeluluvan, niin he saivat tietää, mihin kuntaan he voivat siirtyä. Pentikäisen (2005, 147) mukaan Van Gennepin teoriassa irtaantumisen jälkeen tulee välivaihe. Se jatkuu siihen asti, että yksilön liittyminen uuteen maahan ja asemaan alkaa. Pentikäinen toteaa, että pakenijat ovat ylittäneet monet rajat, jonka jälkeen he ovat välitilassa uudessa valtiossa ja asemoituminen tapahtuu joko vastaanottokeskuksessa tai omassa kodissa. Oman aineistoni

mukaan heidän asemoitumisensa alkaa, kun he elävät vastaanottokeskuksissa. Välitilasta tulee naisille pitkäksi aikaa elämää hallitseva pysyvä tila ja naisten näkökulmasta tähän vaiheeseen kuuluu odotusta ja toivoa paremmasta.

7.5 KOTOUTUMISEN ALKUVAIHE LIITTYMISENÄ

Tässä kappaleessa tarkastelen sitä, miltä alkuvaiheen liittyminen näyttää naisten arjessa ja mitä se merkitsee heille. Millainen kokemus Suomeen saapuminen oli? Päätyykö pakolaisuus vai saako se uusia muotoja? Haastateltavani olivat samanarvoisessa tilanteessa hallinnollisesta ja oikeudellisesta näkökulmista katsottuna. Naiset olivat saaneet oleskeluluvan, jonka jälkeen heillä oli kotikunta ja asunto.

Tässä luvussa vastaan analyysini pohjalta toiseen tutkimuskysymykseen ”Mitä naiset kertovat pakomatkastaan ja kotoutumisestaan Suomeen?” Tällä kertaa keskityn kotoutumisaspektiin. Haastattelun aikana he olivat olleet Suomessa vasta 2–3 vuotta ja tämän vuoksi kotoutumista ei ole tapahtunut tarpeeksi eli vastaukset ovat alustavia. Voidaan kuitenkin huomata, että toimijuudessa on tapahtunut muutos parempaan ja jotkut naiset eivät koe itseään enää niin haavoittuviksi. Toisin sanoen haavoittuvuus häviää joidenkin naisten elämästä, mutta joillakin haavoittuvuus näyttää eri tavalla kuin kotimaassa ja pakomatkan aikana.

Terveydentila: mielenterveys

Reetta Toivasen (2018) mukaan haavoittuvuus on sidoksissa aikaan, paikkaan ja toisaalta onneen ja epäonneen, ja hän puhuu moninkertaisesta haavoittuvuudesta, joka tulee esille naisten tarinoissa. Tässä haavoittuvuuden muodossa on kyse samaan aikaan esimerkiksi turvattomuudesta, syrjinnästä ja väkivallasta. Pakomatkan aikana naiset miettivät koko ajan, miten selviytyä pakomatkasta elossa. Turvattomuuden tunne, syrjintä ja väkivalta ilmeni eri tavoin eri siirtymävaiheissa.

Snellman, Seikkula, Walhström ja Kurri (2014, 204) ovat todenneet, että pakolaisuuteen liittyy keskimääräistä suurempi psyykkisten ongelmien riski ja monet pakenijat kantavat mukanaan traumaattisia kokemuksia. Naisten pakomatkan kokemukset ovat vaikuttaneet heidän terveydentilaansa ja erityisesti mielenterveyteen. Tyypillisiä mielenterveyden ongelmia on monia, mutta naisten tarinoissa tuli ilmi muun muassa stressioireet, unettomuus ja toivottomuus. Tällöin pienetkin vastoinkäymiset saattavat tuntua suurilta. Nämä ongelmat

tulivat esillä välivaiheessa, koska heillä ei ollut vielä oleskelulupaa. Toivanen puhui moninkertaisesta haavoittuvuudesta ja vastaavasti Snellman ym. (2014, 208) puhuivat yksilöllisestä haavoittuvuudesta, jolloin pitäisi ottaa huomioon biologiset, psykologiset, sosiaaliset ja ympäristöön liittyvät seikat. Nämä asiat ovat tärkeä ottaa huomioon, kun keskustellaan turvapaikanhakijoista ja pakolaisista, jotka yleensä nähdään samassa kategoriassa olevina ryhminä.

Naiset kokivat paljon stressiä ja väsymystä, koska he tiesivät, että sitten voi levähtää, kun on päästy kohdemaahan, joka tässä tapauksessa oli Suomi. Caliana kertoi avoimesti siitä, että käy terapeutilla puhumassa siitä, mitä matkan aikana tapahtui hänelle. Haastattelussa hän mainitsi, että erinäisten kokemusten takia hän pelkää miehiä. Fatimalle Suomeen tulo merkitsi tosi paljon, koska hänestä tuntui, että elämä täällä on rauhallisempaa ja ei tarvinnut stressata samalla tavalla kuin kotimaassa siitä, mitä hän voi naisena tehdä. Hasna puhui omista terveysongelmistaan hyvin suoraan. Hän oli käynyt useasti lääkärissä erilaisten vaivojen takia.

Aisha ja Bibi puhuivat enemmän lastensa terveydestä kuin omastaan. Silloin kun Aisha asui vielä vastaanottokeskuksessa, hänestä tuntui hyvin yksinäiseltä. Hän kuvaili itseään mykäksi, jota kukaan ei ymmärtänyt. Hän näki, kuinka hänen lapsensa sopeutuivat, mutta hänelle sopeutuminen oli aluksi vaikeaa. Hän otti ohjat käteensä ja yritti parhaansa mukaan käyttää suomen kieltä, jotta sopeutuminen olisi helpompaa. Hän muisti, kuinka stressaavaa se oli, kun kukaan ei ymmärtänyt häntä.

Mielenterveyteen voi liittää kotoutumisen ja samaan aikaan toimijuuden voi nähdä keskeisenä tekijänä psyykkisessä hyvinvoinnissa. Kun ollaan välitilassa, niin turvapaikanhakijat kokevat erilaisia terveysongelmia, mutta oleskeluluvan saamisen jälkeen terveysongelmat voivat ilmentyä eri tavoin. Kotoutumisessa on eri vaiheita, mutta toisaalta alussa voi tapahtua luonnollista kotoutumista esimerkiksi opiskelemalla kieltä.

Turvallisuuden ja turvattomuuden tunne

Koko elämänsä aikana naiset olivat kokeneet turvattomuutta. Kodin jättämisen syiksi naiset olivat määritelleet turvattomuuden tunteen. Turvattomuutta oli ilmennyt kotimaassa, pakomatalla ja Suomessa. Moninkertainen haavoittuvuus liittyy turvattomuuteen. Maahanmuuttovirasto julkaisi vuonna 2016 niin sanotut turvallisuuskatsaukset, joissa

mainittiin, että ainakin Afghanistan, Irak ja Somalia eivät ole enää turvattomia maita. Sinä vuonna turvallisuustilanne on parantunut hiljalleen edellä mainitsemisissa maissa, mutta samaan aikaan joillakin alueilla tilanne on mennyt huonompaan suuntaan. Koska turvallisuustilanne on parantunut, niin tämä tarkoittaa, että oleskelulupaa toissijaisen suojelun perusteella ei enää myönnetä niin helposti kuin aikaisemmin. (Maahanmuuttovirasto 2016)

Elämä kotimaassa ja Suomessa on hyvin erilaista naisten kertomusten mukaan. Naiset uskaltavat tehdä asioita täällä, koska eivät pelkää samalla lailla kuin kotimaassaan. Castaneda ym. (2019, 78–79) ovat todenneet, että on hyvin tärkeää, että pakolaiset kokevat osallisuutta ja toimijuutta uudessa kotimaassa. Osallisuus ja toimijuus on yhteydessä ihmisen mielenterveyteen. Tämän lisäksi toimijuus tulisi nähdä keskeisessä asemassa henkilön onnellisuudessa ja psyykkisessä hyvinvoinnissa. Tästä hyvänä esimerkki on Bibi, jolla kesti tosi kauan ennen kuin hän uskoi siihen, että naisena hän voi liikkua yksin päiväsaikaan. Hänellä ei tarvitse olla miespuolista henkilö mukana häntä vahtimassa. Caliana uskaltaa myös liikkua ulkona yksin, mutta koska hän pelkää miehiä, niin hänen liikkumisensa on hieman rajoittuneempaa. Bibin tapauksessa hänen vahva toimijuutensa toteutuu siinä, että hän luottaa siihen, että hän voi naisena tehdä asioita esimerkiksi käydä yksin kaupassa.

Kun henkilö saapuu vastaanottokeskukseen, niin siellä hänellä syntyvät ensimmäiset kontaktit suomalaisiin viranomaisiin. Tämän vuoksi vastaanottokeskuksen rooli asiakkaan ja viranomaisten välisen luottamuksen syntymiselle ja tiedon saamiselle asiakkaan oikeuksista on merkittävä. Ammattilaisilla on hyvin tärkeä tehtävä psyykkisesti huonovointisen henkilön esimerkiksi kunniaan liittyvää väkivaltaa kohdanneen tunnistamisessa. (Hansen, Sams, Jäppinen & Latvala 2016, 40.) Hasnan tapaus on hieman monimutkaisempi kuin muiden naisten. Parisuhdeväkivallalla on monia muotoja kuten henkinen, taloudellinen, fyysinen, seksuaalinen ja kunniaan liittyvä väkivalta. Hasnan kertomuksessa tulivat esille henkinen ja kunniaan liittyvä väkivalta. Henkinen väkivalta näyttäytyi siten, että mies uhkaili ja kontrolloi häntä. Mies uhkaili myös sillä, että suku saa tietää, jos Hasna ottaa hänestä eron. Tällöin kyse on kunniaan liittyvästä väkivallasta. Hasna uskaltaa liikkua julkisilla paikoilla, mutta hän pelkää ex-miestänsä. Esimerkiksi kun hän kävelee kadulla, hän katsoo taakseen, koska hän ei voi olla varma siitä, missä hänen miehensä tai hänen kaverinsa liikkuvat. Tällä hetkellä pelko kuuluu hänen arkeensa ja eikä

hän tiedä, kuinka hän pääsisi eroon miehestä, niin että hänelle itselleen ei kävisi mitään peruuttamatonta.

Musliminaisten pukeutuminen: huivi

Muslimimiehet käyttävät yksinkertaisia vaatteita. Koraani pyytää miehiä ja naisia pukeutumaan säädyllisesti, mutta tästä on erilaisia tulkintoja. Vaatteiden tulisi olla väljiä, jotta ne peittäisivät vartalon muodot. Musliminaisten huivit voidaan jakaa kolmeen: hijab (päähuivi), niqab ja burka. Tutkimuksen neljä viidestä naisista ovat muslimeja ja pukeutuvat hijabiin. Toisille se on hyvin tärkeä asuste ja toisille taas ei niinkään. He eivät häpeä pukeutumistaan, mutta miettivät sitä, miksi suomalaisille se on ongelma, kun toinen pukeutuu eri lailla. Väitöskirjatutkija Linda Hyökki (2020, 223–225) on arvioinut sitä, että Laura Huhtasaaren mukaan kasvohunnun pitäminen ei ole vapaa valinta. Toisaalta Huhtasaaren mielestä vapaasta valinnasta on kyse silloin, kun pohjoismainen nainen ”saa pukeutua farkkuihin tai hameeseen”. Toimijuus nähdään yleisenä teemana, kun puhutaan musliminaisten ja -tyttöjen huivin käyttämisestä. Hyökin mukaan Huhtasaaren viesti on se, että musliminaiset, jotka asuvat Suomessa tai muualla Pohjoismaissa eivät olisi ”pohjoismaisia naisia” vaan rodullistettuja toisia. Nämä naiset eivät kuulu samaan maantieteelliseen tilaan ja identiteettiin Huhtasaaren kanssa. (emt.)

Suomalaisessa yhteiskunnassa naisilla ja tytoilla on samanlaiset oikeudet kuin miehillä ja pojilla. Monesti naisten lähtömaissa tytoilla ei ole samaa arvoa kuin pojilla, joita pidetään arvokkaampina ihmisinä. Tätä naisten oli vaikeaa ymmärtää. Harvalla naisista oli koulutusta juuri siitä syystä, että he eivät ole päässeet kouluun vaan ovat joutuneet jäämään kotiin hoitamaan lapsia ja kotia. Hasna kertoi, että musliminaisena eläminen on paljon rajoitetumpaa kuin muslimimiehillä. Hasnan mukaan muslimimiehet saavat tehdä melkein mitä tahansa, kun taas musliminaisilta vaaditaan enemmän eri yhteiskunnissa. Tästä esimerkkinä hän mainitsee sen, kuinka muslimimiehet kohtelevat musliminaisia.

Linda Hyökki (2020, 221) on käsitellyt artikkelissaan kaksisuuntaista kotoutumista, jossa hän on keskittynyt musliminaisten huivin käyttöön. Hän tuo esille sitä, että julkisessa ja poliittisessa maahanmuuttokeskustelussa on esitetty erilaisia näkemyksiä siitä, että juuri islaminuskoisten maahanmuuttajien kotoutuminen on vaikeaa suomalaiseen yhteiskuntaan. Näissä keskusteluissa esillä on ollut musliminaisten ja -tyttöjen käyttämä islamilainen päähuivi, joka on hyvä esimerkki uskonnollisesta pukeutumisesta. Hyökki korostaa sitä, että musliminaisilla on keskeinen rooli keskusteluissa, jotka käsittelevät kotoutumista ja

uskontoa. Huivikielto ei ole vielä toistaiseksi edistynyt suomalaisessa poliittisessa päätöksenteossa, mutta esimerkiksi Ranskassa päähuivin ja kasvohunnun käyttö on kielletty julkisissa paikoissa. Hasnan, Fatiman, Bibin ja Aishan ei ollut aikaisemmin tarvinnut miettiä ja puolustella huivin käyttöä, koska heidän kotimaassaan se oli normaali asia, mutta suomalaisessa yhteiskunnassa heidän on täytynyt pohtia asiaa enemmän. Mitä pitemmälle kotoutuminen etenee, sitä enemmän he varmaan miettivät, mitä tehdä huivin kanssa. Käyttämällä huiviaan he tuovat esille omaa kulttuuriaan ja toimijuutta siinä mielessä, että he itse päättävät joka päivä laittavatko huivin päähän vai ei. Kaikki nämä naiset olivat käyttäneet huivia koko elämänsä ajan, joten sen käyttämättä jättäminen olisi elämää muuttava teko. Huivin käyttö ei ole vain heistä kiinni vaan myös perheenjäsenet saattavat vaatia naisilta huivin käyttöä.

Suomeen sopeutuminen, erilaisuuden kokemuksia

Naisten omalla toimijuudella on ollut suuri merkitys siinä, kuinka he ovat sopeutuneet uuteen maahan. Suomeen sopeutuminen tai ylipäätönsä uuteen kulttuuriin sopeutuminen on vaikeaa. Sopeutuminen riippuu myös ihmisestä itsestään ja siitä minkä verran hän on valmis tekemään asioita sen eteen, jotta hän sopeutuisi yhteiskuntaan. Alussa naisilla oli hyvin haastavaa, koska he olivat ihan yksin, vaikka ympärillä oli muita turvapaikanhakijoita. Tiia Luotojoen (2018, 96) mukaan henkilön kotoutuminen alkaa, kun yksilö saa positiivisen turvapaikkapäätöksen, jonka myötä hän pääsee asumaan uuteen kotikuntaansa. Toisaalta hän painottaa, että esikotoutumisen vaihe on turvapaikanhakijalle merkityksellinen, koska jo tuolloin hän sopeutuu uuteen kulttuuriin ja samaan aikaan rakentaa omaa uutta identiteettiänsä. Luonnollinen kotoutuminen alkaa jo heti, kun he pääsevät Suomeen ja mukaan eri toimintoihin. Kesti tosi kauan ennen kuin naiset saivat päätöksen oleskeluluvasta. Kukaan ei voinut olla täysin varma siitä, saako jäädä Suomeen vai ei. Snellman ym. (2014, 212) puhuivat toimijuudesta ja siitä, kuinka se voi ilmentyä eri tavoin esimerkiksi muutokseen sopeutumisena ja selviytymisenä. Toisaalta se voi myös ilmetä muutosvastarintana. Ihminen määritellään tässä toimijuuden muodossa henkilönä, joka on muun muassa vastuuntuntoisena, tilanteen hallitsevana ja pärjäävänä. (emt.) Haastattelun hetkellä naiset olivat olleet 2–3 vuotta Suomessa, joten he eivät olleet vielä kunnolla asettuneet Suomeen.

Naisten toimijuus on parantunut siinä mielessä, että heillä on nykyään enemmän valtaa omassa elämässään. Erityisesti naisena he voivat tehdä samoja asioita kuin miehet

Suomessa. Tietysti on poikkeuksia, joita heidän tulee ottaa huomioon, koska ovat musliminaisia. Naiset olivat aloittaneet koulunkäynnin ja puhuvat vierasta kieltä ymmärrettävästi. Haastattelun aikana naiset opiskelivat joko peruskoulussa tai olivat työharjoittelussa.

Vastaanottokeskuksessa he opettelivat suomen kieltä ja kulttuuria, mutta kaikilla ei ollut mahdollisuutta tutustua suomalaisiin. Paras tapa sopeutua yhteiskuntaan on tutustumalla paikallisiin ja käyttämällä paikallista kieltä. Naiset tietävät, että paluuta ei ole, mutta silti he kaipaavat kotimaahansa, jossa asuivat pitkään. Kyse on kuitenkin heidän synnyinmaastansa. Sopeutuminen riippuu paljolti ihmisestä itsestään, mutta erinäiset tekijät vaikuttavat siihen, miksi jotkut sopeutuvat paremmin ja toiset huonommin.

Haastateltavat kokivat erilaisuutta, joka tuntui vaikuttavan kaikkialla, olivatpa he kaupassa tai pysäkillä. Tähän vaikutti paljolti se, kuinka he olivat pukeutuneet tai miltä he näyttivät. Musliminaiset kokivat syrjintää, koska olivat pukeutuneet huiviin. Tämän vuoksi heitä katsottiin oudoksuen ja jotkut ihmiset saattoivat sanoa suoraan ikävästi naisille heidän pukeutumisestaan. Caliana on ainoa naisista, joka ei käytä huivia, mutta häntä katsottiin vieroksuen sen takia, että hän on ihoväritään erilainen.

Pakolaisuuden ymmärtäminen

Naiset toivoisivat, että suomalaiset ymmärtäisivät sen, miksi ihmiset lähtevät pakomatalle ja eivätkä jää kotimaahan huonoihin oloihin. Analyysin alkupuolella sanoin, että naiset ovat lähteneet omaehtoisesti paitsi Caliana kotimaastaan, ja eri vaiheiden jälkeen he jättivät turvapaikkahakemuksen Suomeen. Nykyään jokaisella on oleskelulupa ja oma asunto.

He ovat nyt osa meidän yhteiskuntaamme, mutta näemmekö heidät ikuisesti pakolaisina. Kaikkiin naisiin sopivat seuraavat luetteleman termi paitsi Calianaan, joka ei ole muslimi. Nämä termit ovat maahanmuuttaja, pakolainen, nainen ja muslimi. Hasna on miettinyt sitä, että miten kauan heidät nähdään pakolaisina. Hän puhui siitä, että hänellä on kutsumanimi, mutta sitä eivät ihmiset käytä, koska heidän silmissään hän on pakolainen. Hasnan toiveena on kirjoittaa kirja, jossa hän haluaa tuoda esille omia kokemuksiaan siitä, millaista on olla pakolainen vieraassa kulttuurissa. Pakolaiset ovat kaikki omia yksilöitä, mutta missä vaiheessa henkilö ei ole enää pakolainen. Naiset toivoisivat, että he voisivat palata takaisin kotimaahansa, mutta sinne missä on sota, matkustaminen on hankalaa ja vaarallista.

Yhteenveto

Van Gennepin teoriassa on kyse siitä, että henkilöstä tulee uuden yhteisön jäsen, jolla on kaikki oikeudet ja velvollisuudet. Kun puhutaan pakolaisuuden liittymisvaiheesta, niin näyttää siltä, että samat asiat nousevat esille van Gennepin teoriassa ja pakolaisuudessa. (Pentikäinen 2005, 192). Voidaan todeta, että kolmannessa eli liittymisvaiheessa on selkeä alku, mutta toisaalta ei kuitenkaan selkeää loppua. Naisilla on nyt kaikki tarvittavat asiapaperit, joiden avulla he voivat kirjautua suomalaiseen yhteiskuntaan. Heitä ei voi palauttaa, koska heille on myönnetty oleskelulupa. Erilaisuuden kokemusten myötä he huomaavat, että suomalainen yhteiskunta on erilainen. Liittymisvaihe ei tarkoita sopeutumista yhteiskuntaan, vaan he vasta tutustuvat erilaiseen yhteiskuntaan, Suomeen ja sen kulttuuriin. Marja Pentikäinen (2005) loi Van Gennepin teorian jatkumona neljännen vaiheen, joka on asettumisvaihe, jossa käsitellään pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden elämää suomalaisessa yhteiskunnassa. Omassa tutkimuksessani olen päätenyt käyttämään siirtymäriittiteorian kolmea vaihetta, koska haastateltavat ovat olleet Suomessa niin vähän aikaa haastattelun aikana, mikä tarkoittaa sitä, että asettumisvaihetta en voisi analysoida riittävästi.

8 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tutkimukseni yhtenä tarkoituksena oli tarkastella oleskeluluvan saaneiden naisten kokemuksia pakomatkasta ja Suomeen kotoutumisesta. Aineistonani oli viiden naisen yksilöhaastattelut ja analyysimenetelmänä käytin laadullista teorialähtöistä sisällönanalyysia, koska näin pystyin vastaamaan parhaiten tutkimuskysymyksiini. Tässä luvussa teen yhteenvedon tutkimukseni tärkeimmistä tuloksista. Luvun lopussa pohdin, mikä on tutkimukseni luotettavuus, puutteet ja jatkotutkimusmahdollisuudet.

Jokainen tarina on ainutlaatuinen ja omanleimainen, ja niissä tulee esille siirtymäriittiteorian kaikki kolme vaihetta. Naisten tarinoissa oli yhteisiä, mutta samaan aikaan myös erilaisia piirteitä. Tutkimukseen osallistuneiden kertojien tarinoiden kautta pakolaisuus näyttäytyy elämän käännekohtana. Kertomukset sisälsivät hyvin rankkoja kokemuksia ja kuvauksia pakomatkan vaikeista vaiheista,

Seuraavaksi vastaan tiivistetysti tutkimuskysymyksiini ja käyn läpi tutkimukseni tärkeimpiä tuloksia siirtymäriittiteorian kolmen vaiheen kautta.

1) Millaisia kokemuksia oleskeluluvan saaneilla naisilla on kodin jättämisestä ja pakomatkasta Suomeen?

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen olen vastannut tarkastelemalla aineistossa nousseita teemoja, jotka ovat kodin jättämisen syyt ja parempi tulevaisuus. Naiset erittelivät kodin jättämisen syiksi muun muassa turvattomuuden tunteen, sotatilan ja paremman tulevaisuuden lapsille. Eveliina Lyytinen (2019) on puhunut pakkomuuton muodoista, joita on kolmenlaisia: kansainvälinen, maan sisäinen ja moninainen muutto. Afgaanipakolaisten eli Aishan, Bibin ja Fatiman yhteinen kokemus liittyi moninkertaiseen pakenemiseen. He olivat lähteneet kotimaastaan Iranista Afganistaniin, josta matka jatkui Eurooppaan. Toimijuus vaihteli jonkin verran naisten osalta. On huomioitavaa, että neljä viidestä lähtivät pakomatalle vapaaehtoisesti, ja he päättivät yhdessä perheensä tai puolisonsa kanssa lähdöstä. Calianan tapauksessa toimijuus oli heikompa, koska sukulainen pakotti hänet jättämään kotimaansa. Naiset olivat haavoittuvassa asemassa eri tilanteissa, mutta heidän resilienssiinsä vaikutti se, miten toimijuus toteutui eri tilanteissa.

Benezerin ja Zetterin (2015, 305–310) tutkimuksessa on käyty läpi pakolaismatkojen erityispiirteitä, jotka tulevat myös ilmi omassa tutkimuksessani. He puhuvat pakomatkojen matkustusmuodoista, kielellisistä ja kulttuurisista piirteistä, kävelyosioista, pakolaisleirillä

olemisesta. Kaikkein tärkein ulottuvuus heidän mielestään on kuitenkin lähtijän identiteetti, joka muokkautuu lähdön jälkeen eri vaiheissa. Tätä ulottuvuutta en voinut analysoida paljon, koska naiset olivat olleet Suomessa niin vähän aikaa. Kodin jättäminen ja pakomatkan alku liitetään siihen, että naiset halusivat jäädä kotimaahansa, mutta edellä mainittujen syiden takia he eivät voineet jäädä vaan heidän oli pakko hakea turvaa turvallisemmasta maasta. Kun he lähtevät vaaralliselle matkalle, he eivät tiedä milloin matka päättyy.

Seuraavaksi käsittelen toisen tutkimuskysymyksen tuloksia. 2) *Mitä naiset kertovat pakomatkastaan ja kotoutumisestaan Suomeen?* Tämän kysymyksen olen jakanut kahteen osaan. Pyrin vastaamaan ensiksi siihen, mitä he kertoivat pakomatkastaan ja sen jälkeen kotoutumisestaan Suomeen. Havaittiin, että naiset ylittivät elämän ja kuoleman rajan erityisesti välivaiheessa. Elämän ja kuoleman rajan lisäksi he ylittivät kulttuuri-, uskonto- ja kielirajat. Välivaiheessa naiset kertovat yhteisen tarinan siitä, millaista oli matkustaa kumiveneellä Turkista Kreikkaan. Tämä matkustusmuoto oli yksi pelottavimmista ja vaarallisimmista asioista matkan varrella. Kumiveneellä matkustaminen liitettiin siihen ajatukseen, että se oli portti Eurooppaan.

Marko Juntusen (2016) tutkimuksen perusteella salakuljettajat nähdään palveluntarjoajina. Omassa tutkimuksessani haastateltavat tunnustivat, että ilman salakuljettajia he eivät olisi päässeet Eurooppaan asti. Se, miten salakuljettajat kohtelivat naisia, vaikutti naisten mielenterveyteen. Usein haastateltavat olivat heidän armoillaan ja heillä ei ollut varmuutta siitä, kuka pääsee elossa Eurooppaan. Salakuljettajien lisäksi naisten tuli varoa viranomaisia eli poliiseja, jotka kohtelivat eri tavoin riippuen missä Euroopan maassa naisturvapaikanhakijat olivat. Naiset puhuivat aika suoraan siitä, miten heitä kohdeltiin Kreikan lisäksi Makedoniassa, Serbiassa, Kroatiaassa, Sloveniassa ja Itävallassa. Pitkien kävelyosioiden lisäksi naiset valittivat nälkää ja janoa, koska heillä ei ollut rahaa ostaa tai muuten vaan ruokaa ja juomaa ei ollut aina heille tarjolla.

UNHCR-UNFPA-WRC:n raportti vuodelta 2016 on määritellyt naisturvapaikanhakijoiden haasteiksi terveydenhuollon puutteen ja seksuaalisen väkivallan ja sen uhan. Naiset pelkäsivät monessa vaiheessa, että he kuolevat. Kukaan ei kertonut minulle, että he olisivat tulleet raiskatuksi, mutta esimerkiksi Caliana puhui melko suoraan raiskatuksi tulemisen pelosta, koska hän on nainen. Hygieniasta huolehtiminen olisi ollut tärkeää, mutta se ei aina onnistunut. Tämä oli haastavaa ainakin silloin, kun heillä oli kuukautiset.

Vastoinkäymiset ja haavoittuvuuden muodot vaihtelivat naisilla. Äitien vastoinkäymiset liittyivät lapsiin ja heidän sairasteluunsa matkan varrella. Muiden naisten haasteet liittyivät siihen, matkustivatko he yksin vai jonkun kanssa. Jos naisilla oli mukana miespuolinen henkilö, silloin heidän ei tarvinnut tai he eivät ehkä osanneet pelätä samalla lailla kuin heidän, jotka matkustivat yksin tai pelkästään lastensa kanssa.

Suomeen tulo merkitsi naisille helpotusta, mutta se ei tarkoittanut sitä, että elämä olisi nyt täydellistä, koska he pääsivät määränpäähensä. Naiset viettivät kuukausia vastaanottokeskuksessa, joka tuntui yhdestä naisesta kuin vankilalta, josta ei koskaan pääse pois. Naiset kuitenkin korostivat haastatteluissa sitä, kuinka hyvältä tuntui olla Suomessa, koska heitä kohdeltiin kuin ihmisinä. Sillä ei ollut väliä saako oleskeluluvan vai ei. Calianalla ja Hasnalla on kokemusta ainakin kahdesta vastaanottokeskuksesta, mikä tarkoitti heidän tilanteessaan uusiin ihmisiin ja uuteen paikkakuntaan tutustumista.

Ennen kuin haastateltavat saivat oleskeluluvan, he odottivat päätöstä kuukausikaupalla, ja tällä oli suuri vaikutus naisten omaan toimijuuteen. Paloman käsikirjassa (2018) on mainittu siitä, mikä yhteys osallisuudella ja toimijuudella on ihmisen toimijuuteen. Vaikka naisilla oli jonkinlaiset rutiinit arjessa, kun he asuivat vastaanottokeskuksessa, he olisivat toivoneet enemmän apua siinä, että heidät olisi otettu paremmin osaksi yhteiskuntaan. Välivaiheessa eli epävarmassa tilassa elämisellä on suuret vaikutukset yksilön mielenterveyteen. Kukaan ei tiennyt huomisesta, vaan he elivät päivä kerrallaan ja halusivat uskoa siihen, että saavat jäädä Suomeen.

Seuraavaksi vastaan toisen tutkimuskysymyksen toiseen osaan eli mitä naiset kertovat kotoutumisesta Suomeen. Tulosten perusteella naiset olivat asuneet Suomessa niin vähän aikaan, että käsittelen vasta kotoutumisen alkuvaihetta osana liittymistä. Liittyminen on van Gennepin siirtymäriittiteorian kolmas vaihe. Naisilla oli haastatteluhetkellä oleskelulupa, kotikunta ja sen lisäksi oma asunto. Kuten aikaisemmin mainitsin, tutkimukseni tulokset ovat alustavia, kun käsittelen kotoutumisnäkökulmaa.

Tutkimukseni tulokset osoittavat, että naisten mielen päällä oli koko ajan, kuinka selviytyä pakomatkasta hengissä, koska he kokivat turvattomuutta, syrjintää ja väkivaltaa eri kauttakulkumaissa. Naisten tarinoissa ilmeni monia asioita, joilla oli vaikutusta heidän terveydentilaansa ja mielenterveyteensä. Näitä asioita he käsittelevät terapiassa. Snellman ym. (2014) sanovat, että monet turvapaikanhakijat ja pakolaisten kantavat mukaan traumaattisia kokemuksia. Näitä asioita naiset käsittelevät yksinään tai jonkun

terveydenhuollon ammattilaisen kanssa. Pakomatalla ei ollut vaikutusta vain mielenterveyteen vaan myös fyysiseen terveydentilaan. Jokainen turvapaikanhakija, joka on jättänyt kotimaansa, pystyy kertomaan, että matkan teko on haastavaa, koska heidän oli käveltävä paljon matkan varrella ja muutenkaan perustarpeet eivät täyttyneet matkan varrella. Naiset lähtivät kotoa, koska he eivät olleet turvassa, koska olivat naisia. Suomessa he kokivat olevansa turvassa. He näkevät Suomen maana, jossa naisella on myös oikeuksia. Heidän liikkumistaan ei rajoiteta ja muutenkaan heidän ei tarvitse pelätä ulkona liikkuessaan.

Hansin ym. (2016, 40) tutkimuksessa sanotaan, että ammattilaisella on tärkeä rooli siinä, että tunnistaa kunniaan liittyvän väkivallan uhrin. Hasna on yksi näistä uhreista, mutta hänestä tuntui, ettei apua ole ollut tarpeeksi tarjolla vaan hänet on jätetty yksin asian kanssa. Hän on kokenut henkistä väkivaltaa miehensä taholta, mutta hänestä tuntuu, että kukaan ei pysty häntä auttamaan. Hän kokee turvattomuutta joka päivä, koska on nainen, jolle hänen miehensä voi tehdä jotain. Miehen kaverit valvovat hänen toimintaansa, minkä vuoksi Hasnan elämä on hyvin rajoittunutta. Tämän takia hän ei uskalla tehdä normaaleja arjen asioita ilman pelkoa.

Neljä viidestä haastateltavastani pukeutuu huiviin, hijabiin. Suomessa on jonkin verran musliminaisia, joille huivin käyttäminen on osa heidän elämäänsä. Linda Hyökki (2020) on todennut, että on paljon keskustelua siitä, miten islamuskoiset kotoutuvat Suomeen, koska naiset ja tytöt käyttävät päähuivia ja muita huivin muotoja. Kun puhutaan huivin kieltämisestä, niin silloin ajatellaan, että tehdään palvelus musliminaisille. Ajatellaan, että harva naisista itse on saanut valita, miten pukeutuu, vaan miehet ja yhteiskunta päättävät naisen puolesta, mikä on siveellistä pukeutumista. Näin halutaan suojella naisia ja nuoria tyttöjä. Naisten pukeutuminen huiviin näyttyy vahvana toimijuutena. Intersektionaalisuus näkökulmasta ajateltuna naisia leikkaavat erilaiset määritelmät ja tässä tapauksessa he ovat naismaahanmuuttajia, pakolaisia, muslimeja. Erottavia tekijöitä ovat muun muassa ikä, koulutustausta, uskonto, äitiys ja sinkkuus.

Vaikka pakolaiset yleensä laitetaan samaan kategoriaan, niin silti heidät tulisi nähdä yksilöinä. Jokaisella on oma tarinansa siitä, mitä hän on kokenut matkan aikana, vaikka tarinoissa on samoja piirteitä. Liittymisvaiheella on alku, mutta ei kuitenkaan selkeää loppua. Tämän vuoksi on vaikeaa kertoa, milloin naisten liittymisvaihe päättyy. Naiset ovat nyt osa yhteiskuntaa, koska heille on myönnetty kaikkia paperit, ja he ovat osa suomalaista

systemiä. He ovat vähitellen sopeutuneet länsimaiseen, suomalaiseen yhteiskuntaan, mutta käytännössä se tarkoittaa sitä, että he vasta tutustuvat suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan.

8.1 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA JATKOTUTKIMUSTARPEET

Tässä tutkimuksessani olen käyttänyt aineistoa, jonka olen itse kerännyt haastattelemalla viittä oleskeluluvan saanutta täysi-ikäistä naista. Olen jakanut kysymykset kolmen teeman mukaan: kodin jättäminen, pakomatka ja kotoutuminen. Tutkimuskysymysten vastaukset antavat hyvän kuvan siitä, millaisia kokemuksia naisilla on pakomatkasta ja Suomeen kotoutumisesta.

Kun käsittelin haastattelujen vastauksia, niin tarkoitukseni oli katsoa vastauksia neutraalisti. Laadullisen aineiston analysoinnissa vaarana saattaa olla, että tutkija nostaa joko positiivisia tai negatiivisia vastauksia. En ole nostanut mitään lainauksia tutkimukseeni vaan tehnyt tarinoista lyhyitä referaatteja. Tällä tavoin pystyin takaamaan haastateltavien anonymiteetin parhaimmalla tavalla. Vastaajien tunnistetiedoista ilmenee ainakin sukupuoli ja kotimaa.

Mielestäni tutkimukseni heikkoutena oli haastateltavien vähäinen määrä. Olisi varmasti ollut parempi saada enemmän haastateltavia kuin viisi, jotta tutkimukseni tulokset olisivat luotettavampia. Tutkielmani aiheita on vähän tutkittu, mutta se on silti ajankohtainen pakolaiskriisin myötä. Haastattelemalla naisia sain ensikäden tietoa suoraan oleskeluluvan saaneilta naisilta itseltään pakomatkasta ja kodin jättämisestä. Ajattelin, että kohderyhmän haastateleminen olisi ollut haastavaa, koska pakomatkan vaiheiden käsitteleminen voi olla joillekin turvapaikanhakijoille vaikeaa. Ehkä jotkut turvapaikanhakijat, joilla on oleskelulupa, saattaisivat haluta vaieta matkaan liittyvistä yksityiskohdista. Tutkimusprosessi oli itselleni antoisa, mutta samaan aikaan rankka, koska yllätyin siitä, kuinka avoimesti he kertoivat minulle haastatteluissa kipeistä kokemuksistaan. Tutkielmani myötä keräämäni tiedon pohjalta hahmotan paremmin pakomatkan erityispiirteitä ja sitä, mikä merkitys sukupuolella on pakomatkatarinoissa. Tutkimuksen pätevyyttä eli validiteettia voidaan tarkastella, pohtimalla esimerkiksi kysymysten asettelua. Kysymykset oli jaettu kolmen teeman mukaan: kodin jättäminen, pakomatka ja uusi kotimaa. Mielestäni

oikeiden kysymysten asettelun avulla pystyin kartoittamaan naisten kokemuksia pakolaisuudesta ja kotoutumisesta.

Seuraavaksi mietin jatkotutkimustarpeita. Tutkimuksessani havaitsin, että naiset kertoivat melko vapaasti kokemuksistaan. Kun aloin tehdä haastatteluja, niin en ajatellut, että joku naisista puhuisi yksityiselämästään niin vapaasti ja suoraan. Turvapaikanhakijoiden kunniaan liittyviä väkivaltakokemuksia olisi hyvä tarkastella lisää, koska tätä aihepiiriä ei ole tutkittu paljoa Suomessa. Toisaalta olisi mielenkiintoista tutkia sitä, miten valitsemani naiset ovat asettuneet Suomeen esimerkiksi kymmenen vuoden päästä.

LÄHDELUETTELO

- Bastia, Tanja (2014) Intersectionality, Migration and Development. *Progress in Development Studies* 14, no. 3 (2014): 237-248. Saatavilla verkossa: <https://journals-sagepub-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1177/1464993414521330>
- Benezer, Gadi & Zetter Roger (2015) Searching for Directions: Conceptual and Methodological Challenges in Researching Refugee Journeys. *Journal of Refugee Studies*, Sep. (2015) 28(3). 297-318.
- Castaneda, A. E., Mäki-Opas, J., Kivi, N., Lähteenmäki, M., Miettinen, T., Nieminen, S., Santalahti, P., & PALOMA-asiantuntijaryhmä (2018) Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa: PALOMA-käsikirja. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy Helsinki. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Crenshaw, Kimberlé (1989) Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. *University of Chicago Legal Forum*, 139–167.
- Crenshaw, Kimberlé (1991) Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color. *Stanford Law Review* (43), 1241–1299.
- Global Trends Forced displacement in 2017 (2018) Saatavilla verkossa: <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5b27be547/unhcr-global-trends-2017.html> Luettu 14.4.2020.
- Global Trends Forced displacement in 2018 (2019) Saatavilla verkossa: <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5d08d7ee7/unhcr-global-trends-2018.html> Luettu 14.4.2020.
- Euroopan muuttoliikeverkosto (2017) Vuosittainen maahanmuutto- ja turvapaikkaraaportti Suomi 2016. OSG Viestintä Oy. Saatavilla verkossa: http://www.emn.fi/files/1522/Politiikkaraaportti_FI_EN_final.pdf Luettu 6.5.2019.
- Euroopan parlamentti (2016). Honeyball pakolaistilanteesta: "Todellinen tarve suojella naisia ja lapsia". Saatavilla verkossa: https://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/2016/3/story/20160226STO16256/20160226STO16256_fi.pdf Luettu 7.4.2021.
- Fineman, Martha Albertson (2008) The Vulnerable Subject: Anchoring Equality in the Human Condition. *Yale Journal of Law and Feminism*, 20 (1), 1–23.
- Fineman, Martha Albertson (2010) The Vulnerable Subject and the Responsive State. *Emory Law Journal*, 60 (2), 251–275.
- Gordon, Tuula (2005) Toimijuuden käsitteen dilemmoja. Teoksessa Anneli Meurman-Solin & Ilkka Pyysiäinen (toim.) *Ihmistieteet tänään*. Helsinki: Gaudeamus, 114–130.
- Gothóni, Raili & Siirto, Ulla (toim.) (2016) *Pakolaisuudesta kotiin*. Gaudeamus.
- Hallituksen turvapaikkapoliittinen toimenpideohjelma (2015) Saatavilla verkossa: <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1058456/Hallituksen+turvapaikkapoliittinen+toimenpideohjelma+8.12.2015/98990892-c08e-4891-8c23-0d229f1d6099> Luettu 5.4.2019.

- Halonen, Riikka (2018) Voiko turvapaikanhakija olla osallinen? Dialogi 24.10.2018. Saatavilla verkossa: <https://dialogi.diak.fi/2018/10/24/voiko-turvapaikanhakija-olla-osallinen/> Luettu 7.9.2019.
- Hansen, S., Sams, A., Jäppinen, M., & Latvala, J. (2016) Kunniakäsitykset ja väkivalta: Selvitys kunniaan liittyvästä väkivallasta ja siihen puuttumisesta Suomessa. Ihmisoikeusliitto. Picascript, Helsinki. Saatavilla verkossa: https://ihmisoikeusliitto.fi/wp-content/uploads/2016/06/Kunniak%C3%A4sitykset-ja-v%C3%A4kivalta_B5_nettiluetti.pdf Luettu 3.3.2021.
- Haverinen, Ville-Samuli (2018) Pakotetusta toimeettomuudesta turvapaikanhakijoiden kotoutuminen vastaanotto toiminnan osana. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 26 (4). 309–235. Saatavilla verkossa: <https://journal.fi/janus/article/view/76386/38336> Luettu 2.2.2021.
- Heikkilä, Mikaela & Mustaniemi-Laakso, Maija (2019) Turvapaikanhakijoiden haavoittuvuuden huomioiminen Suomen ulkomaalaisoikeudessa ja -käytänteissä. Teoksessa Lyytinen, Eveliina, Ahonen, Talvikki & Kallakorpi (toim.) Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa. Turku. Siirtolaisinstituutti. Painosalama Oy, 65–88.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara Paula (2009) Tutki ja kirjoita. 15–17.painos. Bookwell Oy, Porvoo. 2013.
- Hugo G, Abbasi-Shavazi M & Sadeghi R (2012). Refugee movement and development – Afghan refugees in Iran. Migration and Development 1 (2), 261–279.
- Jauhiainen, S. Jussi (2017) Turvapaikka Suomesta? Vuoden 2015 turvapaikanhakijat ja turvapaikkaprosessit Suomessa. Turku. Painosalama Oy. Saatavilla verkossa: <http://urmi.fi/wp-content/uploads/2017/04/URMI-1.pdf> Luettu 6.6.2019
- Jauhiainen, S.Jussi & Eyvazlu Davood (2018) Urbanization, refugees and irregular migrants in iran, 2017. Turku.University of Turku, Department of Geography and Geology, Division of Geography. Saatavilla verkossa: <https://urmi.fi/wp-content/uploads/2018/06/Jussi-S.-Jauhiainen-Davood-Eyvazlu-Urbanization-Refugees-and-Irregular-Migrants-in-Iran.pdf> Luettu 1.2.2021.
- Jary, David & Jary, Julia (toim.) (2000) The Harper Collins Dictionary of Sociology. 3. ed. Glasgow: HarperCollins.
- Juntunen, Marko (2016) Poikkeustilan sukupolvet. Irakilaispakolaisuus Suomessa. Lönnberg Print & Promo. Saatavilla verkossa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75391/TEMjul_31_2016_web.pdf?sequence=1 Luettu 13.5.2019.
- Jyrkämä, Jyrki (2008) Toimijuus, ikääntyminen ja arkielämä – hahmottelua teoreettismetodologiseksi viitekehikseksi. Gerontologia 4, 190–203.
- Kananoja, Kalle (2015) Nykypäivän orjuus ja ihmiskauppa Afrikassa. Tieteessä Tapahtuu, 33(1). 12–16. Saatavilla verkossa: <https://journal.fi/tt/article/view/49423/14595> Luettu 2.5.2020.
- Kanniainen, Antti (2010) Kansanedustajien mielipiteitä - maahanmuutosta uhkana ja mahdollisuutena. Siirtolaisuustutkimuksia A 35. Siirtolaisuusinstituutti. Turku: Painosalama.

Karkulehto, Sanna, Harjunen, Hannele, Saresma, Tuija, Kantola, Johanna (2012) Intersektionaalisuus metodologiana ja performatiivisen intersektionaalisuuden haaste. Jyväskylän yliopisto. Naistutkimus 4/2012. Helsinki: Suomen naistutkimuksen seura. 16–27.

Kirkas, Tiina (2016) Työn perässä toiseen maahan. Kehitys lehti, (2), 23–27. Saatavilla verkossa: https://kehityslehti.fi/wp-content/uploads/sites/26/2016/06/2.2016_Kehitys_LOW.pdf Luettu 2.5.2020.

Koistinen, Lotta & Jauhiainen S. Jussi (2017) Turvapaikanhakijoiden hallinta. Teoksessa Jauhiainen, S. Jussi (2017) Turvapaikka Suomesta? Vuoden 2015 turvapaikanhakijat ja turvapaikkaprosessit Suomessa. Turku. Painosalama Oy, 31–48.

Laki kotoutumisen edistämisestä (30.12.2010/1386) Saatavilla verkossa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386> Luettu 1.4.2021.

Luotojoki, Tiia (2018) Esikotoutumisvaiheen psykososiaalisen tuen prosessi ja mallinnus OTTO-hankkeessa. Teoksessa Nisula, Leila (toim.) Polkuja suomalaiseen yhteiskuntaan. Esikotoutumisen mahdollisuudet turvapaikanhakuvaiheessa. Jyväskylä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 246. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. 92–96. Saatavilla verkossa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/152026/JAMKJULKAISUJA2462018_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lyytinen, Eveliina (2016) Pakkomuutto haasteena ja mahdollisuutena – globaaleja ja kansallisia suojelumalleja etsimässä. Teoksessa Heikkilä, Elli & Martikainen, Tuomas (toim.) Maassamuutto ja siirtolaisuus kehityksen moottoreina?: Näkökulmia Suomen alueelliseen ja väestölliseen tulevaisuuteen: IX Muuttoliikesymposium 2015. Siirtolaisuusinstituutti. Painosalama Oy, Turku. 73–88. Saatavilla verkossa: https://siirtolaisuusinstituutti.fi/wp-content/uploads/2020/04/elli-heikkila-ja-tuomas-martikainen_maastamuutto-ja-siirtolaisuus-kehityksen-moottoreina.pdf

Lyytinen, Eveliina (2019) Johdanto. Teoksessa Lyytinen, Eveliina, Ahonen, Talvikki & Kallakorpi (toim.) Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa. Turku. Siirtolaisinstituutti. Painosalama Oy, 15–36.

Maahanmuuttovirasto (2016) Humanitaarista suojelua ei myönnetä enää, uudet maalinjaukset Afganistanista, Irakista ja Somaliasta. Saatavilla verkossa: <https://migri.fi/-/humanitaarista-suojelua-ei-myonneta-ena-uudet-maalinjaukset-afganistanista-irakista-ja-somaliasta> Luettu 1.4.2021.

Maahanmuuttovirasto (2021a) Sanasto: vastaanottokeskus. Saatavilla verkossa: https://migri.fi/sanasto#V_fi Luettu 15.4.2021

Maahanmuuttovirasto (2021b) Turvapaikka. Saatavilla verkossa: <https://migri.fi/turvapaikka> Luettu 15.4.2021

Nisula, Leila & Ketola, Tuija (2018) Vastaanottokeskukset toiminta- ja elinympäristö. Teoksessa Nisula, Leila (toim.) Polkuja suomalaiseen yhteiskuntaan. Esikotoutumisen mahdollisuudet turvapaikanhakuvaiheessa. Jyväskylä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 246. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. 17-27. Saatavilla verkossa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/152026/JAMKJULKAISUJA2462018_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Pakolaisneuvonta (2021). Kansainvälinen suojelu. Saatavilla verkossa: <https://www.pakolaisneuvonta.fi/asiantuntijajarjesto/tietoa-pakolais-ja-ulkomaalaisoikeudesta/kansainvalinen-suojelu/> Luettu 1.4.2021.
- Pentikäinen, Marja (2005) Loputtomalla matkalla: Vietnamilaiden ja somalialaisten kertomuksia pakolaisuudesta. Työpölyttinen tutkimus. Tampere: Etnika. Saatavilla verkossa: <https://multikult.files.wordpress.com/2008/05/loputon-matka-vietnamilaiden-ja-somalialaisten-kertomuksia-pakolaisuudesta-tutkimus.pdf>
- Pihlaja, Saara (2017) Nuoret turvapaikanhakijat tarvitsevat monipuolista kotouttamista. Teoksessa Honkasalo, Veronika, Maiche Karim, Onodera, Henri, Peltola Marja & Suurpää, Leena (toim.) Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa. Helsinki. Nuorisotutkimusverkosto. Unigrafia, 39–41. Saatavilla verkossa: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuorten_turvapaikanhakijoiden_elama_vastaanottovaiheessa.pdf
- Puustinen, Alisa, Raisio, Harri, Kokki, Esa & Luhta, Joonas (2017) Kansalaismielipide: Turvapaikanhakijat ja turvapaikkapolitiikka. Sisäministeriön julkaisu 9/2017. Saatavilla verkossa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79477/09_2017_Kansalaismielipide%20Turvapaikanhakijat%20ja%20turvapaikkapolitiikka.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ranta, Juha & Kuula-Luumi, Arja (2017) Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa: Hyvärinen, Matti, Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 413–426.
- Reime, Hannu (2018) Sotaa syyrilaisilla. Pax-lehti, (2). Saatavilla verkossa: <https://www.pax.fi/2018-02/sotaa-syyrilaisilla> Luettu 2.5.2020.
- Rossi, Leena-Maija (2008). Identiteetti, queer ja intersektionaalisuus: Hankala yhtälö? Kulttuurintutkimus, 25(1), 5. 27–37. Saatavilla verkossa: https://www.researchgate.net/publication/333618922_Identiteetti_queer_ja_intersektionaalisuus_-_hankala_yhtalo
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. Saatavilla verkossa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_1.html Luettu 3.4.2021.
- Salovaara, Ulla (2019) Rikoksista Tuomitut Naiset: Yhteisöstä Erottaminen Ja Takaisinliittymisen Mahdollisuudet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Silvasti, Tiina (2014) Sisällönanalyysi. Teoksessa: Massa, Ilmo (toim.) Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, 33–48.
- Sisäministeriö (2021) Maahanmuuton toimijat ja vastuut. Saatavilla verkossa: <https://intermin.fi/maahanmuutto/toimijat-ja-vastuut> Luettu 2.4.2021.
- Snellman, O., Seikkula, J., Wahlström, J., & Kurri, K., (2014) Aikuisten turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten mielenterveyden ja psyykkisten ongelmien erityispiirteet. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti. 51(3). 203–222. Saatavilla verkossa: <file:///C:/Users/saara/Downloads/48322-Artikkelin%20teksti-38233-1-10-20141201.pdf>

- Suomen Pakolaisapu (2018) Sanasto: pakolainen. Saatavilla verkossa: <https://pakolaisapu.fi/sanasto/> Luettu 13.5.2019.
- Suomen Pakolaisapu (2021) Sanasto: kiintiöpakolainen. Saatavilla verkossa: <https://pakolaisapu.fi/sanasto/> Luettu 13.5.2021.
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (2021b) Intersektionaalisuus ja sukupuoli. Saatavilla verkossa: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/intersektionaalisuus-ja-sukupuoli> Luettu 1.4.2020.
- Toivanen, Reetta (2018) Haavoittuvuuden narratiivista. Poliitikasta. Saatavilla verkossa: <https://politiikasta.fi/haavoittuvuuden-narratiivista/> Luettu 12.3.2019
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 11. uudistettu laitos. Vantaa: Hansaprint Oy.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009) Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Helsinki. Saatavilla verkossa: <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf> Luettu 1.4.2021
- Valovirta, Elina (2010) Ylirajaisten erojen politiikkaa. Teoksessa Saresma Tuija, Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (toim.), Käsikirja sukupuoleen. Helsinki, Hakapaino. 92–105.
- Van Gennep, Arnold (1960) The Rites of Passage. London: Routledge & Kegan Paul Ltd. Compton Printing Works.
- Vilkama, Veera (2012) Pakolaissopimuksen syntyhistoria. Artikkelit Muuttoliikkeessä Saatavissa verkossa: <http://www.muuttoliikkeessa.fi/pakolaissopimuksen-syntyhistoria-2/> Luettu 9.10.2019
- Ulkomaalaislaki, 8.5.2009/323. Saatavilla verkossa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Ulkomaalaislaki> Luettu 16.4.2018.
- UNHCR:n, UNFPA:n ja WRC:n raportti. Protection Risks for Women and Girls in the European Refugee and Migrant Crisis. Saatavilla verkossa: https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/EuropeMission_Protection_Risks.pdf Luettu 12.5.2019.
- Yazid, Sylvia & Natania, Agatha Lydia (2017) Women Refugees: An Imbalance of Protecting and Being Protected. Journal of Human Security. Librello publishing house. Vol. 13(1), 34-42. <file:///C:/Users/saara/Downloads/johs-13.1.34.pdf>
- YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26–27/2016). Saatavilla verkossa: https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2 Luettu 1.3.2020.
- Yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 59/1991). Saatavilla verkossa: <https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910059> Luettu 1.3.2020.

LIITTEET

LIITE 1

Tiedote- ja suostumuslomake haastateltaville

Jyväskylän
yliopisto
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Yhteiskuntapolitiikka

TUTKIMUKSEN KUVAUS:

Tutkimuksen nimi: oleskeluluvan saaneiden naisten kokemukset pakomatasta ja Suomeen kotoutumisesta

Sinua pyydetään haastateltavaksi Jyväskylän yliopiston pro gradu tutkimukseen, jossa selvitetään millaisia kokemuksia sinulla, on pakomatasta ja Suomeen kotoutumisesta. Tarkoituksena on ymmärtää naisten kokemusten perusteella, millaisia vaiheita naiset ovat käyneet läpi ennen kuin ovat saaneet oleskeluluvan. Haluan saada vastauksen siihen, millaista oli olla naisturvapaikanhakija vuoden 2015 jälkeen, ja miten voisimme yhteiskuntana parantaa oleskeluluvansaaneiden naisten asemaa. Pyrkimykseni on antaa mahdollisuus naisille puhua omista kokemuksistaan.

Haastattelut tallennetaan äänitallenteiksi, jonka jälkeen ne litteroidaan tekstimuotoon. Haastatteluiden osia voidaan käyttää tulosten raportoinnissa ja tutkimusjulkaisuissa, mutta **osallistujien anonymiteetti turvataan ja heidän henkilöllisyytensä pidetään salassa**. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää myös opetuksessa. Digitaaliseen aineistoon on pääsy vain käyttäjätunnuksella ja salasanalla. **Osallistuminen tutkimukseen on täysin vapaaehtoista**. Tutkittavilla on tutkimuksen aikana oikeus kieltäytyä tutkimuksesta ja keskeyttää tutkimukseen osallistuminen missä vaiheessa tahansa.

HAASTATTELUTEEMAT:

1. Elämä kotimaassa
2. Pakomatka
3. Elämä uudessa valtiossa

Jokaisen teeman alla voidaan tilannekohtaisesti tehdä tarkentavia kysymyksiä.

SUOSTUMUS

Olen perehtynyt toteutettavan tutkimuksen tarkoitukseen ja sisältöön, kerättävän tutkimusaineiston käyttöön. Voin halutessani peruuttaa tai keskeyttää osallistumiseni tai kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta missä vaiheessa tahansa. Tutkimustuloksiani ja kerättyä aineistoa saa käyttää ja hyödyntää sellaisessa muodossa, jossa yksittäistä tutkittavaa

ei voi tunnistaa. Olen saanut tiedon, että tutkimusta varten kerättävä aineisto on luonteeltaan luottamuksellista. **Aineistona käytettäviä äänitallenteita ei esitetä julkisesti missään, vaan ne ovat ainoastaan tutkimuskäytössä ja ne säilytetään suojattuina.** Tallennetut haastattelut kirjoitetaan analyysiä varten tekstimuotoon. Tiedän, että tutkimusaineistoa raportoidessa keskusteluja voidaan lainata sanatarkasti, mutta osallistujien henkilöyteen ei milloinkaan viitata tutkimuksesta julkaistavissa teksteissä. Tiedän, että tutkimukseen osallistuvilla on myös oikeus milloin tahansa vetäytyä tutkimukseen osallistumisesta.

Annan suostumukseni siihen, että haastattelu nauhoitetaan äänitallenteeksi tutkimuskäyttöä varten ja että haastattelua käytetään edellä kuvatulla tavalla.

_____/_____/2018

Haastattelupaikkakunta, haastatteluun osallistuvan allekirjoitus ja nimen selvennys

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus ja nimen selvennys

Tutkijan yhteystiedot: Berinesh Pöllänen
sabepollan@student.jyu.fi

ohjaaja: Marita Husso
marita.husso@jyu.fi

LIITE 2

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

OLESKELULUVAN SAANEIDEN NAISTEN KOKEMUKSET PAKOMATKASTA JA SUOMEEN KOTOUTUMISESTA

1 TAUSTATIEDOT

Minkä ikäinen olet? Mistä maasta tulet?
Keitä perheeseen kuuluu?
Missä asuite?
Olitko töissä? Olivatko vanhemmat töissä?
Kävitkö koulua? äidinkieli?
Kerro omasta kulttuurista/ uskonnostasi?

2 PAKO

Mitä tapahtui? Miksi lähditte?
Minkälaista apua olisit tarvinnut?
Miten ja kenen kanssa lähditte?
Mitä otitte mukaan?
Minkälainen pakomatka oli?
Miltä sinusta tuntui?

3 KOTIMAA TAKANA

Minne saavuit oman maan jälkeen?
Millaista oli uusissa paikoissa?
Mitä sitten tapahtui?
Kuinka kauan olit tässä paikassa, maassa?
Mitä teit? Miltä sinusta tuntui?
Miten ja miksi tulit Suomeen?

4. UUSI KOTIMAA

Kauanko olet ollut Suomessa? Milloin sait oleskeluluvan?
Miltä sinusta tuntui tulla Suomeen?
Mitä sinulle merkitsi Suomeen tulo?
Mitä olet opiskellut? Kielitaito?
Oletko ollut töissä?
Mitä oma kulttuuri ja uskonto merkitsee sinulle?

Millainen kotoutumisprosessi on ollut tähän mennessä?
Mitkä asiat, tapahtumat, tilanteet, ihmiset ovat auttaneet sinua kotoutumisessa
Mikä on ollut vaikeaa tai masentavaa täällä suomessa?